د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د
روزنې معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو
د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

لسم ټولګی

Ketabton.com

تفسیر شریف - لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ . ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

تفسير شريف

لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: تفسير شريف

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: لسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې يې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزير پيغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته يې ژوند رابښلی، او د لوست او ليک له نعمت څخه يې برخمن کړي يو، او د الله تعالی پر وروستي پيغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پيغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونيز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږگوني بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تأسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې د نن ورځې گران زده‌کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له درباره څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم.

د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وگړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دکتور محمد ميرويس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

سرلیک **مخونه**

لومړی لوست – د تفسیر د علم مفهوم او ارزښت: ۱
دویم لوست – د فاتحې سورت تفسیر ۵
دریم لوست – په علم او قلم سره د وحې پیل ۱۰
څلورم لوست – د اخلاص سورت تفسیر ۱۵
پنځم لوست – یوازې الله ﷻ په هر څه واکمن او پیداکوونکی دی ۱۸
شپږم لوست – د الله تعالی ﷻ غوره نومونه ۲۳
اووم لوست – انسان عبث او بې فایدې نه دی پیدا شوی ۲۸
اتم لوست – انسان د الهي نعمتونو په سیورې کې ۳۲
نهم لوست – د الله ﷻ په لورې بلنه ۳۶
لسم لوست – ایمان او نیک عمل ۴۰
یوولسم لوست – امانت او په اسلام کې د هغه ارزښت ۴۳
دو لسم لوست – د وینا او کړنې یووالی ۴۸
دیارلسم لوست – د الله ﷻ له ذکر څخه د سرغړونې پایله ۵۲
څوارلسم لوست – نیکي څه شی ده؟ ۵۵
پنځلسم لوست – په اسلام کې د سولې ارزښت ۵۹
شپاړسم لوست – د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (لومړی برخه) ۶۳
اووه لسم لوست – د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (دویمه برخه) ۶۸
اته لسم لوست – له بدګمانی ، غیبت او عیب پلټلو څخه ځان ژغورل ۷۲
نولسم لوست – کورونو ته د ننوتلو آداب ۷۶
شلم لوست – د شرابو او قمار وهلو حراموالی ۸۰
یوویشتم لوست – په عدل او احسان امر کول ۸۴
دوه ویشتم لوست – د مور او پلار حقوق ۸۷
درویشتم لوست – د خپلوانو، مسکینانو او مسافرانو حقوق ۹۱
څلور ویشتم لوست – په معاملاتو کې عدالت او مسؤولیت ۹۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

د تفسیر د علم مفهوم او ارزښت

د تفسیر تعریف

تفسیر په لغت کې بیانولو، څرګندولو او د معنا ظاهرولو ته وايي.

د مفسرینو په اصطلاح کې: تفسیر داسې یو علم دی چې د هغه په واسطه د قرآن کریم د الفاظو معناوې، حکمونه او حکمتونه پېژندل کېږي.

د تفسیر د علم تاریخ

د قرآن کریم تفسیر یو له هغو مهمو او غوره شرعي علومو څخه دی چې دنده یې د قرآن کریم ښوونه او د انسان له توان سره سم د هغه د معنا، احکامو او حکمتونو بیانول دي.

د تفسیر علم د اسلام له لومړي پړاو څخه پیل شوی او رسول الله صلی الله علیه وسلم د قرآن کریم لومړنی مفسر و چې له اړتیا سره سم یې صحابه وو ته د قرآن کریم زیات آیتونه تفسیر کړي دي.

د صحابه کرامو په دور کې د تفسیر علم پراختیا وموندله او د دوی له منځه څلور خلیفه ګان، عبدالله بن عباس، عبدالله بن مسعود، ابی بن کعب رضي الله تعالی عنهم او داسې نور د لویو مفسرینو په توګه راښکاره شول.

د تابعینو په دور کې د تفسیر علم ته پاملرنه نوره هم زیاته شوه، د حسن بصري، قتاده بن دعامه، عکرمه، مجاهد بن جبر او سعید بن جبیر رحمهم الله په څېر لویو علماوو د اسلامي نړۍ په بېلابېلو سیمو کې د شاګردانو په تربیه کولو سره دې علم ته ستر خدمتونه تر سره کړل.

د تابعینو له دور څخه تر دې دمه د تفسیر او علوم القرآن په هکله په عربي او نورو ژبو کې په زرګونه ټوکه کتابونه لیکل شوي چې قرآن کریم ته د مسلمانانو د مخلصانه خدمتونو څرګندونه کوي. د نړۍ پوهان په دې خبره په یوه خوله دي چې: څومره قرآن کریم ته پاملرنه شوې، هغومره انسانانو بل کوم کتاب ته پام نه دی اړولی او نه یې په دې کچه د کوم بل کتاب په اړه لیکنې، تحقیق او علمي څېړنې تر سره کړې دي.

د قرآن کریم له مهمو تفسیرونو څخه د امام طبري تفسیر، د شاه پور اسفرایني تفسیر، د میبدي کشف الأسرار تفسیر، د زمخشري کشاف تفسیر، د امام فخرالدین رازي تفسیر کبیر، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیضاوي تفسیر، د نسفي تفسیر، د ابن کثیر تفسیر او د داسې نورو تفسیرونو نومونه یادولای شو.

د تفسیر علم ته د افغانستان د علماوو خدمت

زموږ ګران هېواد افغانستان چې ځلانده او وياړلی فرهنګي او تمدني تاریخ لري، د لويو قرآن پوهانو او د تفسیر د مشهورو علماوو زانګو ده چې له دې جملې څخه د بېلګې په ډول د شیخ الاسلام خواجه عبدالله انصاري هروي د۴۸۱هــ کال متوفی، ابوبکر عتیق سور ابادي هروي د ۴۹۴هــ کال متوفی، امام فخرالدین رازي د ۶۰۶هــ کال متوفی، مولانا حسین واعظ کاشفي د ۹۱۱هــ کال متوفی، مولانا مراد علي کاموي د۱۲۹۴هــ کال متوفی مولانا یعقوب چرخي او معاصر عالم مولانا سلطان عزیز (عزیز) نومونه یادولای شو.

د تفسیر د علم ارزښت

د تفسیر د علم ارزښت او اهمیت په دې کې دی چې له موږ سره د قرآن کریم په زده کړه او د الله پاک د اوامرو او نواهیو په پوهه کې مرسته کوي، ترڅو د اسلامي نظام او اسلامي قانون د بنسټ (قرآن کریم) په لارښوونو وپوهېږو، عمل پرې وکړو او له دې لارې په دنیا کې نېکمرغه ژوند او په آخرت کې بریالیتوب تر لاسه کړو.

د تفسیر ډولونه

د تفسیر د علم پراختیا، د قرآن کریم په معنا او حقایقو کې د علمي څېړنو بېلابېلو لارو چارو او د مفسرینو مختلفو تګلارو ته په کتو سره د تفسیر علم په ګڼو ډولونو وېشل شوی چې ځینې ډولونه یې په لاندې توګه تشریح کوو:

۱- د محتوا او مضمون له پلوه: له دې پلوه تفسیر په دوو ډولونو وېشل شوی:

الف. نقلي تفسیر یا تفسیر بالمأثور.

ب. تفسیر بالرأی یا پر اجتهاد ولاړ تفسیر.

أ: په نقلي تفسیر یا تفسیر بالمأثور کې په صحیح نقل تکیه کېږي چې په لاندې ډولونو دی:

۱- د قرآن تفسیر په قرآن سره.

۲- د قرآن تفسیر په سنت سره، ځکه سنت (احادیث) د الله جل جلاله د کتاب بیانوونکي دي.

۳- د قرآن تفسیر د صحابه کرامو په روایتونو سره، ځکه صحابه رضي الله عنهم د الله جل جلاله په کتاب تر ټولو خلکو ښه پوهیدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- د قرآن تفسیر د لویو تابعینو په اقوالو او ویناوو سره، ځکه هغوی اکثره خپله پوهه او علم له صحابه وو څخه زده کاوه.

هغه تفسیر چې پر نقل بنا وي په واقعیت کې د الله ﷻ د کتاب د تفسیر ډېره ښه طریقه ګڼل کېږي، ځکه د قرآن، سنتو، د صحابه وو او تابعینو له ویناوو څخه ګټه اخیستل د قرآن کریم د نصوصو په پوهه کې مرسته کوي او د قرآني معناوو په پوهېدنه کې خلک له غلطۍ او ښوییدنې څخه ژغوري.

ب. تفسیر بالرأی یا پر اجتهاد ولاړ تفسیر:

په رایه بنا شوی تفسیر هغه تفسیر دی چې مفسر د خپلې خوښې کړې معنا د بیانولو په هکله د عربي ژبې او نورو شرعي علومو د قواعدو په رڼا کې په خپله ځانګړې پوهه اعتماد او تکیه کوي او د خپل فهم او نظر په اساس احکام او حکمتونه را وباسي.

په رایې د بنا شوي تفسیر حکم

هغه تفسیر چې په اجتهاد او خالصه رایه بنا شوی وي او پر کوم اصل ولاړ نه وي، د تفسیر بالرأی المذموم په نامه یادېږي. دا ډول تفسیر حرام او عمل ور باندې روا نه دی، خو که چېرته څوک د ژبې د تفسیر د اصولو او د شریعت په دایره کې په دې طریقه قرآن کریم تفسیر کړي پروا نه لري او دې ته تفسیر بالرأی المحمود ویل کېږي.

د تګلارو له پلوه د تفسیر ډولونه

د اسلوب او تګلارو له پلوه تفسیر په څلور ډوله دی: تحلیلي تفسیر، موضوعي تفسیر، اجمالي تفسیر او مقایسوي (پرتله ییز) تفسیر.

په تحلیلي تفسیر کې مفسر د قرآني نص هر اړخیز تحلیل کوي او د آیت ټول اړخونه د څېړنې او تحقیق لاندې نیسي. په موضوعي تفسیر کې مفسر د یوې ټاکلې موضوع په اړه قرآني آیتونه راټولوي او په ځانګړې طریقه یې شرحه او تفسیر کوي. په اجمالي تفسیر کې په آسانه، لنډه، عام فهمه ژبه او ساده ډول، قرآني آیتونه داسې تفسیر کېږي چې ټول خلک ورڅخه ګټه واخیستلای شي، خو په مقایسوي (پرتله ییز) تفسیر کې د ټاکلو قرآني آیتونو په اړه د مفسرینو د ویناوو پلټنه، څېړنه او پرتله تر سره کېږي.

د قرآن کریم د نازلیدو څرنګوالی

د قرآن کریم نازلېدنه په دوو طریقو سره شوې چې په لنډ ډول یې شرحه کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- قرآن کریم د لومړي ځل لپاره په مجموعي توګه یو ځلي د قدر په شپه بیت العزت ته چې د دنیا په آسمان کې موقعیت لري نازل شوی دی لکه: چې قرآن کریم هم د قدر په سورت کې ورته اشاره کړې ده: ﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ ژباړه: بېشکه موږ دا (قرآن کریم) د قدر په شپه کې نازل کړی.

۲- په تدریجي توګه د زماني او پېښو د اړتیاوو او غوښتنو سره سم د قرآن کریم نازلېدل، لکه د (العلق) سورت لومړني آیتونه چې د حراء په غار کې د لومړي ځل لپاره په پېغمبر ﷺ باندې نازل شول او په درویشتو کلونو کې د پېغمبر ﷺ تر وفاته پورې بشپړ شو.

فعالیت:

ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي او له هغوی څخه دې وغواړي چې هره ډله دې د دوو تفسیرونو نوم له مفسر سره ولیکي او بیا دې د هغوی په هکله لنډه خبرنه وکړي.

پوښتنې

لاندېنیو پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

۱- تفسیر په لغت کې څه ته وایي؟.

۲- په اصطلاح کې د تفسیر اطلاق په کوم علم کېږي؟

۳- تفسیر په څو ډوله دی؟ او هر ډول یې د کومو ځانګړتیاوو لرونکی دی؟

۴- د تفسیر له ډولونو څخه د هریو ډول حکم شرح کړئ؟

۵- قرآن کریم څرنګه نازل شوی دی؟

۶- د ځینو مهمو تفسیرونو نومونه واخلئ.

۷- د تفسیر په برخه کې د افغانستان د علماوو پر خدمتونو رڼا واچوئ.

۸- د قرآن کریم نزول څرنګه و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم لوست

د فاتحې سورت تفسير

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ۝ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ۝ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ۝ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾ [الفاتحة ١-٧]

د کلمو معناوي

ٱلۡحَمۡدُ: ثنا، ستاینه.

رَب: څښتن، پروردګار – پالونکی او کار جوړوونکی.

ٱلۡعَٰلَمِينَ: د عالم جمع يعني له الله تعالیﷻ څخه پرته هر موجود.

ٱلدِّينِ: حساب، جزاء او بدله.

ٱهۡدِنَا: راوښيه موږ ته.

ٱلصِّرَٰطَ: لار.

ٱلۡمُسۡتَقِيمَ: سمه، سيخه او نيغه.

ٱلۡمَغۡضُوبِ: هغه کسان چې د اللهﷻ د غضب او عذاب مستحق وي.

ٱلضَّآلِّينَ: لار ورکي، (هغه کسان چې حق يې نه وي پيژندلی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

ټولې ستاينې يوازې الله پاک لره دي چې پالونکی د ټولو عالميانو دی. ډېر زيات مهربان او پوره رحم کوونکی دی، مالک (د ټولو چارو) د ورځې د جزا دی، خاص تاته عبادت کوو او خاص له تا څخه مرسته غواړو. وښيه موږ ته سمه لاره! د هغو کسانو لاره چې انعام کړی تا پر هغو باندې، نه لاره د هغو بدو کسانو چې غضب کړی شوی پر هغو باندې او نه لاره د هغو بدو کسانو چې ګمراهان دي.

په فاتحې سره د سورت د نومولو وجه

د فاتحې سورت مکي دی، يعنې له هغو سورتونو څخه دی چې په مکه معظمه کې نازل شوی دی او د فاتحې په نامه ځکه نومول شوی چې قرآن کريم په دې سورت پيل شوی دی. د نبي کريم ﷺ په احاديثو کې هم ددې سورت لپاره دغه نوم ذکر شوی دی، لکه: چې پېغمبر ﷺ فرمايلي دي: «لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»[1] يعنې څوک چې د فاتحې سورت ونه وايي لمونځ يې نه صحيح کېږي.

د فاتحې سورت نومونه

فاتحه سورت ډېر نومونه لري، يو شمېر مفسرينو د فاتحې سورت لپاره تر شلو زيات نومونه ذکر کړي دي چې ځينې يې دا دي: الفاتحة، أم القرآن، السبع المثاني، الکنز، الوافية، الکافية، سورة الدعاء او داسې نور.

تفسير

الله تعالیٰ ﷻ خپل کتاب په ﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ سره پيل کړی دی، تر څو هر مسلمان په دې وپوهېږي چې د پام وړ هر کار بايد د الله تعالیٰ ﷻ له نوم سره پيل شي، ځکه هر کار چې د الله له نامه پرته پيل شي، هغه به نيمګړی وي.

الله: د حقيقي معبود لپاره خاص نوم دی، پرته له الله ﷻ يې په بل چا اطلاق نشي کېدای او د دغه نوم بدلول په جمع او تثنيه سره هم روا نه دی.

ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ: رحمان او رحيم دواړه لفظونه د (رحمت) له کلمې څخه اخيستل شوي دي. رحمت د انسانانو په حق کې د زړه د نرمښت په معنا دی چې همدردي او احسان ته يې هڅوي، رحمت د الله له صفتونو څخه يو صفت دی چې ځان ته يې غوره کړی دی.

---

(۱) سنن الکبری للبيهقي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سورت د الله پاک په حمد او ستاینه پیل شوی او حمد په ژبې سره د نعمت د ښبنتن او لورونکي ستاینه ده، د نعمت ښبنتن او لورونکی الله دی، نو یوازې الله تعالی د دې ستاینې وړ او لایق دی او بس.

ځینې هغه صفتونه چې په دې سورت کې الله تعالی ته ذکر شوي او هغه ذات د دې ثنا او ستاینې لایق گرځوي دا دي چې هغه ﴿ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ دی او معنا یې پاس ذکر شوه.

همدارنگه الله ﴿ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ دی. الله ﷻ د دې آیت په ذکر کولو سره بیانوي چې هغه ذات په عین حال کې چې د ټولو مخلوقاتو پالونکی او مالک دی، پر خپل مخلوق باندې (رحمن او رحیم) هم دی په دې معنا سره چې الله تعالی ببنونکی او مهربان دی.

بل دا چې الله تعالی ﴿ مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴾ دی. دا دریم صفت دی چې الله ﷻ د خپل ځان لپاره دلته ذکر کړی دی.

مالک د مِلک څخه اخېستل شوی د میم په کسره، مِلک د یوه شي تر لاس لاندې راوستل دي چې په هغه کې په تصرف هم قادر وي، یعنې الله تعالی د قیامت د ورځې بشپړ مالک او متصرف دی او په هغه ورځ به د حساب حاکمیت او اختیار یوازې له ده سره وي.

دا ځینې هغه صفتونه دي چې الله تعالی د خپل ځان لپاره بیان کړي دي لکه: د ربوبیت، رحمت او د جزا د ورځې مالکیت چې یوازې الله تعالی په دې صفتونو ستایل کېږي.

نو هغه ذات چې د دې صفتونو لرونکی وي هغه د دې لایق او وړ دی چې مورږ عبادت، بنده‌گي، مرسته، غوښتنه او خپله دعا په ده پورې منحصره کړو، نو ځکه الله تعالی فرمایلي: مؤمن بنده دي الله ﷻ ته مخ واړوي او ودې وایي چې:﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ (ای زمورږ پالونکیه) یوازې ستا عبادت کوو او یوازې له تا څخه مرسته غواړو.

عبادت: د الله ﷻ په وړاندې له قلبي احساس سره د خشوع او عاجزۍ وروستۍ پوړۍ ده او په هره اندازه چې انسان په عبادت او بنده‌گۍ کې الله ﷻ ته توجه واړوي په همغه اندازه شرف او عزت حاصلوي. له الله ﷻ څخه مرسته غوښتل زمورږ د حقیقي بنده‌گۍ نښه ده، ځکه انسان د الله ﷻ د قوت او عظمت په وړاندې د ضعف او بېوزلۍ احساس کوي او له الله ﷻ څخه غواړي چې له ده سره مرسته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴾ په جمله کې د مفعول وړاندې والی، الله تعالی ته د عبادت په حصر او ځانګړتیا دلالت کوي او د جملې معنا داسې راځي: یوازې او یوازې ستا عبادت کوو او یوازې او یوازې له تا څخه مرسته غواړو.

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه د دې آیت په تفسیر کې فرمایلي: یوازې ستا عبادت کوو او له تا پرته د بل چا عبادت نه کوو[1].

نو پر دې بنسټ د عبادت ټول ډولونه، لکه: سجده، رکوع، نذر، قرباني (حلاله)، دعا، مرسته غوښتل، وېره، هیله، توکل او داسې نور، یوازې د الله لپاره دي او هېڅوک ورسره باید پکې شریک نه کړای شي.

﴿ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ۞ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾.

هدایت: یوې موخې ته د رسېدلو لپاره لارښوونه هدایت بلل کېږي. د هدایت بله معنا بیانول دي، دا کلمه غالباً د خیر په لور استعمالېږي نو د دې دوو آیتونو بشپړه معنا دا ده چې:

ای پروردګاره! موږ ته د هغې سمې او نیغې لارې لارښوونه وکړه چې موږ د دنیا او آخرت نیکمرغیو ته رسوي، د هغو بنده ګانو لاره چې تا پر هغوی خپل نعمت لورولی دی، نه لاره د هغو کسانو چې د خپلو ناوړه عملونو او د حق د لارې نه د کږېدو له کبله د قهر او غضب وړ ګرځېدلي دي.

د مفسرینو د ویناوو پر بنسټ د ﴿ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ ﴾ څخه مراد انبیاء – علیهم السلام– صدیقین، شهداء، صالحین او د الله پاک ټول نېک بندګان دي.

مفسرینو ویلي دي چې له ﴿ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ ﴾ څخه مراد هغه کسان دي چې حق پېژني او بیا هغه پرېږدي چې په راجحه وینا له دوی څخه یهود مراد دي او له ﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ څخه هغه کسان مراد دي چې حق نه پېژني او هغوی نصارا دي.

---

[1] - تفسیر أبي سعود

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د فاتحې مبارک سورت ډېرې ګټې او لارښوونې رانغاړې چې ځینې یې دا دي.

- ❖ حمد او ستاینه یوازې په الله تعالی پورې منحصره ده، هغه د ټولې نړۍ او نړیوالو پیداکوونکی او پالونکی دی او د قیامت په ورځ یوازې هغه واکدار او متصرف دی.
- ❖ باید یوازې د الله په دربار او حضور کې بنده‌ګي، عاجزي او خشوع وکړو او یوازې له هغه څخه مرسته وغواړو، لکه: څرنګه چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللهِ» یعني کله چې څه شی غواړې، نو له الله ﷻ څخه یې وغواړه او کله چې دې مرسته غوښتله، نو یوازې له الله ﷻ څخه یې غواړه.
- ❖ نیکو اعمالو ته ترغیب او هڅول، ترڅو انسان د قیامت په ورځ په نیکانو کې حساب شي او له باطل پرستۍ نه وېرول ، ترڅو انسان د قیامت په ورځ له باطل پرستو څخه ونه ګڼل شي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او بیا دې ورڅخه وغوښتل شي چې د دې مبارک سورت څخه دې له درو یادو شویو ګټو سربېره دوې نورې ګټې هم راوباسي.

پوښتنې

١- ولې د فاتحې سورت په ﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ پیل شوی، حکمت پکې څه دی؟

٢- له ﴿ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴾ څخه مراد څه دی؟

٣- له ﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴾ مبارک آیت څخه موږ څه زده‌کړه ترلاسه کوو؟

٤- له ﴿ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾ څخه کوم خلک مراد دي؟

٥- له هدایت څخه مطلب څه دی؟

٦- د دې سورت له ګټو څخه دوې ګټې چې مسلمانانو ته لارښوونه کوي، بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم لوست

په علم او قلم سره د وحي پيل

قال تعالى: ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ۞ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ۞ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ۞ ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ۞ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ﴾

[العلق: ۱–۵]

د کلمو او جملو معناوې

ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ: ولوله د خپل پالونکي په نامه.

عَلَقٍ: ترېلي (ټينګه) وينه چې د انسان د پيدايښت دويمه مرحله ده.

عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ: د قلم په واسطه يې انسان ته ليکل او تدوينول وروښودل.

ژباړه

ولوله اې پيغمبره د خپل رب په نوم چې هغه پيدا کړ. د کلکې شوې وينې له يوې ټوټې څخه يې انسان هست کړ. ولوله او ستا رب له هر چا څخه ډېر مهربانه دی چې هغه د قلم په مرسته علم وښود. انسان ته يې هغه علم ورکړ چې هغه پرې نه پوهيده.

د دې آيتونو شان نزول

امام احمد بن حنبل او شيخين (بخاري او مسلم) د حضرت بي بي عايشې رضي الله عنها څخه د دې آيتونو شأن نزول داسې نقلوي: د وحي پيليدل په رسول الله ﷺ باندې داسې و چې پيغمبرﷺ لومړی رښتيني خوبونه ليدل، هرخوب به يې چې وليد د روڼ سهار په څېر به رښتينی کېده، بيا رسول الله ﷺ ګوښه والي ته مخه کړه او ګوښه والی به يې خوښيده، د حرا غار ته به يې تشريف يوړ او طاقې شپې به يې د حرا په غار کې په يوازې والي او راز او نياز کې تيرولې، بيا به خپلې کورنۍ ته راستنيده او توښه به يې برابروله او بېرته به هماغه غارته تللو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي کريم ﷺ د حرا په غار کې و چې يوه پرښته ورته ښکاره شوه او ورته يې ويل: ولوله، ده وويل: زه لوستونکی نه يم، پيغمبر ﷺ وفرمايل: زه يې ډير ټينګ په غيږ کې ونيولم او بيا يې پريښودم او ويې ويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم. بيا يې دويم ځلې سخت ټينګ په غيږ کې ونيولم او بيا يې پريښودم او راته يې وويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم، بيا يې دريم ځلي ډير سخت ونيولم او بيا يې پريښودم او ويې ويل: ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى خَلَقَ ۝ خَلَقَ ٱلۡإِنسَـٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ۝ ٱقۡـرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَڪۡرَمُ ۝ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ۝ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَـٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ﴾. ژباړه يې مخکې تېره شوې ده.

تفسير

د وحې د پيلېدو څرنګوالی

دا د قرآن کريم لومړني آيتونه دي چې نازل شوي او نبوت ورباندې شروع شوی دی. دغه آيتونه جبرائيل عليه السلام په پيغمبر ﷺ باندې په داسې حال کې نازل کړل چې د حرا په غار کې د مناجات او راز او نياز په حالت کې و، الهي وحې د (اقرأ) په امر نازله شوه. حال دا چې پيغمبر ﷺ په ليک او لوست نه پوهيده، خو جبرائيل عليه السلام خپل امر ته د (اقرأ) په وينا سره دوام ورکړ، چې په دې امر ټينګار کول د علم، پوهې او زده کړې اهميت، ارزښت او فضيلت را په ګوته کوي، ځکه د علم د زده کولو تر ټولو ګټوره او ارزښتناکه لاره همدا لوستل دي او د ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى ﴾ معنا دا ده چې د خپل پالونکي په نامه او امر ولوله، نو معلومه شوه چې لوستل او ويل يو الهي امر دی.

د دې آيتونو څرګند دلايل

دغه قرآني نصوص په دې دلالت کوي چې: زموږ زده کړه بايد د الله ﷻ په نامه وي، نو مسلمانان بايد ټول علوم او فنون د الله ﷻ په نامه او د هغه د رضا لپاره زده کړي.

بل دليل يې دا دی چې الله ﷻ د خپل پيغمبر په ژبه په داسې حال کې چې لوستونکی نه و له اعجاز څخه ډک قرآن کريم جاري کړ، نو بايد وپوهېږو، هغه ذات چې کاينات يې پيدا کړي په دې هم قادر دی چې د لوستلو او ويلو توان په انسان کې پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا له علقې (یوې تړلې پرنډې وینې) څخه، د انسان په پیدایښت کې د الله تعالی عظمت بیان شوی دی، دا د الله ﷻ د قدرت نښه ده چې انسان یې لوړو پوړیو ته رسولی او د علم او پوهې دروازې یې د ده پر مخ پرانستلې دي ځکه هغه کریم، مهربانه او ښښونکی ذات دی.

د الله ﷻ لورینې او نعمتونه

د الله ﷻ تر ټولو ستره لورینه د انسان له پیدایښت څخه وروسته هغه ته د علم ورکړه ده چې د قلم د نعمت په واسطه یې هغه ته ښودنه کړې ده، دا جامده وسیله یې د پوهې او زده کړې وسیله ګرځولې ده او د قلم په واسطه یې دا ټول کتابونه منځ ته راوړي دي چې انساني نسلونه ورڅخه په پرله پسې توګه ګټه ترلاسه کوي.

د قلم، لوستلو او لیکلو د ارزښت او درناوي په هکله همدا بس ده چې په قرآن کریم کې یو بشپړ سورت په (القلم) نومول شوی او په دې سورت کې په قلم او هغه څه چې ورباندې لیکل کېږي، قسم یاد شوی. قلم د زده کړې او د علم د خپرولو وسیله ده او د تمدن او پرمختګ په رامنځته کولو کې ډېر ارزښتناک رول لري. رسول الله ﷺ باندې لومړني نازل شوي آیتونه په دې ښه ګواه دي چې اسلام زده کړې، پوهې، لوست او لیک ته څومره ارزښت ورکړی دی!

د مسلمانانو لومړیو نسلونو د همدې حقیقت په درک کولو او د مبارکو قرآني آیتونو او سپیڅلو نبوي احادیثو څخه په الهام اخیستنه د علم او زده کړې لور ته مخه وکړه او په لږه موده کې یې د ستر اسلامي تمدن بنسټ کېښود. د علم او پوهې په بېلابېلو څانګو کې د مسلمانو پوهانو اکتشافات، اختراعات، کتابونه او علمي آثار دومره ارزښتمن او بې ساري وو چې تر اوسه پورې په ټوله نړۍ او په ځانګړي ډول د لوېدیځو هېوادونو په علمي مرکزونو کې تدریس او ګټه ترې اخیستل کېږي.

په نورو مخلوقاتو باندې د انسان غوره والی

الله تعالی په لومړي پړاو کې خلقت په مطلقه بڼه یاد کړ، ترڅو په دې سره ټول مخلوقات راونغاړي، بیا یې انسان د خپل عجیبه پیدایښت او فطرت له امله خاص او عزتمند وګرځاوه او خپل آیتونه یې پرې نازل کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستل او ليکل د پوهې او زده کړې دوه مهمې وسيلې

همدارنګه الله ﷻ په دې آيتونو کې لوستل له ليکلو سره يوځای او پيوست بيان کړي دي او فـــــــرمايلي يې دي ﴿ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ﴾ يعني انسان ته يې د قلم په واسطه ښوونه وکړه چې دا د اللهﷻ يو لوی نعمت او د انسانانو ترمنځ د تفاهم وسيله ده. که ليکنه نه وای، نو علوم به له منځه تللي وو او د دين هېڅ نښه به پاتې نه وه، نظم او قانون به شتون نه درلود. همدا ليکنه ده چې علوم او د پخوانيو خلکو پېښې ثبتوي، وګړي او ټولنې د دې په مرسته پرمختګ کوي، مدنيتونه جوړوي، په ليکنې سره د بشريت تاريخ محفوظ پاتې کېږي او وروستني خلک د لومړنيو خلکو په هکله معلومات تر لاسه کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنيو مبارکو آيتونو څخه لاندينۍ ګټې ترلاسه کولی شو:

- ❖ الله پاک خپل پيغمبر او مسلمانانو ته امر کوي چې قرآن کريم د خپل پالونکي په نامه ولولي.
- ❖ د علم او پوهې مصدر الله تعالی دی او هغه دی چې انسان ته د علم او پوهې د حاصلولو وس او توان ورکوي.
- ❖ ليکنه د علم او پوهې په ساتنه او ليږدونه کې اساسي رول لوبوي او پرته له ليکنې هېڅ علم محفوظه نشي ساتل کېدلی.
- ❖ د اسلام دين د علم دين دی او ستر دليل يې دا دی: چې د قرآن کريم لومړني آيتونه چې په پيغمبر ﷺ باندې نازل شوي، هغه د علم زده کړې ته دعوت ورکوي.
- ❖ پر انسان د الله ﷻ د رحمت او مهربانۍ نښې دا دي چې هغه ته يې علم ښودلی او له بيسوادۍ څخه يې نجات ورکړی دی.
- ❖ د علم زده کړه او د هر څه لوستل بايد د الله ﷻ په نامه او د هغه د رضا د حاصلولو لپاره وي.
- ❖ قلم د الله تعالی نعمت او د بشر په ژوندانه کې د ارزښتناکو اکتشافاتو او اختراعاتو وسيله ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ لوستل، ليکل او د علم زده کړه يو قرآني اصل، د مسلمانانو ديني دنده او د اسلامي تمدن بنسټ ګڼل کيږي.
- ❖ د قلم، کتاب او پوهانو درناوی د اسلامي ټولنې له ځانګړتياوو او د مسلمانانو له شرعي وجيبو څخه ګڼل کيږي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي يوه ډله دې د لوستلو ګټې او بله ډله دې د ليکلو ګټې څرګندې کړي او د انساني پرمختګ په ډګر کې دې د دواړو د ونډې په هکله بحث وکړي.

پوښتنې

۱- د (علق) سورت ولې په دې نوم نومول شوی دی.

۲- د (علق) معنا او مفهوم روښانه کړئ؟

۳- په الهي وينا کې د (اقرأ) مخاطب څوک دی؟

۴- د دې آيتونو شان نزول څرنګه دی؟

۵- په دې آيتونو کې کومې لارښوونې نغښتې دي؟

۶- د خلقت په اړه د الهي قدرت له رازونو څخه يو راز له دې آيتونو څخه څرګند کړئ؟

۷- له دې آيتونو څخه څه عبرتونه او درسونه اخيستلای شئ؟

۸- ولې په اسلامي ټولنه کې بايد د قلم او پوهې څښتنان د درناوي وړ وي؟

کورنۍ دنده

د لوستل شويو آيتونو په رڼا کې (د تمدنونو په رامنځته کولو کې د قلم، ليک او لوست ونډه) تر سرليک لاندې پنځلس کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اخلاص سورت تفسير

قال تعالى: ﴿ قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ۝ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ﴾ [الإخلاص ١-٤]

د کلمو معناوې

أَحَد: يو دی.

ٱلصَّمَد: هیچا ته اړ نه دی، ټول هغه ته اړ دي.

كُفُوًا: مثل – سیال – ساری.

ژباړه

وواېه چې الله ﷻ يو دی. الله ﷻ هيچا ته اړ نه دی. ټول هغه ته اړ دي. نه يې څوک زېږولي دي او نه دی له چا څخه زيږيدلی دی او هېڅوک له ده سره سیال نه دي او ساری نه لري.

تفسير: دا سورت د الله تعالی په پېژندنه کې له موږ سره مرسته کوي او د ده د صفتونو په هکله زموږ معلومات او پوهه زياتوي.

په دې سورت کې الله ﷻ خپل پيغمبرﷺ ته امر کوي چې وواېه: الله ﷻ د ذات او صفتونو له پلوه يو دی. مستغني او بې پروا دی چا ته محتاج او اړ نه دی او څوک د ده لويي او قدرت ته نشي رسېدلای او څوک د ده د حکم او فرمان مقابله نشي کولای. الله ﷻ هغه ذات دی چې بنده ګان خپل حاجتونه او ضرورتونه له ده څخه غواړي او د خپلو ستونزو په هکله ده ته رجوع کوي.

الله ﷻ هغه ذات دی چې نه يې څوک زيږولي دي او نه دی له چا څخه زيږيدلی دی، د دې الهي صفتونو په پوهيدو سره بايد وواېو چې الله تعالی يوازنی بې سياله او بې ساری ذات دی.

په [لَمۡ يَلِدۡ] جمله کې د زوی او لور موجوديت له الله ﷻ څخه نفي شوی دی. مشرکانو عقيده درلوده چې پرښتې د الله لوڼې دي او يهودو عزير ؈ د ده زوی ګڼلو، نصاراوو به ويل چې عيسی عليه السلام د الله ﷻ زوی دی چې دا ټولې بې بنسټه دعواوې دي.

د [وَلَمۡ يُولَدۡ] په جمله کې د الله ﷻ لپاره د پلار شتون نفي او باطل ګڼل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اخلاص سورت دا اصل هم ثابتوي چې د الله ﷻ له مخلوقاتو څخه هېڅوک له الله ﷻ سره سيالي او برابري نشي کولای او هېڅ شی د الله ﷻ په ذات، صفتونو او کړنو کې له ده سره سيالي نشي کولای. دې وينا له الله تعالی سره د سيال شتون نفي کړ او د عربو مشرکانو وهم او گمان يې باطل اعلان کړ چې د الله ﷻ لپاره په کړنو کې د شريک او سيال قايل وو او پربنتې او بتان يې له الله ﷻ سره شريکول.

د اخلاص سورت مرتبه او فضيلت

په يو حديث کې چې حضرت انس رضي الله عنه روايت کړی دی، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ»

يعني: (د اخلاص سورت د قرآن له دريمې برخې سره مساوي دی) ځکه دا سورت موږ د خپل پروردگار او پالونکي سره اشنا کوي. يعني توحيد رانښيي او قرآن کريم په ټوليزه توگه درې مرکزي مضامين لري: توحيد، رسالت او معاد (آخرت).

په قرآني آيتونو او نبوي احاديثو کې زيات مطالب موجود دي چې د دې سورت له معناگانو سره ورته والی لري او د دې سورت مفاهيم روښانه کوي.

يادونه: ځينې علماء وايي د اخلاص سورت د الله تعالی په حق کې داسې دی، لکه: د کوثر سورت چې د پيغمبرﷺ په شان کې دی – په دې توگه چې مشرکانو د الله په پيغمبرﷺ باندې د زوی نه درلودلو له امله عيب لگاوه چې زوی نه لري او د زوی نه لرل د انسان په حق کې عيب گڼل کېږي – خو ددې پر خلاف د اللهﷻ لپاره د زوی او شريک په لرلو قائل وو حال دا چې د اللهﷻ په حق کې د زوی او شريک لرل عيب او نقص دی، نو اللهﷻ د کوثر په سورت کې له خپل رسول څخه دفاع کوي او ورته داسې فرمايي «إنا أعطيناک الکوثر» يعنې موږ تا ته لوی خير درکړی او لکه څرنگه چې ستا دښمنان گمان کوي، ته ناقص او ابتر نه يې.

دلته د اخلاص په سورت کې اللهﷻ خپل پيغمبرﷺ ته امر کوي چې ته له اللهﷻ څخه دفاع وکړه او ووايه: ﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴾ الله يو دی، تر څو له اللهﷻ څخه د شريک او زوی درلودلو تور هم لرې شي.

د لوست گټې او لارښوونې

د اخلاص د مبارک سورت له آيتونو څخه ډېرې گټې حاصلېږي چې ځينو ته يې په لاندې ډول اشاره کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- الله ﷻ په ذات، صفتونو او کړنو کې یوازنی ذات دی او هېڅوک ورسره ورته والی نه لري.
- الله ﷻ نه څوک زېږولي دي او نه له چا څخه زېږېدلی دی.
- الله ﷻ له ټولو مخلوقاتو څخه بې نیازه او مستغني دی او ټول مخلوقات ده ته اړ دي.
- د اخلاص په مبارک سورت کې د مشرکانو پر عقیده چې ملايکې يې د الله لوڼې ګڼلې، د یهودو پر عقیده چې عزیر علیه السلام يې د الله زوی ګڼلو او د نصاراوو پر عقیده چې حضرت عیسی عليه السلام يې د الله زوی ګڼلو، د بطلان کرښه راښکل شوې ده. همدا راز په دې سورت کې دا هم په روښانه ډول په ډاګه شوې چې د الله تعالی ذات بې ساری، منزه او له هر عیب او نیمګړتیا څخه پاک دی.
- د اخلاص سورت ته د توحید سورت هم وايي، ځکه چې د دې سورت اساسي موضوع د الله تعالی د توحید اثبات دی.

پوښتنې

۱- د لاندې کلمو او جملو معناوې شرح کړئ:

أ. ٱللَّهُ أَحَـدٌ .

ب. ٱلله ٱلصَّـمَدُ.

ج. وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَـدٌۢ.

۲- د اخلاص سورت فضیلت او مرتبه د یوه نبوي حدیث په رڼا کې شرح کړئ.

۳- د اخلاص سورت بنسټیزه موضوع څه ده؟ واضح يې کړئ.

۴- د اخلاص په سورت کې د الله پاک په اړه د کومو باطلو ډلو پر عقایدو رد شوی دی؟

کورنۍ دنده

د اخلاص سورت د مقام، مرتبې او ګټو په هکله یوه مقاله ولیکئ او په خپله مقاله کې په آیتونو او احادیثو استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

یوازې الله ﷻ په هر څه واکمن او پیداکوونکی دی

﴿ تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَـٰلَمِينَ نَذِيرًا ۝ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ۝ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴾ [الفرقان: ۱ـ۳].

د کلمو او جملو معناوې

تَبَارَكَ:	ډېر برکتناک، د ډېر خیر څښتن، تر ټولو لوړ او پورته دی.
ٱلْفُرْقَانَ:	قرآن کریم، د حق او باطل ترمنځ توپیر کوونکی.
عَلَىٰ عَبْدِهِۦ:	پر خپل بنده (پر خپل پیغمبر ﷺ).
ٱلْعَـٰلَمِينَ:	مخلوقات، انس او جن.
نَذِيرًا:	ویروونکی.
فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا:	بیایې اندازه کړ هغه په ځانګړې او بې سارې ډول سره، هرڅه یې بشپړ او ښه پیدا کړل.
نُشُورًا:	وروسته له مرګه بیا راژوندي کول، د قیامت ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

ډېر برکتناک دی هغه ذات چې پر خپل بنده یې فرقان (قرآن کریم) نازل کړ، ترڅو د ټولو نړیوالو لپاره ویروونکی وي.

هغه ذات چې د آسمانونو او ځمکې د پاچاهۍ څښتن دی نه یې څوک زوی نیولی او نه ورسره څوک په واکمنۍ کې برخمن دی. هر شی یې پیدا کړی دی، بیا یې اندازه کړی دی هغه په اندازې سره.

او کافرانو له الله ﷻ نه پرته داسې معبودان ونیول چې هېڅ نشي پیدا کولی، بلکې دوی په خپله پیدا کول کېږي او د خپلو ځانونو لپاره هم د څه ګټې یا زیان واک نه لري، نه د وژلو وس لري نه د ژوندي کولو او نه مړه شوي بیا را پاڅولی شي.

تفسیر

د الفرقان مبارک سورت د مکي سورتونو له ډلې څخه دی. د دې سورت اساسي موضوعات د توحید بیان، د مشرکانو د عقیدو بطلان، پر نېکو اخلاقو ټینګار او له بدو کارونو څخه منع کول دي.

پورتنې آیتونه چې د سورت په پیل کې راغلي د پاک الله په توحید، د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د رسالت په اثبات او د مشرکانو د عقیدو او انګېرنو په ردولو راڅرخي.

د پیغمبر ﷺ د رسالت ټولیزوالی (تعمیم)

دا مبارک سورت په دې سره پیل شوی چې الله ﷻ باخبره، با برکته او عالیشان ذات دی. حسي او معنوي زیاتوالی، ودې او د خیر ډېروالي او دوام ته برکت ویل کېږي. د الله تعالی د خیر او برکت له نښو څخه په پیغمبرﷺ باندې د قرآن کریم رالیږنه ده، چې د حق او باطل ترمنځ بېلوونکی دی.

د (عبده) په جمله کې د پیغمبر ﷺ لپاره یو ډول تکریم او عزت دی چې الله تعالی هغه د خپل فرمانبردار بنده په نامه ستایلی دی. د قرآن کریم په نورو آیتونو کې هم د رسول اللهﷺ درناوی او تکریم په (عبد) یعني د الله بنده سره شوی دی، لکه: د الله پاک دا وینا: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ همدارنګه د کهف سورت په لومړي آیت کې هم داسې راغلي دي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا﴾.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تفسیر علما وايي چې په (عبده) یعنې د الله بنده سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم یادونه دوه ارزښتناک مفاهیم راپه ګوته کوي:

۱- حضرت محمدﷺ د الله تعالی مخلوق او بنده دی او الله پاک هغه د رسالت او نبوت د مقام لپاره غوره کړی. دلته د نصاراوو د عقیدې بطلان ته اشاره ده چې دوی د الله تعالی بنده او مخلوق حضرت عیسیعلیه السلام د خدای په توګه مني، په داسې حال کې چې بنده او مخلوق هېڅکله هم د عبادت وړ نه دی.

۲- په دې تعبیر کې د رسول اللهﷺ لپاره یو ډول درناوی او عزت دی، ځکه چې الله پاک هغه ته د خپل بنده خطاب کړی دی[1].

الله تعالی پر خپل بنده حضرت محمدﷺ باندې قرآن کریم نازل کړ، چې د ټولې نړۍ او نړیوالو لپاره پیغمبر واوسي او هغه کسان چې په اللهﷻ ایمان نه راوړي او د پیغمبرﷺ پیروي نه کوي، د جهنم له سخت عذابه څخه ووېروي.

دا خبره د اسلام د پیغمبر ﷺ د رسالت پر تعمیم چې د انس او جن په شمول د ټولو عالمیانو لپاره دی، ښکاره او څرګند دلیل دی.

په کایناتو کې د الله تعالی د وحدانیت دلایل

الله تعالی د پاچاهۍ او ټولې هستۍ څښتن او خاوند دی او په آسمانونو او ځمکو کې د هر شي متصرف دی. الله تعالی بی نیازه دی د مخلوقاتو د چارو په تدبیر او اداره کې د هیڅ مرستې او کمک ته اړتیا نه لري.

همدارنګه الله تعالی په ځمکو او آسمانونو کې د ټولو شیانو خالق او پیدا کوونکی دی او څه شی چې له اللهﷻ نه پرته دي هغه ټول مخلوق دی او مخلوق ضعیف او عاجزه وي چې قوي خالق او پیداکوونکي ته ضرورت لري.

الله تعالی د هر شي پیدایښت په ښه او ښایسته بڼه ترسره کړی، هر شي ته یې ښکلی شکل او صورت ورښبلی او د هغه لپاره یې هغه څه برابر کړي دي چې اړتیا ورته لري، ترڅو خپله وظیفه او دنده په سمه توګه سرته ورسوي.

---

[1] - تفسیر ابی سعود

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرکانو د الله ﷻ په وحدانیت ایمان را نه وړ او په وحدانیت سره یې د الله تعالی عبادت ونه کړ، بلکې له هغه سره یې شریک او سیال ونیول، حال دا چې پرته له الله څخه بل معبود نشته لکه: څرنګه چې الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي:

﴿ وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخۡلُقُونَ شَيۡـًٔا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ وَلَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ ضَرًّا وَلَا نَفۡعًا وَلَا يَمۡلِكُونَ مَوۡتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴾.

دا معبودان عاجز او اړ مخلوقات دي، څه شی پیدا کولی نشي او نه ګټه او زیان رسولی شي، ځکه ګټه او زیان یوازې د الله تعالی له لوري دی او دا له ځانه جوړ کړي معبودان د چا په مرګ او ژوند قادر نه دي، بلکې دوی په خپله مري او څرنګه چې د الله تعالی خوښه وي هماغسې یې له منځه وړي.

همدا شان دغه معبودان د دې توان نه لري چې د قیامت په ورځ څوک ژوندي کړي، ځکه یوازې الله ﷻ دی چې ژوندي کول او مړه کول کوي، نو یوازې همدا ذات دی چې د عبادت وړتیا لري.

کله چې دغه باطله معبودان دارنګه عاجزه او بیوزلي وي، نو هېڅکله د دې لیاقت او وړتیا نه لري چې د معبودانو په توګه ونیول شي، بلکې خدایي او معبودیت یوازې هغه واحد الله ﷻ لره دی چې پرته له هغه بل معبود نشته.

د لوست ګټې او لارښوونې

له یادو شویو مبارکو آیتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کولی شو:

- د قرآن کریم له نومونو څخه یو نوم فرقان دی، ځکه قرآن کریم حق او باطل، خیر او شر سره جلا کړي دي.
- الله ﷻ قرآن کریم پر خپل بنده او پیغمبر ﷺ باندې نازل کړی دی.
- الله تعالی خپل پیغمبر حضرت محمد ﷺ د خاتم النبیین په توګه د قیامت تر ورځې پورې د انسانانو او پیریانو لپاره رالیږلی دی.
- هغه ذات چې د آسمانونو او ځمکو پیداکوونکی دی هغه اولاد او سیال نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- يوازې الله ﷻ پيدا كوونكى او جوړوونكى دى، الله ﷻ هرڅه پيدا كړي او د هغو پيدايښت يې بشپړ او مناسب ګرځولى دى.
- مشركانو د يوه، قادر، خالق، مالک خداى سره په الوهيت كې داسې شيان شريک كړي دي چې نه يوازې ګټه او زيان نشي رسولاى، بلكې بې حسه بې حركته موجودات دي چې نورو ته اړ او محتاج دي او دغسې عقيده د هوښيارانو نه بلكې د ناپوهانو تګلاره ده.
- باطل معبودان هېڅكله د څه شي وس او قدرت نه لري، ځكه ټولې چارې د الله ﷻ په قدرت كې دي.

پوښتنې

١- د فرقان سورت ولې په دې نوم نومول شوى دى؟

٢- ولې قرآن د فرقان په نوم ياد شوى؟

٣- د دې لوست له لومړي آيت څخه د حضرت محمدﷺ د رسالت په عموميت دليل راوړئ؟

٤- د الله ﷻ د دې وينا ﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴾ توضيح وكړئ؟

٥- د دې لوست له دريم آيت څخه هغه پنځه شيان راوباسئ چې باطل خدايان د هغو له درلودلو عاجز او بې وسې دي؟

٦- ولې د درناوي او تشريف په ځاى كې رسول اللهﷺ د (عبده) په نامه سره يادېږي؟

كورنۍ دنده

څه چې مو په دې لوست كې لوستي دي د هغه لنډيز او مهم ټكي په لسو كرښو كې په خپلو كتابچو كې وليكئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د الله تعالی غوره نومونه

قال تعالی: ﴿ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۖ هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ۝ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ۝ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡخَٰلِقُ ٱلۡبَارِئُ ٱلۡمُصَوِّرُۖ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴾ [الحشر:۲۲-۲٤]

د کلمو معنا

ٱلۡغَيۡبِ: په پټه (هغه چې زموږ د احساس او درک څخه پټ وي، لکه: جنت، دوزخ، ملایکې او داسې نور...).

ٱلشَّهَٰدَةِ: په ښکاره (هغه چې د لیدلو او درک کولو وړ وي لکه غرونه، ستوري او نور...).

ٱلۡمَلِكُ: د هر شي مالک او متصرف.

ٱلۡقُدُّوسُ: پاک او سپېڅلی.

ٱلۡمُؤۡمِنُ: تصدیق کوونکی، امان ورکوونکی.

ٱلۡمُهَيۡمِنُ: د هر شي څارونکی او ساتونکی.

ٱلۡعَزِيزُ: قوي او غالب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ٱلۡجَبَّارُ: لوی او قوي چې څوک پرې برلاسی کیدای نشي.

ٱلۡمُتَكَبِّرُ: لويي کوونکی.

ٱلۡبَارِئُ: د موجوداتو نوی پیداکوونکی.

ٱلۡمُصَوِّرُ: صورت جوړونکی (په مناسبې بڼې سره د ټولو شیانو ترکیبوونکی).

ٱلۡأَسۡمَآءَ ٱلۡحُسۡنَىٰ: ښه او غوره نومونه.

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دی چې له هغه پرته بل هیڅ معبود برحق نشته. عالم دی پر غیبو او ښکارو باندې، هماغه (الله)ﷻ ډېر مهربان او زیات بښونکی دی.

الله ﷻ هغه ذات دی چې له هغه پرته کوم معبود برحق نشته، هغه پاچا دی، ډېر پاک دی (له ټولو عیبونو څخه) سالم دی، امان ورکوونکی دی، ساتونکی دی، په ټولو برلاسی دی، په زور د خپل حکم نافذوونکی او د لويۍ څښتن دی، پاک دی الله له هغو شیانو چې (مشرکان يې) ورسره شریکوي.

الله ﷻ هغه ذات دی چې پیدا کوونکی (له نشت نه وجود ته) را ویستونکی، شکل او صورت ورکوونکی دی. د هغه لپاره ډېر غوره نومونه دي. هرڅه چې په آسمانونو او ځمکو کې دي هغه ټول په پاکۍ سره د الله ﷻ ستاینه کوي او هغه برلاسی او حکمت والا دی.

تفسیر

د اللهﷻ غوره نومونه

په دې دروو آیتونو کې د الله تعالی څه نومونه یاد شوي دي، په داسې حال کې چې په بل هیڅ کوم سورت کې د الله تعالی نومونه داسې پرله پسې نه دي ذکر شوي. د دې سورت په دریو آیتونو کې د الله پاک له غوره نومونو څخه اووه لس نومونه بیان شوي دي.

دا مبارک آیتونه د اللهﷻ د وحدانیت په ټینګار، یعنې د ﴿ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ ﴾ په شعار سره پیل شوي دي او په تاکید يې فرمایلي دي چې الله تعالی په غایبو، حاضرو، ښکاره او پټو پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ ښښونکی او ډېر مهربانه دی. د الله ﷻ رحمت زیات او تل تر تله دی او ټولو شیانو ته شامل دی، الله ﷻ واحد او یوازې دی.

بیا مبارکو آیتونو د الله ﷻ یو شمیر غوره نومونه د اصل توحید سره پیوست کړي او فرمايي: الله ﷻ مالک او پاچا دی له ده پرته بل څوک د ملکیت او پاچاهۍ څښتن نشته، الله ﷻ له هر عیب څخه پاک او له هرې نیمګړتیا څخه چې له ده سره مناسب نه وي، خالي دی.

مفسرینو ویلي دي چې د (ملک) له نوم څخه وروسته د (قدوس) لفظ راوړل، دېته اشاره ده چې که څه هم الله تعالی مالک، پاچا او د ټولو شیانو متصرف دی، خو د الله ﷻ تصرف د ځمکې پرمخ د مغرورو او ظالمو پاچاهانو د تصرف په شان نه دی، بلکې د الله ﷻ تصرف او ملکیت په خپله پاچاهۍ او مخلوقاتو کې له هر ډول ظلم او عیب څخه پاک او خالي دی.

لويي او عظمت د الله ﷻ ځانګړتیا ده

الله تعالی خپلو دوستانو ته سلامتي ورپه برخه کوي، الله ﷻ د خپلو پیغمبرانو تصدیق کوونکی او امن ورکوونکی دی.

الله تعالی برلاسی او د شان او شوکت او دبدبې او لويۍ خاوند دی. هغه څه چې د الله ﷻ د جلال او عظمت سره مناسب نه وي له هغه څخه پاک دی.

د الله تعالی دوه صفتونه: (جبار او متکبر) د الله ﷻ له شان سره مناسبه مدح او ستاینه ده، خو د مخلوقاتو لپاره بد او ناوړه صفتونه ګڼل کېږي.

نبی کریم ﷺ په قدسي حدیث کې د خپل پالونکي څخه روایت کړی چې الله ﷻ فرمایلي دي: "الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ" یعنې: کبریا زما څادر او لويي زما پرتوګ دی، نو هرڅوک چې په یو له دې دوو صفتونو کې زما سره سیالي کوي، نو هغه به د دوزخ اور ته واچوم.

الله تعالی داسې خالق او پیداکوونکی دی چې ټول کاینات او هستي یې له نشت څخه پیداکړې دي، الله تعالی ټولو شیانو ته صورت او شکل ورکړی او ټول مخلوقات یې په یوه خاص شکل او هیأت سره پیداکړي دي. د الله تعالی لپاره غوره نومونه دي چې په هماغو سره ستایل شوی دی. دا سورت، لکه: څنګه چې د الله ﷻ په حمد او ستاینه پیل شوی همدارنګه د الله ﷻ په حمد او ستاینه پای ته رسېدلی دی. د ځمکو او آسمانونو مخلوقات د الله پاک ستاینه کوي او الله ﷻ ډېر لوی او د حکمت څښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان پر ژوند باندې د الله تعالی د غوره نومونو اغېز

أسماء الله الحسنی یا د الله تعالی نېک نومونه د الله پاک د پېژندو غوره وسیله ده، انسانان په دنیا کې د الله تعالی د ذات د لیدلو توان نه لري، نو ځکه د الله جل جلاله د صفاتو د پېژندلو یوازینۍ او سمه لاره د قرآن کریم هغه آیتونه او د پیغمبر علیه السلام هغه صحیح احادیث دي چې په هغو کې د الله تعالی صفات ذکر شوي دي. له همدې امله ده چې د الله تعالی صفات او اسماء توقیفي دي، یعنې د قرآن او سنتو په نصوصو پورې متوقف دي او د اجتهاد او اټکل پر بنسټ په هغو کې زیاتی او کمی جواز نه لري.

د اسماء الله الحسنی زده کړه او په هغو کې فکر کول د انسان پر ژوند ډېرې ګټورې اغېزې لري چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱- د الله تعالی د نومونو په معنا او مفهوم پوهېدل د الله تعالی د پاک ذات په هکله زموږ پوهه او معرفت زیاتوي چې دا کار الله تعالی ته د انسان د تقرب او نژدېوالي او د هغه په زړه کې د الله ﷻ د مینې او محبت د زیاتېدو او د الله تعالی له قهر څخه د وېرې لامل ګرځي چې د دې ټولو اغېزې د انسان په وګړیز او ټولنیز ژوند کې د نېکو اعمالو د زیاتېدو او د ناوړه اعمالو او ګناهونو څخه د ځان ژغورلو په بڼه څرګندېږي.

۲- الله تعالی په بل آیت کې فرمایلي دي: ﴿ولله الأسماء الحسنی فادعوه بها﴾ [الأعراف: ۱۸۰] ژباړه: الله لره غوره نومونه دي، هغه په هماغه غوره نومونو سره وبلئ. یعنې کله چې له الله تعالی څخه څه شی غواړئ د خپل حاجت او اړتیا سره په مناسب نوم دعا وکړئ، د بېلګې په ډول: ای رحمان ذاته! زما ګناهونه راوبښه! زما رازقه خدایه! زما رزق پراخه کړه! او داسې نور.

۳- له رسول الله ﷺ څخه په صحیح حدیث کې نقل شوی چې فرمایي: «إن لله تسعة و تسعین اسما، مائة إلا واحدا، من أحصاها دخل الجنة...» [۱]

ژباړه: الله پاک نهه نوي نومونه لري، هر چا چې هغه په یادو زده کړل، پر معنا یې ځان پوه کړ او د هغو په مقتضا یې عمل وکړ، الله جل جلاله به یې جنت ته داخل کړي.

فعالیت: هر زده کوونکی دې د الله ﷻ هغه نومونه چې په دې سورت کې ذکر شوي نه دي، ویلټي او بیا دې په خپله کتابچه کې ولیکي.

---

[۱] - حدیث متفق علیه، صحیح البخاری۳/۲۵۹ ، و صحیح مسلم حدیث ۲۶۷۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست د مبارکو آیتونو ځینې ګټې دا دي:

- ❖ دا مبارک آیتونه له سترو قرآني آیتونو څخه دي چې الله تعالی او د هغه صفتونه یې مونږ ته معرفي کړي دي.
- ❖ دې مبارکو آیتونو د الله ﷻ غوره نومونه او پر هغو باندې یې د ا یمان او یقین اهمیت بیان کړی دی.
- ❖ پر مونږ لازم دي چې اللهﷻ په اسماوو او صفاتو سره وپیژنو او په هماغو نومونو او صفاتو له اللهﷻ څخه غوښتنه وکړو.
- ❖ د الله تعالی د نومونو او صفتونو په معنا پوهیدل، په هغو کې فکر او سوچ کول او د هغو له غوښتنې سره سم عمل کول د انسان پر فردي او ټولنیز ژوند باندې سمه او نیغه اغیزه لري او د دې لامل کیږي چې ټولنه د ښېګڼې او بریا په لور ګامونه پورته کړي.

پوښتنې

۱-د الله ﷻ له غوره نومونو څخه چې د الحشر په سورت کې یاد شوي دي کوم لس نومونه بیان شوي دي.

۲-په مخلوقاتو کې د اللهﷻ پاچاهي او د ځمکې د نورو پاچاهانو ترمنځ توپیر بیان کړئ؟

۳- د جبار او متکبر د صفتونو نسبت ورکول اللهﷻ ته او مخلوق ته، څه توپیر لري؟

۴- څرنګه کولای شو د الله پاک د نیکو نومونو او صفتونو څخه د اغېزمنتیا په ترڅ کې په خپل وګړیز او ټولنیز ژوند کې رغنده بدلون راولو؟

کورنۍ دنده

د (اسماء الله الحسنی) د یادولو، ثواب او د انسان په ژوند باندې د هغو د اغېزې په هکله یوه وړه مقاله ولیکئ او په دې اړه په نبوي احادیثو استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست:

انسان عبث او بې فایدې نه دی پیدا شوی

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ۝ فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ۝ وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ۝ وَقُل رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ﴾ [المؤمنون: ۱۱۸-۱۱۵]

د کلمو او جملو معناوې

عَبَثًا: بابیزه، بې ګټې.

فَتَعَالَى اللَّهُ: الله پاک له هر ډول نقص او نیمګړتیا څخه لوړ او پاک دی.

الْمَلِكُ الْحَقُّ: رښتینی او حق واکمن پاچا دی.

يَدْعُ: رابولي.

بُرْهَانَ: دلیل او حجت.

ژباړه

آیا تاسې انګیرلې وه چې موږ تاسې بابیزه او عبث پیداکړې یاست او تاسې زموږ لور ته بیرته نه راګرځول کیږئ، نو لوړ او پورته دی الله ﷻ رښتینی (حقیقي) پاچا، له هغه پرته بل هیڅ کوم معبود نشته، د عزتمن عرش څښتن دی. او څوک چې له الله ﷻ سره کوم بل معبود چې هیڅ دلیل هم پرې نه لري، راوبلي، نو د هغه حساب د هغه له رب سره دی. بیشکه کافران هیڅ کله بری نه مومي. ای محمده! ووایه زما ربه ببښنه وکړه او رحم وکړه او ته تر ټولو رحم کوونکو ښه رحیم یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

الله تعالی کافرانو ته خطاب کوي او فرمايي: آيا گمان کوئ چې ما تاسو بابيزه او عبث پيداکړي ياست؟ نه داسې نه ده بلکې موږ تاسې د عبادت، تهذيب، زده کړې او الهي اوامرو د سرته رسولو لپاره پيداکړي ياست او آيا گمان کوئ چې وروسته له مرگه دويم ځلې به د حساب او بدلې لپاره راپورته نشئ.

لوړ او پورته دی الله تعالی له دې څخه چې يو شی پرته له حکمته څخه پيدا کړي. الله تعالی يو دی او پرته له هغه بل هيڅ معبود او خالق نشته او هغه د ستر عرش څښتن دی.

په مبارک آيت کې عرش د کريم (عزتمن) په صفت موصوف شوی دی، ځکه چې عرش د عالميانو پروردگار او (اکرم الاکرمين) ذات ته منسوب دی. بيا الله تعالی هغه څوک چې ده ته د زوی يا شريک او سيال په لرلو قايل دي، تهديدوي او فرمايي: هر هغه څوک چې له الله پرته بل معبود رابلي او په خپل دې کار باندې کوم حجت او دليل هم نه لري، نو بيشکه د هغه حساب او کتاب د هغه له رب سره دی او دا ډول خلک هېڅکله هم بريمن کېدلای نشي.

دا د هغو کسانو لپاره ډېر لوی تهديد دی چې له الله تعالی سره شريک نيسي. داسې کسان به هېڅکله کامياب نشي، بلکې ناکام به وي او څوک چې په آخرت کې ناکام شي، نو د هغو لپاره سخت عذاب دی.

د کافرانو ناکامي او د مؤمنانو کاميابي

پورتني مبارک آيتونه چې د المؤمنون د سورت آخرني آيتونه دي په ټينگه د کافرانو په ناکامۍ او د مؤمنانو په کاميابۍ او خلاصون دلالت کوي چې د سورت په پيل کې هم تاکيد پرې شوی دی، تر څو د دواړو ډلو ترمنځ تفاوت او توپير روښانه کړي.

په دې ترتيب الله تعالی خپل پيغمبر او وروسته بيا د هغه امت ته ښوونه کوي چې د مغفرت او رحمت غوښتنې لپاره يوازې همده ته رجوع وکړئ، ځکه الله تعالی ډېر ښه ښښونکی او ډېر زيات رحم کوونکی دی.

بخاري، مسلم، ترمذي او ابن حبان له حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه څخه روايت کړی چې هغه رسول اللهﷺ ته وويل: ای د الله رسوله! ماته داسې دعا راوښيه چې په خپل لمانځه کې يې وايم، نو رسول اللهﷺ ورته وويل: وايه: «اللهم إني ظلمت نفسي ظلماً کثيراً، و إنه لا يغفر الذنوب الا أنت، فاغفر لي مغفرةً من عندك، و ارحمني، إنك أنت الغفور الرحيم».

ژباړه: ای الله! ما پر خپل نفس ډېر زيات ظلم کړی دی او يقيناً پرته له تا بل څوک د گناهونو ښښونکی نشته نو ماته ښښنه وکړه او پر ما رحم وکړه همدا ته ښښونکی مهربانه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کريم شفا ده

مفسرينو فرمايلي دي چې دا دوه آخري آيتونه د شفا آيتونه دي. ابن ابي حاتم له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت کړی چې عبدالله بن مسعود رضي الله عنه په يو مريض سړی تېريده او د هغه په غوږ کې يې د ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا...﴾ آيتونه د سورت تر پايه ولوستل، نو هغه مريض شفا ومونده، ما دا خبره د الله ﷻ پيغمبر ته ياده کړه، پيغمبرﷺ عبدالله بن مسعود ته وفرمايل: (بماذا قراءت في أذنه؟) د هغه سړي په غوږ کې دې څه ولوستل؟ هغه د الله ﷻ پيغمبر ته موضوع بيان کړه، د الله ﷻ پيغمبر وفرمايل: (والذي نفسي بيده، لو ان رجلاً موقناً قرأها علي جبل لزال) قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په قبضه کې دی که کوم شخص په يقين سره دا آيتونه پر يوه غره باندې ولولي، نو غر به خامخا له منځه ولاړ شي.

هغه څه چې دلته د يادونې وړ او مهم دي، د لوستونکي ايمان، يقين او د زړه صفايي ده او په قرآن کريم سره د تداوۍ او علاج په اړه د ناروغ استعداد او باور لرل دي، يعني دا چې ناروغ هم د قرآن کريم په وسيله د معالجې او تداوۍ لپاره تياري او آمادګي ولري.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنيو آيتونو څخه چې کومې ګټې ترلاسه کېږي په لاندې ډول دي:

- د الله ﷻ بندګان او مخلوقات په دنيوي ژوندانه کې ډېر لوړ او لوی مسؤوليت او وظيفه لري چې هغه د عبوديت ځرګندونه او د الهي قانون او نظام په سيوري کې ژوند کول دي، الله پاک په دې اړه فرمايي: ﴿وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ ژباړه: ما انسانان او پېريان يوازې د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي.

مفسرينو د عبادت تعريف داسې کړی: (كل ما يحبه الله من الأقوال و الأفعال) يعنې هر هغه وينا او کړنه چې الله پاک يې خوښوي او پر هغې راضي کېږي عبادت دی. پر دې بنسټ ويلای شو چې د عبادت دايره ډېره پراخه ده او ټولو نېکو اعمالو ته داخلېږي، او يوازې د اسلام د مشهورو ارکانو، لکه: لمونځ، روژه، زکات اوحج نوم نه دی.

پر مسلمانانو لازم دي چې خپل ټول ژوند د الله تعالی په عبادت يعنې د هغه د قانون او نظام په پيروۍ کې تېر کړي او مرګ يې هم د هغه په لار کې وي. همدا مطلب د قرآن کريم په بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیت کې په خورا روښانه ډول داسې څرګند شوی دی: ﴿ قل إن صلاتي ونسكي و محياي ومماتي لله رب العالمين ..﴾ ژباړه: وواېه ای پیغمبره! بېشکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ د کایناتو د رب لپاره دی.

امام ابو عبدالله بن علي ترمذي ويلي دي: الله تعالی مخلوقات د خپلو بندګانو په حیث پیدا کړي دي چې د ده عبادت وکړي او دوی ته د عبادت په مقابل کې بدله ورکړي او یا د عبادت په پرېښودلو دوی مجازات کړي، نو کله چې انسانان د الله ﷻ عبادت وکړي، نو دوی د آزادو او با کرامته بندګانو په توګه د دنیا له غلامۍ څخه آزاد دي او د آخرت له امن څخه په ډک کور کې به پاچاهان وي، خو که د الله تعالی له بنده ګۍ او غلامۍ څخه سرغړونه وکړي، نو دوی به دنیا کې تښتېدونکي، سرکشه او بدخویه غلامان وي او سبا (د قیامت په ورځ) به د زنداني دښمنانو په څېر د اور په طبقو کې راځوړند وي.

- ❖ پرته له شکه دا به د انسان تنګ نظري، جهالت او بې عقلي وي که چېرې د ماده پرستو په څېر ګومان وکړي چې همدا د دنیا کور دی او الله ﷻ او د آخرت کور ته به يې ورګرځېدل نه وي، ترڅو هلته انسانانو ته د هغوی د کړو وړو مطابق بدله ورکړل شي.
- ❖ هغه کسان چې له الله سره شریک نیسي او په دې کار کې هېڅ ډول دلیل او حجت نه لري، نو دوی د عذاب مستحق دي.

پوښتنې

د قرآني آیتونو څخه د لاندېنیو موضوعاتو لپاره دلیل راوړئ:

١. الله تعالی مخلوقات عبث او بابېزه نه دي پیدا کړي.

٢. له پروردګار سره د نسبت له امله، عرش د کریم په صفت ستایل شوی دی.

٣. د رحمت او مغفرت لپاره د دعا مستحب والی.

۴. قرآن کریم شفا ورکوونکی دی په دې هکله نبوي حدیث بیان کړئ؟

۵. انسان باید د ژوند په ټولو اړخونو کې د الهي قانون او نظام تابع وي.

کورنۍ دنده

(څرنګه یو هدفمند او مسؤولیت لرونکی ژوند درلودلای شو؟) تر دې سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

انسان د الهي نعمتونو په سیوري کې

﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۞ وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴾ [ابراهیم: ۳۲-۳۴]

د کلمو او جملو معناوې

سَخَّرَ: تابع یې کړل، ایل یې کړل.

دَآئِبَيْنِ: له عادت او قانون سره سم چلېدونکي. تل په یو شان روان.

لَا تُحْصُوهَآ: هغه نشئ شمېرلی؟

ژباړه

الله جل جلاله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکې یې پیدا کړې دي او له آسمانه یې اوبه راښکته کړې دي. بیا یې د هغو په وسیله ستاسې د خوراک لپاره راز راز مېوې پیداکړې او بېړۍ یې ستاسې لپاره تابع کړې چې په سمندر کې د الله جل جلاله په حکم روانې شي او سیندونه یې هم ستاسې په واک کې درکړل لمر او سپوږمۍ یې ستاسې لپاره تابع (ګټور) کړي دي چې تل په یو شان روان دي او شپه او ورځ یې ستاسې لپاره په کار واچوله او ټول هغه څه یې تاسې ته درکړل چې تاسې غوښتل، که تاسې وغواړئ چې د الله جل جلاله نعمتونه وشمېرئ، نو شمېرلی یې نه شئ. حقیقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د الهي نعمتونو نښې

الله تعالی په دې آیتونو کې خپل نعمتونه پر مخلوقاتو څرګند کړي دي، د خپل وجود او قدرت دلایلو ته اشاره کوي او دا نعمتونه انسان ته ورپېژني.

الله ﷻ آسمانونه او ځمکې له نشت څخه پیدا کړل او د آسمانونو او ځمکو په پیدایښت کې یې د خپل عظمت د قدرت دلایل او نښې څرګندې کړې.

الله تعالی له وریځو څخه بارانونه نازلوي او د هغو په واسطه ډول ډول نباتات له مختلفو رنګونو او خوندونو او ډول ډول ګټو سره راشنه کوي، ترڅو انسانان ورڅخه روزي لاس ته راوړي او په مختلفو طریقو ورڅخه ګټه واخلي.

الله تعالی ستاسې لپاره بېړۍ تابع کړې دي، ترڅو د الله ﷻ په امر په بحر کې حرکت وکړي. په دې معنا چې د کښتۍ جوړېدنه یې تاسوته درښودې او د هغه کارول یې ستاسو لپاره آسانه کړل او بادونه یې راولېږل چې د الله ﷻ په امر او توفیق د خپل مسیر په لور حرکت وکړي.

الله تعالی هغه ذات دی چې سیندونه یې په ځمکه کې جاري کړي، ترڅو له اوبو څخه یې د څښلو، ځمکو خړوبولو او د نورو اړتیاوو د پوره کولو لپاره ګټه واخلئ.

د دې لوست مبارک آیت د (الله ﷻ) په لفظ پیل شوی چې دا قرآني اسلوب او طریقه د بې نیازه ذات پر وړاندې، په زړونو کې د ویرې او ډار احساس راویښوي او د مشرکانو پام پر الله تعالی باندې د ایمان وجوب ته را اړوي.

د لمر او سپوږمۍ حرکت

دا آیتونه موږ د الله ﷻ معرفت او پېژندنې ته متوجه کوي چې الله تعالی هغه ذات دی چې لمر او سپوږمۍ یې د هغو د حرکت په دوران کې، انسانانو ته د ګټې رسولو او د ځمکې پر مخ د ژوند کولو لپاره مسخر کړي او په خدمت یې لګیا کړي دي. همدارنګه شپه او ورځ یې په خپل پرله پسې تګ او راتګ او د دندو په ترسره کولو کې زموږ لپاره مسخر کړي دي، ترڅو په ورځ کې د الله ﷻ له فضل او برکت څخه روزي وغواړو او د خپل ژوندانه ګټې او ضرورتونه ترلاسه کړو او د شپې له لوري خوب او استراحت وکړو او بېرته خپل قوت حاصل کړو، لکه: څرنګه چې الله تعالی فرمایلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا ۝ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ﴾ [النبا: ١٠- ١١] يعني: شپه مو لباس او پرده ګرځولې ده او ورځ مو د ژوندانه او کار وخت ګرځولې ده.

او همدارنګه الله تعالی فرمايلي دي: ﴿ وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُۚ وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴾.

ژباړه: او الله ټول هغه څه تاسي ته درکړل چې تاسي ورڅخه وغوښتل، که تاسي وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ، نو شمېرلی يې نشئ. حقيقت داد‌ی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

فعاليت

زده کوونکي دې د شپې او ورځې او د سپوږمۍ او لمر د دوران د ګټو په هکله د څېړنې په ترڅ کې خپل معلومات وړاندې کړي.

د الله ﷻ نه تماميدونکي نعمتونه او د انسان ناشکري

الله ﷻ په خپل فضل او کرم انسان ته هغه څه وربښلي چې هغه ورته د ژوندانه په چارو کې اړتيا لري او له الله ﷻ څخه يې غوښتي وي او هغه څه چې يې نه دي غوښتي هغه يې هم ورکړي دي، ځکه الله تعالی په هغه څه چې د انسان په خير وي ښه خبر دی. د الله نعمتونه بې شمېره دي،که څېړې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ او اندازه يې معلومه کړئ، نو هېڅکله دا کار نشئ کولای، خو انسان پر خپل ځان ظلم کوي او د خپل پروردګار د نعمتونو شکر نه اداء کوي او احترام يې نه ساتي، بلکې دغه نعمتونه په ګناهونو کې استعمالوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتنيو آيتونو کې ډېرې ګټې نغښتې دي چې په لنډه توګه بيانېږي:

- ❖ الله تعالی له خپلو کړنو سره خپل بنده ګان آشنا کوي او خپل نعمتونه هغوی ته وروپه ګوته کوي.
- ❖ د الله تعالی نعمتونه چې پر انسان يې پېرزو کړي دي دومره زيات دي چې انسان يې د شمېرلو وس نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ پر انسان لازمه ده چې د الهي نعمتونو پر وړاندې ناشکري او غفلت ونه کړي.
- ❖ که چېرې انسان د الله ﷻ نعمتونه د الله ﷻ په لار او طاعت کې ونه کاروي، نو په حقیقت کې يې پر خپل ځان ظلم کړی دی.
- ❖ باید وپوهېږو چې د شکر ادا کول یوازې په ژبې پورې منحصر نه دي. گناه کول او د الله ﷻ له اوامرو څخه سرغړونه د ناشکرۍ روښانې بڼې دي او د الله ﷻ اطاعت او د نېکو اعمالو ترسره کول د منني او شکر ادا کولو غوره لارې دي.

پوښتنې ❓

١– الله تعالی د څه لپاره شپه او ورځ پیداکړې ده؟
٢– د شپو او ورځو د تحرک او بدلون گټې بیان کړئ؟
٣– قرآني آیتونه په دغه لوست کې د (الله) په لفظ پیل شوي، په دې کې څه گټې نغښتې دي؟
٤– د لمر او سپوږمۍ په خوځښت او دوران کې د الله ﷻ د قدرت نښې بیان کړئ؟
٥– په پورتنیو آیتونو کې یاد شوي نعمتونه وشمیرئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

د الله ﷻ په لوري بلنه

﴿وَمَنۡ أَحۡسَنُ قَوۡلٗا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ ۝ وَلَا تَسۡتَوِي ٱلۡحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُۚ ٱدۡفَعۡ بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِي بَيۡنَكَ وَبَيۡنَهُۥ عَدَٰوَةٞ كَأَنَّهُۥ وَلِيٌّ حَمِيمٞ ۝ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٖ﴾ [فصلت: آية: ۳۳- ۳۵]

د کلمو او جملو معنا وي

ٱدۡفَعۡ بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ: بدۍ ته په نېکۍ ځواب ورکړه (د بدۍ مخنیوی په هغه څه سره وکړه چې هغه ډېر ښه وي).

وَلِيٌّ حَمِيمٞ: نژدې، خوږ او ګران دوست.

مَا يُلَقَّىٰهَآ: دا ښه صفت (مقام) نه ورکول کېږي.

حَظٍّ عَظِيمٖ: لويه برخه.

ژباړه

او د هغه چا له خبرې نه به ښه خبره د چا وي چې هغه د الله خوا ته بلنه ورکړه او نیک عمل یې وکړ او ویې ویل بیشکه زه له مسلمانانو څخه يم او (ای پیغمبره!) نیکي او بدي یو شانته نه دي، ته د بدۍ مخنیوی په هغې نیکۍ سره وکړه چې هغه ډېره ښه وي، ته به وګورې چې له تاسره د چا دښمني وه. هغه به دې خوږ دوست ګرځیدلی وي. دغه صفت نه په برخه کېږي، مګر هغو خلکو ته چې صبر کوي او دغه مقام نه په برخه کېږي، مګر هغو خلکو ته چې د غټې برخې خاوندان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

اجمالي معنا: حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه ويلي دي چې د دې الهي وينا ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ... ﴾ څخه مراد د الله ﷻ پيغمبر دی چې خلک يې د اسلام لوري ته راوبلل او رښتينی عمل يې وکړ او د اسلام سپيڅلی دين يې موږ ته د الهي ډالۍ په توګه پريښود. په يوه بل روايت کې له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه نقل شوی دی چې مراد له دې آيت څخه د پيغمبر ﷺ صحابه او ياران دي. او د ﴿فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ﴾ آيت په هکله مفسرينو ويلي دي چې دا د ابو سفيان بن حرب په هکله نازل شوی دی چې د پيغمبر ﷺ ډېر سخت دښمن و خو بيا يې دوست او ملاتړی شو.

غوره وينا

پورتنيو آيتونو د يو انسان د غورې وينا لپاره درې صفتونه بيان کړي دي.

- څوک چې د الله ﷻ توحيد، طاعت او عبادت ته بلنهورکوي.
- څوک چې په ښو او نيکو اعمالو چې الله ﷻ پرې امر کړی، التزام او پابندي ولري او د الله ﷻ له محرماتو څخه ځان وژغوري.
- څوک چې له نيکو مسلمانانو سره اړيکې او له هغوی سره دوستي، محبت او همکاري ولري او له هغوی څخه دفاع وکړي.

د الله لوري ته بلنه يوه شرعي وجيبه ده

محمدي شريعت انسانانو ته د الله جل جلاله وروستی رسالت او نظام دی، خلکو ته د دې دين رسول او اسلامي احکامو او لارښوونو ته د خلکو هڅول، يوازې د دعوت له لارې ممکن دي. دالله لور ته بلنه يوه شرعي وجيبه ده او ځانته اصول او قواعد لري چې د قرآن کريم او د رسول عليه السلام له سنتو څخه اخيستل شوي دي.

هر مسلمان (نر او ښځه) په دې مکلف دي چې د خپلې پوهې او وس سره سم د دين د خپرولو په لاره کې زيار وباسي. په قرآن کريم کې د دعوت او د دعوت د لارو چارو په اړه ګڼ شمير آيتونه راغلي دي، په دې آيتونو کې ټينګار شوی دی چې دعوت بايد په نرمه لهجه، نېکو اخلاقو او غوره خبرو اترو سره ترسره شي. د بېلګې په ډول الله جل جلاله د بلونکو امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لاربنود حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته داسې فرمايي: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ..﴾ [النحل: ۱۲۵] ژباړه: (ای پیغمبره!) د خپل رب لارې ته په حکمت او غوره نصیحت سره بلنه وکړه او له خلکو سره په داسې ډول مباحثه وکړه چې ډېره غوره وي.

د الله په لاره کې د دعوت او بلنې آداب

د الله ﷻ د دین د اصولو او اساساتو له بیانولو او د بنده او الله تعالی ترمنځ د اړیکو له ټینګولو وروسته، الله تعالی د داعیانو او بلونکو آداب او د بندګانو ترمنځ د نیکو اړیکو د استحکام په هکله داسې فرمايي:

﴿ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ۝ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾.

د الله تعالی لوري ته بلونکي (داعیان) ډېر غوره خلک دي، نو پر دوی لازم دي چې له خلکو سره خپلې اړیکې نیکې کړي او د ستونزو، کړاوونو او تکالیفو په وړاندې له صبر او زغم څخه کار واخلي او بدیو ته په نیکۍ او احسان ځواب ورکړي- الله تعالی فرمایلي دي چې ښه او بده وینا او کړنه برابره نه ده، ځکه الله تعالی له ښې وینا او کړنې څخه راضي او خاوند ته یې نیکه بدله ورکوي، خو له ناوړې او بدې وینا او کړنې څخه ناراضه کېږي او خاوند ته یې سزا ورکوي، نو پر دې اساس مؤمن دعوت کوونکي ته لازمه ده چې د خلکو بدۍ ته په نیکۍ ځواب کړي او د بدۍ په وړاندې له نیکۍ څخه کار واخلي چې دا کار د هغه لپاره وړ او غوره دی او د هغه فضیلت او ورتیا ځرګندوي.

کله چې د الله د دین دعوت کوونکی، بدي په احسان او نیکۍ او ګناه په بښنه او زغم ځواب کړي، نو په حقیقت کې دی د خلکو دوستي حاصلوي، د هغوی کرکه او کینه لرې کوي او دښمن یې په خواخوږي او رښتیني دوست بدلېږي.

دا ستر خصلت د هغه چا په برخه کېږي چې د خپل نفس په وړاندې مجاهده او هلې ځلې کوي او د قهر، غوسې، آزار او ضرر په مقابل کې له صبر، زغم او حوصلې څخه کار اخلي. همدارنګه دا ښه او نیک صفتونه یوازې د هغو کسانو په برخه کېږي چې په دنیا کې د نیکمرغۍ څخه برخمن وي او په آخرت کې د اجر او ثواب د ترلاسه کولو لپاره هلې ځلې کوي.

ابن عباس رضي الله عنه د ﴿ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ ... ﴾ د آیت په تفسیر کې ویلي دي چې الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی دی، ترڅو د قهر او غضب پر وړاندې له صبر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوصلې، د جهل پر وړاندې له حلم او نرمۍ او د بدۍ پر وړاندې له عفوې او بښنې څخه کار واخلي، نو هرکله چې داسې کارونه ترسره کړي، الله پاک به دی د شیطان له شر څخه ساتي، دښمن به یې ورته تابع ګرځوي او هغه به ورته په خواخوږۍ او خواږه دوست بدلوي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي او له مشورې وروسته دې یو زده کوونکی د خپل ګروپ په استازیتوب د بدۍ په مقابل کې د ځواب ویلو طریقه شرح کړي، بیا دې د دویمې ډلې زده کوونکي د لومړۍ ډلې په خبرو کره کتنه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست له آیتونو څخه ډېرې ګټې ترلاسه کېږي چې ځینو ته یې اشاره کوو:

- ❖ په دنیا کې د الله ﷻ لوري ته له داعیانو څخه هېڅوک ښه او غوره نشته، همدوی دي چې د ایمان، عمل او دعوت ترمنځ یې یووالی راوستی دی.
- ❖ پر مؤمن لازم دي چې خپل ایمان ظاهر او هغه اعلان کړي او په مجلسونو، غونډو او ټولنو کې د ایمان په درلودلو د عزت او ویاړ څرګندونه وکړي چې دا په خپله تر ټولو ښه بلنه او دعوت دی.
- ❖ لکه څرنګه چې نیکي او بدي یو شانته نه دي، نو پر مؤمن لازمه ده چې نیکي غوره کړي او بدۍ ته په نیکۍ ځواب ووایي.
- ❖ له نورو سره احسان او نیکي او د هغوی د ناوړو کړو وړو زغمل، په پای کې دښمنان په رښتینو ملګرو او دوستانو بدلوي.

پوښتنې

١- هغه درې صفتونه چې په آیت کې د یوه انسان د غوره وینا په هکله ذکر شوي دي، بیان کړئ؟

٢- ولې نېکي او بدي برابر نه دي؟ نیکي پر نیک عمله انسان څه اغېزه لري او بدي پر بدکاره انسان څه اثرات او اغېزې درلودلای شي؟

٣- نیکي او احسان پر دښمنانو څه اغېزه لري؟

٤- له مبارکو آیتونو څخه د بدۍ پر وړاندې د نیکۍ غوره کولو کړنلاره استنباط کړئ؟

کورنۍ دنده

د دعوت د هغو کړنلارو په هکله چې د خلکو په رابللو کې اغېزناکې دي، یوه مقاله ولیکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

ایمان او نیک عمل

﴿ وَٱلۡعَصۡرِ ۞ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَفِي خُسۡرٍ ۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴾ [العصر: ١-٣]

د کلمو او جملو معناوې

وَٱلۡعَصۡرِ: قسم په وخت او زمانې، یا د مازدیگر په لمونځ، یا د مازدیگر د لمانځه په وخت.

وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ: او یو تر بله یې په حق وصیت کړی وي.

ژباړه

قسم په زمانې (عصر) یقیناً انسان په تاوان کې دی، مگر (په تاوان کې نه دي) هغه کسان چې ایمان یې راوړی، نیک عملونه یې ترسره کړي او یو بل ته په حق ویلو او صبر کولو وصیت کوي.

تفسیر

الله ﷻ په زمانې قسم او لوړه یاده کړې ده او تاکید یې کړی دی چې انسان په تاوان کې دی، مگر هغه کسان له دې تاوان څخه په امن دي چې د پاسنې آیت په ترڅ کې استثنا شوي دي.

په زمانه باندې د الهي قسم راز او حکمت

دا چې الله ﷻ په زمانه قسم یادوي دا د دې ښکارندوی دی چې زمانه او وخت د الله ﷻ په نزد د لوړ ارزښت او شرف څخه برخمن دی. نبي کریم ﷺ فرمایلي دي: «لَاتَسُبُّوا الدَّهرَ، فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ» یعنې دهر یا زمانې ته کنځلې مه کوئ ځکه الله ﷻ دهر یا زمانه دی.

په دې معنا چې الله تعالی د زمانې بدلوونکی، گرځوونکی، متصرف او واکدار دی.

د عصر نورې معناوې

ځینو مفسرینو ویلي دي چې له عصر څخه مراد د مازدیگر لمونځ یا د مازدیگر د لمانځه وخت دی.

د دې خبرې له مخې د مازدیگر د لمانځه غوره والی او فضیلت ثابتېږي، او په همدې دلیل ډېرو علماوو ﴿والصَّلَاةِ الْوُسْطَى﴾ یعنې منځنی لمونځ د مازدیگر په لمانځه تفسیر کړی دی.

د ځینو علماوو په نزد په دې آیت کې دې خبرې ته اشاره ده چې د دنیا عمر د مازدیگر او ماښام ترمنځ د مودې په شان لنډ او مختصر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو پر انسان لازمه ده ترخو دا لنډه موده چې ډېره زياته ارزښتناکه پانګه ده بايد په داسې تجارت کې ولګوي چې تاوان ونه لري، ځکه وخت او زمانه ډېره لنډه ده او څه چې له منځه ولاړ شي او تېر شي، هغه بيا په لاس نه راځي.

له زيان څخه نجات موندونکي

وروسته له هغه چې انسان د خپل عمر له قيمتي پانګې څخه په ګټې نه اخېستلو سره تاواني وګڼل شو، الله ﷻ مخلص مؤمنان له دې زيان څخه مستثنى کړل او په اړه يې داسې وفرمايـــل:﴿ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ﴾ يعني: هغه کسان چې په اللهﷻ ايمان ولري او ښه عملونه ترسره کړي هېڅکله به زيان او تاوان ونهويني، ځکه هغوی د آخرت د ورځې لپاره کار کوي او د دنيا لپاره زيار د هغوی د آخرت د کار پر وړاندې خنډ نه ګرځي، دا ځکه چې هغوی د ښو عملونو په ترسره کولو سره په حقيقت کې د ايمان په مقتضا عمل کړی دی.

همدارنګه له زيان او تاوان څخه مستثنى شوي کسان هغه دي چې يو بل ته په حق سره توصيه او نصيحت کوي، الله تعالى فرمايي:﴿ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ ﴾

د يادولو وړ ده چې حق د باطل په مقابل کې ځای لري او حق ټولو نيکيو او ښو عملونو ته شامليږي، لکه: د الله ﷻ توحيد، د الله تعالى د اوامرو فرمانبرداري، د اللهﷻ پر کتابونو او پيغمبرانو ايمان، آخرت ته په دنيا ترجيح ورکول او داسې نور.

همدارنګه ا لله تعالى هغه کسان له زيان او تاوان څخه مستثنى کړي دي چې يو بل ته توصيه کوي ترڅو د عبادتونو په ترسره کولو، له ګناهونو څخه په ځان ژغورلو او د هغو د ستونزو او کړاوونو پر وړاندې چې د دعوت په لار او نورو دنيوي امورو کې انسان ته رسيږي، له صبر او حوصلې څخه کار واخلي چې دا مطلب په ﴿ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴾ جمله کې ادا شوی دی.

نو له زيان څخه نجات ميندونکي کسان په لاندېنيو څلورو صفاتو موصوف دي چې دغه څلور صفات عبارت دي له: ايمان، نيک عمل، په حق او صبر سره توصيه او نصيحت کول.

د سورة العصر مقام او ارزښت

امام شافعي رحمة الله عليه د دې سورت د اهميت په هکله فرمايلي دي که د قرآن کريم نه د العصر سورت څخه پرته بل هېڅ شی نه وای نازل شوی، نو همدا سورت د انسانانو لپاره کافي و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه له عبيدالله بن حفص څخه ددې سورت د فضيلت په هکله داسې روايت شوی دی: کله به چې د نبي کريمﷺ له ملګرو څخه دوه تنه له يو بل سره مخامخ کېدل، نو ترڅو به يې چې سورة العصر يو بل ته نه و اورولی، نو له يو بل څخه به نه جلا کېدل.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د انسان په ژوندانه کې وخت او زمان ډېر زيات ارزښت لري چې بايد يوه لحظه يې هم ضايع نشي.

❖ انسانان په عمومي توګه په زيان او تاوان کې دي، پرته له هغو چې ايمان يې راوړی دی او نيکو عملونو ته يې مخه کړې ده.

❖ هر مسلمان په حق ويلو او د الله ﷻ د دين په خپرولو مکلف دی، هغه بايد د الله ﷻ د دين ساتنه وکړي.

❖ مسلمانان مکلف دي چې يو بل ته د الله په طاعتونو، د نفساني غوښتنو او ګناه په پرېښودلو او د مصيبتونو او کړاوونو پر مهال په صبر کولو او د الله ﷻ قضا او قدر ته په تسليمېدلو نصيحت او سپارښتنه وکړي.

پوښتنې

۱- د (العصر) معنا څه ده؟

۲- انسان ته د تاوان او زيان د رسيدلو لاملونه څه شی دي؟

۳- د لاندينيو جملو معنا څرګنده کړئ:

(وَتَوَاصَوْاْ بِٱلْحَقِّ)

(وَتَوَاصَوْاْ بِٱلصَّبْرِ)

۴- امام شافعي رحمة الله عليه د العصر سورت د فضيلت او غوره والي په هکله څه فرمايلي دي؟

۵- له سورة العصر څخه کومې ګټې او لارښوونې حاصلولی شو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انسان د خلاصون او نجات د اسبابو په هکله يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم لوست

امانت او په اسلام کې د هغه ارزښت

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا﴾ [النساء : ۵۸- ۵۹]

د کلمو او جملو معناوې

ٱلۡأَمَٰنَٰتِ: امانتونه (خپل څښتن ته د بېرته ورکولو په نیت د یوه شي ساتل دي).

ٱلۡعَدۡلِۚ: انصاف (د حق رسیدنه خپل خاوند ته).

فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ: نو الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ ته يې وسپارئ، د هغه حکم د الله ﷻ په کتاب او د هغه د رسول ﷺ په سنتو کې ولټوئ.

ژباړه

بېشکه الله ﷻ تاسې ته حکم کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ او کله چې د خلکو په منځ کې فیصله کوئ، نو په عدالت سره يې وکړئ بیشکه الله پاک تاسې ته ډېر ښه نصیحت کوي او الله پاک ښه اوریدونکی او ښه لیدونکی دی.

ای مؤمنانو! د الله ﷻ، د رسول ﷺ او هغو کسانو اطاعت وکړئ چې له تاسې نه د امر خاوندان دي، بیا که ستاسو ترمنځ په کومه خبره شخړه پیښه شي نو هغه د الله ﷻ او رسول ﷺ لوري ته محوله کړئ که تاسې په ربښتیا سره پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ایمان لرئ دا کار غوره دی او د پایلې په اعتبار هم ښه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

الله تعالی خپلو بندګانو ته امر کړی ترڅو امانتونه د هغو خاوندانو ته بېرته وسپاري او د حکم او پریکړې پر مهال په عدل فیصله وکړي. همدارنګه الله تعالی خپل بندګان د خپل ځان او پیغمبر ﷺ په اطاعت او پیروۍ او د چارواکو په پیروۍ مامور کړي دي. الله تعالی د لوست په لومړي آیت کې د نیکو عملونو څخه دوه خصلتونه بیان کړي دي. یو د امانتونو خاوندانو ته بېرته د هغوی امانت سپارل، بل په فیصله او حکم کولو کې له عدل څخه کار اخیستل.

د امانتونو ادا کول

امانت هر هغه شی دی چې انسان یې د ساتنې له کبله د اعتماد وړ ګرځي، که هغه شی مادي وي یا معنوي. کله امانت د الله ﷺ سره ژمنه او وعده وي چې ادا کول یې د الله تعالی د اوامرو عملي کول او له منهیاتو څخه یې ډډه کول دي.

که امانت د خلکو پر وړاندې وي، لکه د انسانانو امانتونه او اسرار چې ادایې پرته له درغلۍ او خیانته خپلو خاوندانو ته د هغو امانتونو او رازونو بېرته سپارل دي. عام مسؤولیتونه او دندې په غاړه اخیستل هم یو ډول امانت دی، د امانت غوښتنه دا ده چې دا مسؤولیتونه او دندې باید په سمه توګه سر ته ورسول شي. که څوک په دولتي، خصوصي یا شخصي ادارو کې په کار وګمارل شي او په خپل کار کې لټي وکړي او هغه په سمه توګه تر سره نه کړي، نو د خیانت مرتکب به شي. همدا راز د عامه شتمنیو څخه ناوړه ګټه اخیستل او د هغو په ساتنه کې بې پروایي کول هم په امانت کې د خیانت یوه بڼه ده.

دې مبارک آیت او نورو آیتونو او نبوي احادیثو، مؤمنان د ټولو امانتونو ادا کولو ته تشویق او ترغیب کړي دي.

د امانت ساتلو او د هغه د ارزښت په هکله ډېر آیتونه او احادیث راغلي دي، لکه: چې الله تعالی فرمایي: ﴿ إِنَّا عَرَضۡنَا ٱلۡأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱلۡجِبَالِ فَأَبَيۡنَ أَن يَحۡمِلۡنَهَا وَأَشۡفَقۡنَ مِنۡهَا وَحَمَلَهَا ٱلۡإِنسَٰنُۖ ﴾ [الاحزاب:۷۲]

یعنې: موږ دغه امانت، آسمانونو، ځمکو او غرونو ته وړاندې کړ، نو هغوی یې پورته کولو ته تیار نه شول او ورڅخه ووېرېدل، خو انسان هغه پورته کړ او په بل ځای کې الله ﷻ امانت ساتونکي خلک بریالي بښودلي دي، فرمایي: ﴿ وَٱلَّذِينَ هُمۡ لِأَمَٰنَٰتِهِمۡ وَعَهۡدِهِمۡ رَٰعُونَ ﴾

[المعارج: ۳۲ ، المؤمنون : ۸].

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنې: او بریمن (کامیاب) هغه کسان دي چې د خپلو امانتونو او ژمنې (وعدې) پالنه او رعایت کوي.

همدارنګه نبي کریم ﷺ ایمان او دین په امانت پورې اړوند بللی دی، فرمايي: «لا إِيمَانَ لِمَنْ لا أَمَانَةَ لَهُ، وَلا دِينَ لِمَنْ لا عَهْدَ لَهُ»[1] یعنې څوک چې امانت نه رعایت کوي ایمان نه لري او څوک چې وعده او ژمنه نه پوره کوي دین نه لري.

په عدل سره حکم او قضاوت

الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی چې په خپل حکم او قضاوت کې عدل او حق په نظر کې وساتي. الله ﷻ د خپلې پاچاهۍ بنسټ په دوو اصلونو (حق او عدل) باندی ایښی دی. کله چې په حکم او قضاوت کې ظلم او بې عدالتي وي، نو انسانان د بدبختۍ او تباهۍ خواته ځي، حقوقې ضایع او د انسانانو ترمنځ فساد خپرېږي.

په دې هکله ډېر آیتونه او حدیثونه راغلي چې یو له هغو دا الهي وینا ده چې فرمايي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ﴾ [النحل: ۹۰]. یقیناً الله تعالی په عدل او احسان امر کوي.

په وینااوو کې عدل او انصاف

همدارنګه الله تعالی په خبرو کولو کې د عدل او انصاف په رعایت کولو تاکید کړی، الله تعالی فرمايي:

﴿ وَإِذَا قُلۡتُمۡ فَٱعۡدِلُواْ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰۖ ﴾ [الانعام:۱۵۲]. یعنې: کله چې خبرې کوئ، نو په عدالت سره يې وکړئ، که هغه د خپلوانو په هکله هم وي.

انس بن مالک ﷺ روایت کړی چې د الله پیغمبر فرمايي: «لاَ تَزَالُ هٰذِهِ الْأُمَّةُ بِخَيْرٍ مَا اِذَا قَالَتْ صَدَقَتْ وَ اِذَا حَكَمَتْ عَدَلَتْ وَ اِذَا استُرْحِمَتْ رَحِمَتْ»[2]

یعنې: تر هغه وخته پورې به دا امت (زما امت) په خير او نیکۍ کې وي، ترڅو چې دوی په رښتیا وینا کوي او کله چې حکم کوي، عدالت کوي او کله چې ورڅخه د رحم غوښتنه وشي، رحم او مهرباني کوي.

بیا الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او فرمايي: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ﴾

۱-المعجم الکبیر للطبراني

۲ -مسند ابو یعلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني: الله تعالی د امانت په ادا کولو او په عدالت حکم کولو سره تاسو ته ډېر غوره نصيحت کوي چې په هغه کې ستاسو دنيوي او اخروي ګټې او نيکمرغۍ نغښتې دي، نو پر تاسو لازم ده ای مؤمنانو! چې د الله ﷻ په لارښوونو او حکمونو عمل وکړئ، ځکه الله تعالی په هغه څه چې له ستاسو څخه صادرېږي (د امانتونو په ادا کولو او خيانت کولو) ښه خبر، اوريدونکی او ليدونکی دی.

د الله ﷻ، د هغه رسول ﷺ او د اولي الامر اطاعت او پيروي

بيا قرآني آيت مؤمنانو ته د الله ﷻ په پيروۍ او د هغه د پيغمبر په پيروۍ امر کوي. همدارنګه الله تعالی مؤمنانو ته امر کوي چې د خپل اولي الامر يا مسلمان مشر پيروي وکړي اولی الامر يا مشر د امير، حاکم او د مسلمانانو د سرلښکر څخه عبارت دی چې پر مسلمانانو يې پيروي او اطاعت تر هغه واجب ده ترڅو چې د الله ﷻ په نافرمانۍ امر ونه کړي، خو که چېرته د مشر امر له الهي شريعت څخه مخالف وي، نو بيا هېڅ ته د هغه اطاعت او پيروي جواز نه لري، ځکه د الله ﷻ پيغمبر ﷺ فرمايلي دي:

«لا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ»[1] يعني د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې د مخلوق پيروي نشته.

بيا الله تعالی مؤمنانو ته د جنګ او اختلاف پر مهال لارښوونه کړې ده چې د الله ﷻ کتاب او د هغه د رسول ﷺ سنتو ته رجوع وکړي، د الله رسول ﷺ داسې فرمايلي دي:

«مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ»

يعني: له هغه څه چې مې منع کړي ياست له هغه څخه ډډه وکړئ او په هغه څه چې مې درته امر کړی، د خپل توان او وس مطابق په هغه عمل وکړئ، له ستاسو څخه مخکې تير شوي امتونه د دوی د زياتو پوښتنو او اختلافونو په سبب چې د خپلو پيغمبرانو په هکله يې کول، هلاک شوي دي.

فعاليت

هر زده کوونکی دې په دې هکله چې څه وخت د مخلوق پيروي او اطاعت واجب او څه وخت ناروا دی، په خپلو کتابچو کې يو نبوي حديث وليکي.

۱- المعجم الکبير للطبرانی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې مبارک آيت ځينې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

- د امانت ادا کول او د خلکو په منځ کې په عدل او حق سره فيصله کول.
- د مسلمان اولي الامر او مشر اطاعت او پيروي کول په هغه صورت کې چې د اللهﷻ په نافرمانۍ حکم ونه کړي.
- د مسلمانانو د اختلاف په صورت کې د الله ﷻ کتاب او د نبي کريم ﷺ سنتو ته مراجعه کول، برابره ده که دا اختلاف د دين د امورو په هکله وي يا د دنيا د امورو په هکله.

پوښتنې

۱. د مؤمنانو دوه نيک او ښايسته عملونه بيان کړئ.؟
۲. الله پاک ولې د خلکو په منځ کې په عدل کولو سره امر کړی په عدل سره د امر کولو ګټې بيان کړئ.؟
۳. د اللهﷻ د دې وينا ﴿ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ ﴾ څخه څه ګټې حاصلولی شو؟
۴. د الله د رسول او اولي الامر په اطاعت او پيروۍ کې څه توپير دی؟ واضح يې کړئ.
۵. په کوم حالت کې پر مسلمانانو د خپل مشر اطاعت لازم نه دی؟ په نبوي حديث سره يې استدلال وکړئ.
٦ – الله تعالی موږ ته هغه مرجع او منبع معرفي کړې ده چې د اختلاف او جګړې په وخت کې بايد هغې ته مراجعه وکړو. هغه منبع کومه ده او دليل يې څه دی؟
٧– د شرعي مفهوم له مخې امانت کومو شيانو ته شامليږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

د وینا او کړنې یووالی

﴿ وَلَا تَلۡبِسُواْ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ وَتَكۡتُمُواْ ٱلۡحَقَّ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ۝ وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ۝ أَتَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ۝ وَٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلۡخَٰشِعِينَ ۝ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمۡ وَأَنَّهُمۡ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ﴾ [البقرة:۴۲-۴۶]

د کلمو او جملو معناوې

وَلَا تَلۡبِسُواْ:	او مه ګډوئ، مه ور آغوندئ
أَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ:	لمونځ د ارکانو، شرطونو او آدابو په مراعاتولو سره ادا کړئ.
وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ:	زکات (مستحقینو ته) ورکړئ.
ٱلۡبِرَّ:	نیکي (ټول نیک عملونه).
بِٱلصَّبۡرِ:	په زغم.
ٱلۡخَٰشِعِينَ:	عاجزي کوونکي.

ژباړه

او حق له باطل سره مه ګډوئ او مه پټوئ حق، حال دا چې تاسې (په دې خلط او پټولو سره پوهېږئ او له پوهېدو سره سره د حق پټولو هڅه مه کوئ.

او لمونځ قایم کړئ، زکات ورکړئ او له رکوع کوونکو (لمونځ کوونکو مسلمانانو) سره رکوع وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آيا تاسي نورو ته د نيکي لارې د غوره کولو امر کوئ او خپل ځانونه هيروئ؟ په داسې حال کې چې تاسو کتاب لولئ، نو آيا تاسي له عقل څخه کار نه اخلئ؟

او (په هرې سختۍ کې له الله ﷻ) په صبر او لمانځه سره مرسته وغواړئ، په دې کې شک نشته چې لمونځ يو ډېر دروند کار دی، خو په عاجزۍ کوونکو دروند نه دی، هغوی چې يقين کوي چې بيشکه له خپل پروردګار سره مخامخ کيدونکي دي او په تحقيق هغوی الله تعالی ته بيرته ورتلونکي دي.

تفسير

الله تعالی په دې آيتونو کې د ځمکې پر مخ ټولو خلکو او امتونو ته چې خپل پيغمبران يې د دوی د هدايت لپاره رالېږلي دي امر کړی دی چې حق پټ نه کړي او د خپلو باطلو غوښتنو په حکم د الله ﷻ احکامو ته تغيير ورنه کړي، دا غوښتنه يې په ځانګړي ډول له يهودو څخه وه، ځکه چې هغو ته حق معلوم و، خو د تعصب او کينې له امله يې هغه ته تغيير ورکاوه، ترڅو خلک د حق له پيروۍ څخه منع کړي. يهودو حق پټ او له باطل سره يې ګډ کړل، حال دا چې ښه پوهېدل چې حق هماغه دی چې د اسلام پيغمبر ﷺ راوړی دی.

بيا الله ﷻ مؤمنانو ته امر کوي چې د خپل دين په ارکانو عمل وکړي څو يې زړونه حق ته لاره پيدا کړي او له الله ﷻ څخه يې ويره زياته شي.

قرآن کريم دلته داسلام دوه اساسي رکنونه بيانوي چې لومړی د لمانځه ادا کول دي او دا لوی بدني عبادت دی چې له ټولو ارکانو او شرايطو سره ادا کول يې ډېرې ګټې لري او لمونځ کوونکی له فحشا او ناروا وو څخه ژغوري. دويم رکن زکات دی چې دا تر ټولو لوی مالي عبادت دی.

پرته له شکه پردې عبادت التزام او پابندي زړونو ته سپېڅلتيا وربښي او نفسونه پاکوي.که چېرې انسان د دې عبادت په ادا کولو کې بې پروايي او غفلت وکړي، نو په دنيا او آخرت کې يې ذلت او خواري په برخه کېږي.

د وينا او کړنې مطابقت

وروسته له هغو اوامرو او ويناوو چې د يهودو طايفې ته يې وړاندې کړې، الله تعالی هغوی د غير عاقلانه تصرفاتو او کړو وړو په مقابل کې ورټل او داسې يې ورته وفرمايل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ أَتَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴾ یعني: آیا تاسې خلکو ته په نیکو کارونو حکم کوئ او خپل ځانونه هیروئ حال داچې د الله ﷻ کتاب هم لولئ ولې له عقل څخه کار نه اخلئ.

دلته استفهام د توبیخ او تعجب او د یهودو د بدو کړو وړو د غندنې لپاره دی چې خلکو ته یې په نیکیو امر کاوه، خو هغوی په خپله دغه کار نه ترسره کاوه. حال دا چې د دې کار په بدۍ د تورات له مخې ښه پوهیدل، نو ځکه قرآني آیتونو د دوی عقل مخاطب ګرځولی او دوې له داسې کار څخه منع کوي او دې ته یې پام اړوي چې دا کار د عقل او پوهې د تقاضا پر خلاف دی.

په صبر او لمانځه سره مرسته غوښتل

په دې آیتونو کې الله تعالی یهودیانو ته د دې ښوونه کوي چې له خپل کتاب څخه په سمه توګه استفاده وکړي، ترڅو یې زړونه پاک او په نیتونو کې یې اخلاص راشي، نو الله تعالی هغوی ته امر وکړ چې لومړی د صبر په واسطه مرسته وغواړي، ځکه صبر انسان د الله ﷻ په هغه وعده ډاډمنوي چې صبر کوونکو ته یې د لوی اجر او ثواب زیری ورکړی دی، صبر کوونکو خپل نفسونه د خپلو غوښتنو څخه محروم کړي او په ټینګه یې له ګناه او نافرمانۍ څخه ساتلي دي.

همدارنګه قرآني آیتونو په لمانځه سره د مرستې د غوښتلو امر کړی دی، ترڅو په دې وسیله د بې حیاییو او ناروا وو څخه ډېره وشي، ځکه د لمانځه د ادا کولو پر مهال، انسان په ښکاره او پټو حالتونو کې الله ﷻ یادوي او هغه پر خپل ځان باندې څارونکی ګڼي.

یقیناً لمونځ کول له داسې شرطونو او ادبونو سره یو ستونزمن کار دی مګر د هغه کسانو لپاره نه چې د الله ﷻ څخه ویرېږي او د هغه عذاب رایادوي، هغو ته دا یو آسان او زړه ته نژدې کار دی، لکه: څرنګه چې د الله ﷻ رسول فرمایلي دي: «وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»[1]

یعنی زما د سترګو روښنایي او یخوالی په لمانځه کې دی.

الله تعالی په خشوع او عاجزۍ سره لمونځ کوونکي بنده ګان له هغو خلکو څخه مستثنا کړي دي چې لمونځ ادا کول ورته ګران برېښي. دا په دې چې دوی یقین لري چې د قیامت په ورځ به له خپل پروردګار سره مخامخ کېږي او د ټولو ستنیدنه یوازې د الله ﷻ لور ته ده او الله ﷻ به د دوی د عملونو ښه بدله ورکوي نو له همدې امله نه یوازې لمونځ وربادندې سخت او ګران نه تمامېږي بلکې په ډېره مینه یې ادا کوی او د لمانځه په واسطه د الله ﷻ نه مرسته غواړي او کله چې هغوی ته کومه ستونزه پیښه شي، نو د لمانځه په ادا کولو سره د الله ﷻ عبادت ته مخه کوي. ځکه کله به چې رسول الله ﷺ ته هم څه مهم کار پیښ شو، نو لمانځه ته به یې مخه کوله.

---

[1] - مسند امام احمد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

❖ له صبر او لمانځه څخه د مرستې غوښتنې د څرنګوالي په اړه دې زده کوونکي له يو بل سره بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ځينې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

❖ رښتينی مؤمن د الله ﷻ د کتاب په بشپړه توګه پیروي کوي د هغه په اوامرو عمل او له نواهیو څخه یې ډډه کوي او فرایض یې په ښه شان سرته رسوي.

❖ رښتينی مؤمن هغه دی چې يوازې له الله ﷻ څخه وويريږي او د بل هېڅ شي پروا ونه لري.

❖ رښتينی مؤمن هغه دی چې د الله ﷻ په ټولو اوامرو ځان مکلف ګڼي او هېڅ ديني او شرعي کار د نفس د غوښتنو لپاره نه پريږدي.

❖ رښتينی مؤمن هغه دی چې وينا يې له کړني سره برابره وي او داسې څه نه وايي چې خپله پرې عمل نه کوي.

❖ رښتينی مؤمن د ستونزو پر مهال لمانځه ته مخه کوي او د لمونځ په ادا کولو سره له الله تعالی څخه مرسته غواړي.

پوښتنې

۱- الله تعالی ولې د لمانځه په قايمولو او د زکات په ادا کولو امر کړی دی؟

۲- د (اقامة الصلاة) معنا څه ده؟

۳- الله تعالی يهود د دوو مهمو رکنونو څخه په مرسته غوښتلو مامور کړي دي، ترڅو د ژوندانه پر ستونزو برلاسي شي. هغه دوه رکنونه کوم دي؟

۴- د صبر معنا څه ده؟

۵- د صبر ډولونه بيان کړئ؟

۶- انسان څرنګه په صبر او لمانځه مرسته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

د الله جل جلاله له ذکر څخه د سرغړوني پایله

﴿ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ۝ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ۝ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ۝ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ۝ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴾

[الزخرف: ٣٦-٤٠]

د کلمو معناوې

يَعْشُ: څوک چې د الله جل جلاله له ذکر څخه بې پروايي او غفلت کوي.

نُقَيِّضْ: مسلط کوو.

قَرِينٌ: مل او همیشنی دوست او ملگری.

لَيَصُدُّونَهُمْ: هغوی له حق څخه اړوي.

ٱلسَّبِيلِ: حقه لاره، د اسلام دین

ژباړه

څوک چې د رحمن خدای جل جلاله له ذکر څخه ځان په غفلت او بې پروايۍ کې اچوي، نو موږ په هغه باندې یو شیطان مسلط کوو، نو هغه به يې ملگری وي، دا شیطانان دغسې خلک له سمې لارې څخه منع کوي او هغوی (له ځانه سره) دا گمان کوي چې موږ په سمه روان یو، ترڅو چې کله (دغه انسان) زموږ حضور ته راشي، نو خپل شیطان دوست ته به ووايي: کاشکې زما او ستا ترمنځ د ختیځ او لویدیځ لیرې والی وای ته خو ډیر بد ملگری وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نن ورځ به (دا بيزاري) تاسي ته هېڅ گټه ونه رسوي، ځکه چې تاسي ظلم کړی دی ستاسې لپاره بيشکه تاسي (او ستاسي شيطان) په عذاب کې يو برابر او شريکان يئ.

نو ای پيغمبره! آيا ته به کاڼه واوروې يا به ړندو او په ښکاره گمراهۍ کې غورځيدلو خلکو ته لاره وښيې؟

تفسير

د بدي ملگرتيا پايله

دا مبارک آيتونه بيانوي چا چې د الله ﷻ له ذکر او لارې څخه سرغړونه کړې او په کايناتو او قرآن کريم کې د الله ﷻ د واضحو او ښکاره دليلونو څخه سترگې پټوي او په باطله لاره درومي، نو الله تعالی شيطان د ده ملگری او مل گرځوي.

د مسلم په روايت حديث دی چې د هر مسلمان لپاره يو جني ملگری وجود لري او شيطان کولای شي د آدم د اولادې د وينو په جريان کې حرکت وکړي.

په دې ترتيب شيطانان خپل کافر پيروان او دوستان له حقې لارې څخه اړوي او هغوی داسې گڼې چې لارموندونکي دي حال دا چې دوی په ښکاره گمراهۍ کې دي، ترڅو چې بيا را ژوندي کړای شي، لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴾

يعني شيطانان هميشه له الله ﷻ څخه غافل خلک د الله ﷻ له لارې څخه اړوي او هغوی داسې گڼې چې هدايت موندونکي دي.

الله تعالی موږ ته خبر راکوي چې کله د قيامت په ورځ الله ﷻ کافر انسان ژوندی کوي، نو دا کافر هيله کوي چې د ده او د ناوړه ملگري ترمنځ يې د ختيځ او لوېديځ فاصله وای او دا کافران خپلو ملگرو ته وايي: کاشکې تاسومې نه وای پيژندلي او تاسو زه نه وای پيژندلی، کاشکې تاسومې نه وای ليدلي او تاسو زه نه وای ليدلی، تاسي څومره بد او ناوړه ياران او دوستان وئ.

خو الهي فرمان دوی ټولو ته داسې ځرگندونه کوي چې ستاسوله يو بل څخه بيزاري او نفرت گټه نه لري بلکې تاسې ټول د عذاب مستحق او وړ يئ او په دې دردناک عذاب کې شريک يئ (او ستاسو په عذاب کې به څه کمی رانشي).

هدايت د الله ﷻ له لوري دی

بيا قرآني خطاب د الله ﷻ پيغمبر ته متوجه شوی، الله ﷻ له خپل نبي څخه پوښتنه کوي چې آيا ته به هغه ځوک واورولی شې چې هغه د اوريدنې له نعمت څخه محروم شوی وي؟ او يا به وکولای شې چې ړانده ليدونکي کړې؟ او يا په ښکاره گمراهۍ کې ډوبو خلکو ته لارښوونه وکړې؟ نه دا ټول کارونه ستا له وس او قدرته پوره نه دي او ته يوازې هغو کسانو ته تبليغ کوونکی او ويره ورکوونکی يې چې وغواړي خپل ځان د دوزخ له اوره وژغوري، لکه: څنگه چې الله ﷻ د دې امر ټينگار خپل رسول ته کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ أَفَأَنتَ تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ أَوۡ تَهۡدِى ٱلۡعُمۡىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴾ یعني آیا ته دې کڼو ته کولای شې خبرې واوروې او یا دې ړندو او ضدي ګمراهانو ته لارښوونه وکړې؟ همدارنګه د دې لوست مبارک آیتونه د پیغمبرﷺ او مشرکانو ترمنځ تضاد او اختلاف راپه ګوته کوي، څکه د الله ﷻ پیغمبرﷺ په اصرار او زړه سوي د دوی د دعوت لپاره هلې ځلې کوي او مشرکان په ګمراهۍ او سرغړونه ټینګار کوي او د قرآن او نبوت له ښکاره دلایلو څخه سترګې پټوي او کفر او عناد ته دوام ورکوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آیتونو څخه ځینې ګټې او لارښوونې ترلاسه کېږي.

- ❖ څوک چې د قرآن کریم له آیتونو او ښکاره دلایلو څخه سرغړونه کوي، الله پاک به هغه ته ددې په بدل کې د داسې شیطان ملګرتیا ورپه برخه کړي چې پر ده به مسلط وي او په دنیا او آخرت کې به ورته د هلاکت او تباهۍ لور ته لارښوونه کوي.
- ❖ کافران په ګمراهۍ کې روان دي په داسې حال کې چې دوی ګمان کوي چې لارموندونکي دي.
- ❖ باید په قرآن کریم منګولې ونښلوئ څکه قرآن کریم انسان ته هغه سمه او نیغه لاره ښیي چې د دنیا او آخرت د نیکمرغیو ضمانت کوي.
- ❖ د قرآن کریم پیروي په دنیا او آخرت کې د عزت او سرلوړۍ لامل دی چې عربو د قرآن په نازلیدلو سره دا عزت او مرتبه ترلاسه کړه، لکه: څرنګه چې الله تعالی دا حقیقت خپل پیغمبرﷺ ته داسې بیـــان کړی دی: ﴿وَإِنَّهُۥ لَذِكۡرٞ لَّكَ وَلِقَوۡمِكَ﴾ [الزخرف: ۴۴] یعني: قـــرآن کریم ستا او ستا د قوم لپاره شرف او عزت دی.

پوښتنې

۱- د هغو کسانو سزا چې د الله له ذکر څخه مخ اړوي او د هغه له آیاتو څخه سترګې پټوي څه ده؟
۲- شیطانان د خپلو پیروانو او دوستانو سره څه کار کوي؟
۳- پیروان او امر منونکي د قیامت په ورځ خپلو مشرانو او متبوعانو ته څه وایي؟
۴- قرآني نص څه شی د پیغمبرﷺ له قدرت او صلاحیت څخه لرې ګڼلی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکي څه ده؟

﴿ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ﴾ [البقرة: ۱۷۷]

د کلمو او جملو معناوې

ٱلۡبِرَّ: نیکي (د هر ښه کار لپاره جامع او کامل نوم دی).

ٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ: مسافر (چې د مال، کورنۍ او وطن څخه لرې وي).

فِي ٱلرِّقَابِ: د غلامانو په آزادولو (د غاړې په خلاصولو) کې.

ٱلۡبَأۡسَآءِ: فقر او سختي.

ٱلضَّرَّآءِ: ضررونه (لکه مرض، وېره او داسې نور).

وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ: د جنګ په وخت کې.

ژباړه

نیکي دا نه ده چې تاسي خپل مخونه ختیځ لوري ته یا لویدیځ لوري ته واړوئ، بلکې نیکي دا ده چې انسان الله ﷻ او د قیامت ورځ او پرښتې او د الله ﷻ نازل کړی شوي کتابونه او د هغه پیغمبران د زړه له کومې ومني او د الله په مینه کې خپل ګران مالونه په خپلو خپلوانو، یتیمانو، مسکینانو، مسافرانو، سوال ګرو او د مریانو په آزادۍ کې مصرف کړي لمونځ قایم کړي، زکات ورکړي او (نیکان هغه کسان دي) چې کله وعده وکړي ترسره یې کړي ا و د تنګسې او غمونو په وخت کې او د حق او باطل په جګړه کې صبر وکړي. همدا رښتوني او همدا پرهیزګار خلک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د قبلې گرځېدل

نبی کریمﷺ سره له مسلمانانو وروسته د مدینې منورې له هجرت څخه تقریباً تر یو نیم کال پورې د بیت المقدس په لورې لمونځ کاوه. د رسول علیه السلام دا غوښتنه وه چې د کعبې لور ته لمونځ وکړي، الله تعالی خپل پیغمبر ﷺ ته امر وکړ چې له دې وروسته د کعبې شریفې په لورې لمونځ ادا کړي. د مدینې یهودو د قبلې په بدلېدو په فتنو لاس پورې کړ او غوښتل یې د مسلمانانو په زړونو کې شک او تردید پیدا کړي او خلک د اسلام د دین له منلو څخه منع کړي. یهودیانو تبلیغ کاوه چې سمه قبله بیت المقدس ده او له هغه پرته بل هېڅ لورې ته لمونځ نه صحیح کېږي.

نو پر دې بنسټ الله تعالی د پورتنیو آیتونو په رالېږلو سره دا څرگنده کړه چې په لمانځه کې ختیځ یا لوېدیځ لورې ته مخ گرځول د نیکۍ معیار نه دی، بلکې د نیکۍ معیار ایمان او هغه صالح عملونه دي چې د دې آیتونو په ترڅ کې په تفصیل سره بیانېږي.

نیکي او ډولونه یې

پورتنی مبارک آیت بیانوي چې نیکي په لمانځه کې د مشرق او مغرب لورې ته مخ اړول نه دي، بلکې نیکي د ایمان، اخلاقو او غوره اعمالو څخه عبارت ده.

دا مبارک آیت د نیکۍ بنسټونه په لاندې چارو کې بیانوي:

د ایمان بنسټونه

د نیکۍ بنسټیز اصل په یو او بې نیازه الله ﷻ باندې ایمان راوړل دي چې د ټولو نیکیو اساس او بنسټ بلل کېږي، د آخرت پر ورځ ایمان راوړل دي چې په هغه ورځ له هر چا سره حساب کېږي او بیا ثواب او عذاب پرې مرتبېږي، په پرښتو ایمان راوړل دي او په انبیاؤ ایمان راوړل دي چې خلکو د دوی بلنه منله او د هغوی په هدایت او لارښوونه یې عمل کاوه دا د نیکیو اساس دی چې هر انسان باید په هغه ایمان او باور ولري، ترڅو له سالمې عقیدې، نیکمرغۍ او کامیابۍ څخه برخمن شي.

نیک عملونه

د ایمان له اصولو او بنسټونو څخه وروسته مبارک آیت د نیکو عملونو اصول او بنسټونه بیان کړي دي چې د ایمان نتیجه او ثمره ده، لکه: څرنگه چې الله تعالی د ښه انسان په وصف کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمايي: ﴿ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ ﴾ يعني مال او دولت سره له ډېرې مينې له هغه سره، هغو كسانو ته وركړئ چې زياته اړتيا ورته لري، لكه: خپلوان، يتيمان، فقيران، مسكينان، په لاره كې پاتې مسافران، سوال كوونكي او د غلامانو په آزادۍ كې دې وركړي.

په ډېر تأسف سره خلكو دغه حقوق چې په قرآن كريم كې پرې تاكيد او ټينګار شوی دی هېر كړي دي او يا ورڅخه غافله شوي دي، كه چېرې مسلمانان دا حقوق مراعات كړي او عمل پرې وكړي نو دوی به له غوره خلكو او غوره امتونو څخه وګڼل شي او په دې سره به د نورو امتونو خلك د دې لوړو ارزښتونو په ليدلو د اسلام مقدس دين ته مخه وكړي.

همدارنګه د غوره عملونو له ډلې څخه د لمانځه اداء كول سره له ټولو آدابو او شرطونو دي.

همدارنګه بل له نيكو عملونو څخه د زكات د فريضې اداء كول دي چې ډېر ځله قرآن كريم هغه له لمانځه سره پيوست ذكر كړی دی.

غوره اخلاق

قرآني آيت د ايمان او نيكو عملونو له بيانولو وروسته د اخلاقو اصول بيانوي ترڅو مسلمان پر هغو پابندي ولري چې دا په خپله د ايمان ثمره ده. پر ژمنه وفا، په تنګ لاسی، ستونزو او جهاد كې صبر كول د غوره اخلاقو له ډلې څخه دي چې قرآن كريم د خير او نيكۍ په عنوان ياد كړي دي.

ختيځ يا لوېديځ ته مخ ګرځول نيكي نه ده، بلكې نيكي د ايمان، نيكو عملونو او د اخلاقو له ټولو اصولو او بنسټونو څخه عبارت ده چې دې مبارك آيت دا ټول اصول رانغښتي دي.

د آيت په پای كې هغه كسان چې د الله ﷻ د اوامرو پابندي كوي او د خپل دين لارښوونې په ښه توګه ترسره كوي، قرآن كريم په دوو لويو صفتونو ستايلي دي:

۱- هغوی د ايمان په دعوه كې رښتيني دي، ځكه دوی يوازې په ژبه ايمان نه دی راوړی بلكې ايمان يې په زړونو او عملونو سره ثابت كړی دی.

۲- دوی متقيان او پرهيزګاران دي چې پر قرآن يې عمل كړی او له الله ﷻ څخه ويريدلي او د آخرت د ورځې لپاره يې تياری او چمتووالی ښودلی او خپل ظاهر يې له باطن سره برابر كړی دی.

د لوست ګټې او لارښوونې

له تير شوي مبارك آيت څخه لاندې ګټې ترلاسه كوو:

- انسان تر هغه پورې مؤمن نه ګڼل كېږي، ترڅو چې له الله ﷻ او د الله له پيغمبر ﷺ سره مينه او دوستي پر نورو ټولو مينو او دوستيو لوړه ونه بولي، زړه يې د الله ﷻ په ياد ډاډمن نشي او له ګناهونو څخه ځان و نه ژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ نیک عملونه او کړه وړه د صحیح ایمان ثمره او پایله ده.
- ❖ ډاډمنه او سوکاله ټولنه هغه ټولنه ده چې د وګړو ترمنځ یې، مینه، دوستي، مرسته او خواخوږي حاکمه وي، څکه داسې ټولنه د یوه جسم او تن په څېر وي چې د یوه غړي په درد او رنځ سره ټوله ټولنه ناکراره کېږي.
- ❖ ډاډمنه او نیکمرغه ټولنه هغه ده چې وګړي یې د اسلام د ستر پیغمبر ﷺ په غوره اخلاقو ستایل شوي وي.

پوښتنې

۱- له (البر) څخه مقصد څه شی دی؟ او دا آیت د قبلې د تحویل له موضوع سره څه اړیکې لري څرګند یې کړئ؟

۲- دې مبارک آیت د ایمان بنسټونه د نیکۍ د اصولو او اساس په توګه ذکر کړل، د ایمان دا بنسټونه بیان کړئ؟

۳- هغه ایمان چې قرآن یې له انسان څخه غوښتنه کوي، څرنګه ایمان دی؟

۴- مستحقینو ته د مال ورکړه د نیکۍ د بنسټونو له جملې څخه ده، کوم کسان ددې مستحق دي چې مال ورته ورکړل شي؟

۵- قرآني آیت ولې خپل او خپلوان د مال د ورکړې لپاره مقدم کړي دي؟

۶- مسکین او ابن السبیل څوک دي؟

۷- د لمانځه له ادا کولو څخه مقصد څه دی؟

۸- دې مبارک آیت د اخلاقو اصول بیان کړي دي چې انسان باید پرې پابندي ولري دا اصول کوم دي؟

۹- دې مبارک آیت هغه کسان چې د نیکۍ په اصولو او بنسټونو پابندي لري، څرنګه ستایلي دي؟

۱۰- قرآن کریم صبر او حوصله په دریو حالتونو کې خاص کړې ده، هغه درې حالتونه کوم دي؟

کورنۍ دنده

د دې مبارک آیت په رڼا کې:

الف: هغه نص چې د انسان اړیکې یې د خپل پروردګار سره، د انسان اړیکې یې د خپل نفس سره او د انسان اړیکې یې له نورو سره بیان کړي دي، څرګند کړئ.

ب: د دې لوست د مبارک آیت د مضامینو په هکله یوه پنځلس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

په اسلام کې د سولې ارزښت

﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَ أَخَوَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٞ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهُنَّۖ وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِۖ بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن لَّمۡ يَتُبۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ [الحجرات: ۱۰- ۱۱]

د کلمو او جملو معنا وې

لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ:	یوه ډله دې پر بلې ډلې ملنډې نه وهي.
وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ:	یو د بل عیب مه وایئ.
وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِۖ:	او نارې مه وهئ یو بل ته په بدو نومونو سره
بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِۚ:	له ایمان راوړلو وروسته فسق ډېر بدنوم دی.

ژباړه

بېشکه مؤمنان سره وروڼه دي، نو د خپلو وروڼو په منځ کې روغه راولئ او له الله ﷻ څخه وویرېږئ ښايي چې پر تاسې رحم وکړای شي، ای مؤمنانو! نه دې نارینه پر نورو نارینه وو ټوکې او ملنډې وهي، کیدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي او نه دې ښځې په نورو ښځو پورې ټوکې او ملنډې وهي، کیدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي، په خپلو کې یو د بل عیب مه وایئ او مه یو بل په بدو نومونو سره یادوئ، له ایمان راوړلو وروسته فسق ډېر بد نوم دی او هغه کسان چې له دغه کار څخه توبه ونه کړي (رجوع و نه کړي) نو هغوی ظالمان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

سوله او ورورولي

ددې لوست مبارک آيت يو لوى اصل او قاعده ثابتوي چې د مسلمانانو ترمنځ د اسلامي اخوت او ورورولۍ څخه عبارت دى، څکه ايمان مؤمنان خپل لور ته را ټولوي، لکه: څرنگه چې اصل او نسب ورونه راجمع کوي او لکه: څرنگه چې ورورې د نسب پر اساس د پيوند او اړيکو لامل دى، همدارنگه د دين په اساس هم وروري د پيوند او يوځاى والي لامل گرځي، ديني او ايماني وروړگلوي د مسلمانانو ترمنځ اصلاح ته بلنه ده او د مسلمانانو ترمنځ اصلاح، تقوى او د الله ﷻ څخه وېرې ته ضرورت لري، ترڅو يې اغيزې او پايلې تل وي او د الله ﷻ د پراخه رحمت مستحق شي.

د اسلامي وروړگلوۍ د ټينگار او تاييد په هکله ډېر احاديث راغلي دي، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لاَ يَظْلِمُهُ وَلاَ يُسْلِمُهُ» يعني مسلمان د مسلمان ورور دى نه به په هغه ظلم کوي او نه به يې ظالم او دښمن ته سپاري. همدارنگه په بل صحيح حديث کې راغلي دي «الله ﷻ تر هغه د بنده مرستندوى او ساتونکى دى ترڅو چې بنده د خپل مسلمان ورور په مرسته کې لگياوي».

له سولې او دوستۍ څخه منافي صفتونه

الله پاک په لاندېني مبارک آيت کې اسلامي ټولنه له هغو ناوړو صفتونو څخه ژغوري چې سوله او مينه له منځه وړي او د ټولنې د وگړو ترمنځ دښمني او اختلاف پيدا کوي، الله تعالى فرمايي:

ژباړه: اى مؤمنانو! نه دې نارينه پر نورو نارينه وو ټوکې او ملنډې وهي، کيداى شي چې هغوى له دوى نه غوره وي او نه دې ښځې په نورو ښځو پورې ټوکې و ملنډې وهي، کيداى شي چې هغوى له دوى نه غوره وي، په خپلو کې يو د بل عيب مه وايئ، او مه يو بل په بدو نومونو سره يادوئ، له ايمان راوړلو وروسته په فسق کې نوم پيدا کول ډېره بده خبره ده او هغه کسان چې له دغه کار څخه توبه ونه کړي (را وانه وړي) نو هغوى ظالمان دي.

د پورتني آيت د نازلېدلو لامل

مفسرينو د پورتني مبارک آيت څه اسباب او لاملونه ذکر کړي چې ځينو ته يې داسې اشاره کېږي: ابن عباس رضي الله عنه روايت کوي چې صفيه بنت حى بن اخطب (د نبي کريم ﷺ مېرمن) پيغمبر ﷺ ته راغله عرض يې وکړ: اى د الله رسوله! ښځې ماته پيغور راکوي، راته وايي: اى يهودۍ! اى د يهوديانو بچې! پيغمبر ﷺ ورته وفرمايل: ولې دې دوى ته ونه ويل چې پلار مې هارون– کاکا مې موسى او مېړه مې محمد ﷺ دى.

همدارنگه روايت دى چې دا آيت د پيغمبر ﷺ د هغو بيبيانو په هکله نازل شوى چې ام سلمه رضي الله عنها ته يې د لنډې ونې (قد) پيغور ورکړى وو.

د ﴿ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِ ﴾ د نازليدلو د سبب په هکله د سننو څلور واړو کتابونو د ابو جبيره بن الضحاک څخه روايت کړى چې وايي: (زموږ په منځ کې داسې کسان وو چې دوه يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې نومونه به يې درلودل او کله به په داسې يوه نامه سره ياديدل چې له هغه څخه به يې بد وړل نو پورتنی آيت نازل شو.
همدارنگه له ابوجبيره څخه روايت شوی چې د جاهليت په دوران کې خلک د داسې لقبونو خاوندان وو چې په هغو به ورته غږ کيده، نبي‌کريم ﷺ يوه کس ته د هغه په لقب غږ وکړ، يارانو يې عرض وکړ چې ای د الله ﷻ رسوله! هغه له دې لقب څخه بد وړي نو دا آيت ﴿ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِۖ ﴾ نازل شو.

د عيب پلټلو، سپکولو او ملنډې وهلو څخه ځان ژغورل

ياد شوي آيت کې اخلاقي او ټولنيز موضوعات رانغښتي دي چې د مسلمانانو د ټولنې د خوريدلو، بی اتفاقۍ او دښمنۍ مخه نيسي.
دا مبارک آيت مؤمنانو ته په غږ کولو سره پيل شوی ترڅو مؤمنان يو بل تحقير او مسخره نه کړي.
ملنډې يا (تمسخر): ديته وايي چې يو انسان پر بل انسان باندې د خلکو پر وړاندې پر خپلې وينا او کړنې سره داسې ملنډې وهي چې نور خلک وربانديې وخانديې.
لمز: ديته وايي چې يو تن خپل مسلمان ورور په يوه خاصه وينا يا اشاره عيبجن کړي، سمه ده چې خلک خندا ته هڅوي او که نه؟ د هغه په حضور کې وي يا د هغه په غياب کې.
څرنگه يو مؤمن پر بل مؤمن ملنډې وهي! کيدای شي هغه نر يا ښځه چې د مسخرو وړ يې گرځيدلې ده له مسخره کوونکي نر يا ښځې څخه بهتره او ښه وي. حضرت ابو هريره رضي الله عنه روايت کوي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «رب أشعث أغبر ذي طمرين تنبو عنه أعين الناس، لو أقسم علي الله لأبره»[١]
يعنې: ډېر خواره واره ويښتانو والا، گرد وهلی د زړې جامې لرونکی چې خلک يې له ليدلو څخه مخ اړوي، که چېرې هغه په الله ﷻ قسم يادکړي نو يقيناً الله پاک يې غوښتنه پوره کوي.
نو امتياز او غوره والی يوازې په اخلاص، رښتينولۍ ، د زړه په صفايي او د الله ﷻ لپاره د عمل په خالصولو لاس ته راځي نه په ظاهري نښو، ښايست، رنگ، څېره، قوم او ژبې سره.

د ناوړو لقبونو له کارولو څخه مخنيوی

پورتني آيت همدارنگه په ناوړو لقبونو د پيغور ورکولو څخه منع کړيده يعنې، تاسې يو او بل په بدو او ناوړو لقبونو مه يادوئ ځکه هغه کسان چې يو او بل په ناوړو لقبونو سره يادوي هغوی د منافقانو له ډلې څخه حسابيږي او فسق په اسلامي معيار کې لويه گناه ده.
همدارنگه دې مبارک آيت په ناوړو او بدو لقبونو سره د خلکو رابلل حرام گرځولي دي، لکه: داسې چې يو مسلمان، خپل مسلمان ورور په فاسق، منافق او داسې نورو الفاظو سره مخاطب کړي يا دا چې يو تن بل مسلمان ته د سپي، خوگ او داسې نورو الفاظو خطاب وکړي.

---

[١] المستدرک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام علماء ټول هغه لقبونه چې انسان له هغه څخه بد وړي حرام ګرځولي دي، برابره ده چې دا لقبونه په خپله د شخص لپاره استعمالوي يا د هغه د مور او پلار لپاره او يا د هر هغه چا لپاره چې له ده سره اړيکي لري، البته هغه لقبونه چې انسانانو ورباندې شهرت موندلی دی او له هغو څخه کرکه او بد نه وړي هغوی له دې تعبير څخه مستثنی دي. خو هغه القاب چې ښه او غوره وي د هغو ذکر کول پروا نه لري، لکه: د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه لقب چې (عتيق) ويل شوی، يا د عمر رضي الله عنه لپاره (فاروق) لقب ورکړ شوی، يا د عثمان رضي الله عنه لپاره (ذی النورين)، يا د علي رضي الله عنه لپاره (ابو تراب)، يا د خالد رضي الله عنه لپاره سيف الله، يا د عمر وبن العاص رضي الله عنه لپاره (داهية الاسلام) لقب ورکړی شوی دی.

د لوست ګټې او لارښووني

له دې لوست څخه لاندې ګټې او لارښووني څرګنديږي:

- ❖ مؤمنان يو د بل ورونه دي او ايماني ورورګلوي د نسبي ورورګلوی څخه ډېره غوره او بهتره ده.
- ❖ د مسلمانو ورونو ترمنځ سوله او پخلاينه د الله تعالی امر دی.
- ❖ اسلام د ټولنې په وحدت او يووالي ټينګار کوي، لکه: څرنګه چې قرآن کريم د ناوړو اخلاقو څخه چې د ټولنې وحدت او يووالي ته ګواښ دی، منع کړې ده.
- ❖ د مؤمنانو ترمنځ يو پر بل ملنډې وهل او همدارنګه يو او بل په ناوړو لقبونو يادول چې هغه ورڅخه کرکه کوي، د قرآن کريم له نظره حرام دي.
- ❖ الله تعالی په ذکر شوي آيت کې درې شيان حرام کړي: سپکول او ملنډې وهل، د عيب څرګندولو په نيت اشاره کول او په ناوړو لقبونو سره پيغور ورکول.

پوښتنې

۱- مؤمنان په څه شي راټوليدای شي؟

۲- ورورګلوي د قرآن کريم له نظره په څو ډوله ده؟

۳- سوله او پخلاينه د مسلمانانو ترمنځ څه حکم لري؟

۴- هغه درې ناوړه خصلتونه او صفات چې په دې لوست کې يې ممانعت بيان شوی دی څرګند کړئ او نومونه يې واخلئ؟

۵- له نوموړو ناوړو او فاسدو اخلاقو څخه د منع حکمت څه دی؟

۶- که څوک خپل ځان له ناوړه اخلاقو څخه ونه ژغوري د هغه په هکله کومه اصطلاح استعمالولی شو؟

کورنۍ دنده

د ټولنيزو اخلاقو په هکله يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

د لقمان حکيم نصيحتونه خپل زوی ته (۱)

﴿وَإِذۡ قَالَ لُقۡمَٰنُ لِٱبۡنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَيَّ لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٞ ۝ وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ حَمَلَتۡهُ أُمُّهُۥ وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٖ وَفِصَٰلُهُۥ فِي عَامَيۡنِ أَنِ ٱشۡكُرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيۡكَ إِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ ۝ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَاۖ وَصَاحِبۡهُمَا فِي ٱلدُّنۡيَا مَعۡرُوفٗاۖ وَٱتَّبِعۡ سَبِيلَ مَنۡ أَنَابَ إِلَيَّۚ ثُمَّ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ۝ يَٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٖ فَتَكُن فِي صَخۡرَةٍ أَوۡ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَأۡتِ بِهَا ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٞ﴾ [لقمان:۱۳-۱۶]

د کلمو او جملو معنا وې

يَعِظُهُۥ:	هغه ته يې پند ورکاوه، هغه ته يې نصيحت کاوه.
وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ:	او انسان ته مو دمور او پلار سره په نيکۍ کولو امر کړی دی.
وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٖ:	د کمزورۍ د پاسه کمزوري.
إِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ:	راستنيدل زما په لوري دي.
وَفِصَٰلُهُۥ:	د رضاعت څخه يې جدا کول (د شيدو نه يې بېلول).
سَبِيلَ:	لاره
أَنَابَ إِلَيَّ:	رجوع يې کړې زما په لور.
مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٖ:	د اوري د دانې په اندازه، د وړې دانې په اندازه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

او یاد کړه هغه وخت چې لقمان خپل زوی ته نصیحت کاوه، نو هغه ته یې وویل: زویه! له خدای سره څوک مه شریکوه، بې له شکه چې شرک ډېر لوی ظلم دی.

او مورِ انسان ته د خپل مور او پلار د حق پیژندنې امر کړی دی، د هغه مور د کمزورۍ د پاسه کمزورۍ په حال کې هغه بار کړی، (په خپله ګېډه کې یې وساته) او دوه کلونه یې په تي ورکولو ولګېدل. (له همدې امله مورِ هغه ته نصیحت وکړ) چې زما شکر وکړه او د خپل مور او پلار شکر پرځای کړه. همدا زما لوري ته ستا راګرځېدل دي.

خو که هغوی پر تا فشار راولي چې ته له ما سره داسې څه شریک کړې چې تا ته د هغه معلومات نه وي، نو د هغو خبره هېڅکله مه منه، په دنیا کې له هغو سره غوره ملتیا کوه خو پیروي د هغه چا د لارې وکړه چې هغه زما لوري ته رجوع کړې ده، بیا ستاسو ټولو راګرځېدل همدا زما لوري ته دي. په هغه وخت کې به زه تاسې ته دروښیم چې تاسو څه عمل کاوه.

ای زویه! یوشی (نیکي یا بدي) که د اوري د دانې په اندازه هم وي او په کومه لویه تیږه یا په اسمانونو او ځمکو کې پټه شوې وي، الله ﷻ به هغه راوباسي. الله ﷻ ښه لیدونکی (باریک بین) او باخبره دی.

تفسیر

لقمان څوک دی؟

الله تعالی په خپل کتاب کې مورِ ته خبر راکړی چې لقمان (علیه السلام) د الله ﷻ حکیم بنده وو چې په وینا او کړووړو کې یې د الله ﷻ له ورکړې حکمت ښخه ګټه اخیستله او دا علم او حکمت د لقمان(علیه السلام) د ایمان د ترقۍ او د خپل پروردګار د ذکر او شکر د زیاتېدو لامل ګرځېدلی و. همدارنګه لقمان علیه السلام له دې علم او حکمت ښخه په استفادې سره نور خلک د الله ﷻ لوري ته رابلل او هغوی ته یې پند او نصیحت کاوه چې تر ټولو د مخه یې خپل پندونه او نصیحتونه خپل زوی ته متوجه کړل چې د نوم یادونه یې نه ده شوې. همدارنګه قرآن کریم د لقمان علیه السلام د ژوند د څرنګوالي په اړه په تفصیل بیان نه دی کړی وو او مورِ د ده د ژوند په هکله نه پوهېږو او دا معلومات هم نه لرو چې آیا لقمان علیه السلام د انبیاوو له جملې څخه دی او که یوازې یو مؤمن حکیم او نصیحت کوونکی و، نو د لقمان علیه السلام په هکله ښه دا ده چې د قرآن کریم په بیان بسنه او اکتفاء وکړو.

شرک تر ټولو ډېر ناوړه ظلم دی

د قرآن کریم دغه مبارک آیت د حکایت په توګه، خپل زوی ته د حضرت لقمان حکیم نصیحت په ډېرو لوړو مفاهیمو او معانیو سره بیان کړی دی. لقمان حکیم خپل زوی ته په توحید او د یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله جَلَّ جَلَالُهُ په عبادت کولو امر کړی او له شرک او د الله جَلَّ جَلَالُهُ له عبادت څخه پرته د نورو له عبادت څخه یې ویرولی دی او استدلال کوي چې شرک لوی ظلم او ستره ګناه ده.

ای بچیه! هیڅکله له الله جَلَّ جَلَالُهُ سره څوک شریک مه نیسه، ځکه شرک ډېر لوی ظلم دی.

پیغمبر ﷺ هم د لقمان علیه السلام د وینا په استناد شرک ډېر ناوړه ظلم معرفي کړی دی.

د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روایت شوی چې فرمایلي یې دي کله چې د الله جَلَّ جَلَالُهُ دا وینا نازله شوه ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَـٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ﴾ [الانعام: آیة: ۸۲].

یعني: په حقیقت کې خو امنیت د هماغو کسانو لپاره دی او هم هغوی پر سمه لاره برابر دي چې ایمان یې راوړی او خپل ایمان یې په ظلم نه دی ملوث کړی.

صحابه کرامو د دې آیت دروندوالی او سختوالی درک کړ او د پیغمبر ﷺ په حضور کې یې داسې عرض وکړ چې ای د الله رسوله! چا له موږ څخه پر خپل نفس ظلم نه دی کړی؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل: موضوع داسې نه ده، لکه: چې تاسو ګمان کړی دی بلکې دلته له ظلم څخه شرک عبارت دی، آیا د لقمان وینا مو خپل زوی ته نه ده اورېدلې چې هغه ورته داسې نصیحت وکړ: ﴿لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٌ﴾.

یعني: له الله سره شریک مه نیسه، بیشکه چې شرک ډېر لوی ظلم دی.

له مور او پلار سره نیکي

وروسته له دې چې الله پاک د شرک د تحریم په اړه د لقمان علیه السلام نصیحت خپل زوی ته بیان کړ، انسان ته یې د مور او پلار د حقوقو په هکله پند او نصیحت پیل کړ.

د مور او پلار په هکله انسان ته پند او نصیحت دا دی چې له هغوی سره نیکي وکړي، اطاعت او پیروي یې پر ځان لازم او حقوق یې ادا کړي، په ځانګړې توګه د مور حقوق، چې له زوی سره یې ستونزې ګاللي دي، هو! مور ځکه پر زوی (اولاد) ډېر زیات حقوق لري چې دی یې په ډېر تکلیف سره په ګېډه ګرځولی او د توان او طاقت نه پورته ډېرې ستونزې یې د حمل، زېږون، شیدې ورکولو او له شیدو بېلولو وروسته نورو مرحلو کې زغملې او ګاللې دي.

الله تعالی مؤمن انسان ته امر کړی چې خپل پروردګار ته د هغو نعمتونو په مقابل کې چې په ده یې پېرزو کړي شکر وباسي او همدارنګه د مور او پلار سره ښېګڼه او د هغوی مننه وکړي چې د ده پالنه او روزنه یې کړې ده او مور او پلار له الله جَلَّ جَلَالُهُ څخه وروسته ده ته د احسان او مهربانۍ سرچینه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور او پلار پیروي د الله ﷻ په پیروۍ پورې تړاو لري

ددې لوست مبارک آیت همدارنګه حکم کړی دی چې د مور او پلار اطاعت او پیروي مطلقه نه ده بلکې د الله تعالی له پیروۍ سره تړلې ده. کله چې مور او پلار د الله ﷻ په نافرمانۍ امر وکړي، نو پیروي یې ساقطیږي، په دې معنا چې کله مور او پلار خپل زوی ته د الله ﷻ په نافرمانۍ او د الله ﷻ سره په شریک نیولو امر وکړي او کوښښ وکړي چې خپل زوی کفر ته وهڅوي، نو په دې صورت کې پر زوی لازمه ده چې د هغوی د امر اطاعت ونه کړي، ځکه د مخلوق پیروي او امر منل د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې جواز نه لري.

هو! د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې د مور او پلار پیروي او امر منل نشته، خو بیاهم زوی مکلف دی چې د دنیا په ژوندانه کې له هغو سره نیکه کړنه ولري او له هغو سره نیکي او احسان وکړي. همدارنګه پر اولاد لازمه ده چې د حق لاره غوره کړي او له نیکو او صالحو مومنانو سره یوځای ګام پورته کړي او پدې وپوهیږي چې د ټولو مخلوقاتو او خلکو ستنیدنه د قیامت په ورځ د الله ﷻ په لوري ده، ترڅو د نیک عمل خاوند ته د نیک عمل په بدل کې نیکه بدله او بد عمله ته د ناوړه عمل په بدل کې سزا ورکړي.

بیا قرآنی آیتونه د حضرت لقمان علیه السلام پند او نصیحت ته ادامه ورکوي چې خپل زوی ته یې د الله ﷻ د کامل علم په هکله خبر ورکړی او ورته وایي چې الله ﷻ په هر هغه څه چې په آسمانونو او ځمکو کې دي خبر دی، برابره ده که هغه شی وړوکی وي او یا لوی. همدارنګه د حضرت لقمان علیه السلام له ژبې څخه یې خپل زوی ته خبر ورکړی چې نیکي او بدي که هرڅومره وړه هم وي الله ﷻ په هغې خبر او عالم دی، حتی که د اوري د دانې په اندازه وړه او کم وزنه وي، د ځمکې په تل یا د غټې تیږې په منځ کې پټه شوې وي او یا د آسمانونو په لېرو کنارو او څنډو کې ځای په ځای شوې وي، الله تعالی پرې خبر او عالم دی او د قیامت په ورځ یې خاوند د محاسبې لپاره حاضرولی شي.

فعالیت

د اسراء سورت هغه آیت چې په ځمکه باندې په تکبر سره تلل منع کوي په خپلو کتابچو کې ولیکئ او بیا دا څرګنده کړئ چې دغه آیت د دې سورت (لقمان) له اتلسم آیت سره څه ورته والی لري.

د لوست ګټې او لارښوونې

له دې مبارکو آیتونو څخه ځینې ګټې او لارښوونې ترلاسه کېږي چې په لاندې ډول دي:

- پلار باید د خپلو اولادونو په پالنه او روزنه کې له همت څخه کار واخلي او له هغوی څخه خپل پند او نصیحت ونه سپموي او هغوی په سالمه عقیده او غورو اخلاقو وروزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له الله ﷻ سره شریک نیول ډېر لوی ظلم دی.
- د مور او پلار سره نیکي او احسان د اسلام له بنسټونو او اساساتو څخه دی چې پر الله تعالی له ایمان راوړلو او د هغه له عبادت کولو څخه وروسته ذکر شوی دی.
- پر انسان لازم دي چې له هغه چا سره نیکي وکړي چې له ده سره یې نیکي کړې وي، البته مور او پلار تر ټولو کسانو لومړۍ مرتبه لري.
- د مور او پلار پیروي او امر منل د الله ﷻ په اطاعت پورې مقیده ده، ځکه د مخلوق پیروي او امر منل د خالق په نافرمانۍ کې ناروا ده.
- د مور او پلار سره ښه تعامل او ناسته ولاړه واجب ده، ان تر دې که چېرې هغوی کافر هم وي.
- الله ﷻ ډېر عالم ذات دی، علم یې هرڅه ته شامل دی او هېڅ شی د الله ﷻ له علم څخه پټ نه پاتې کېږي.

پوښتنې ❓

۱- د قرآني آیتونو په رڼا کې د لقمان حکیم په هکله خپل معلومات څرګند کړئ.
۲- ولې الله تعالی د مور او پلار سره نیکي په خپل عبادت پسې ترلې، ذکر کړې ده؟
۳- د دې الهي وینا: ﴿ حَمَلَتۡهُ أُمُّهُۥ وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٖ وَفِصَٰلُهُۥ فِي عَامَيۡنِ ﴾ معنا څه ده؟
۴- د مور او پلار پیروي او امر منل څه وخت واجب او په کوم حالت کې حرام دي؟ او کله چې د مور او پلار پیروي کول حرام شي، نو اولاد به له هغوی سره څرنګه تعامل کوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه لسم لوست

د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (۲)

﴿يَٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأۡمُرۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱنۡهَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ۞ وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٖ ۞ وَٱقۡصِدۡ فِي مَشۡيِكَ وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلۡأَصۡوَٰتِ لَصَوۡتُ ٱلۡحَمِيرِ ۞ أَلَمۡ تَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَأَسۡبَغَ عَلَيۡكُمۡ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةٗ وَبَاطِنَةٗۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَلَا هُدٗى وَلَا كِتَٰبٖ مُّنِيرٖ﴾ [لقمان:۱۷-۲۰]

د کلمو او جملو معناوې

عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ: لوی او مهم کارونه.

وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ: د تکبر او تحقیر په نیت خپل مخ له خلکو مه ګرځوه.

مَرَحًاۖ: په فخرو او غرور.

مُخۡتَالٖ فَخُورٖ: تکبر کوونکی، پر ځان مین او ویاړ کوونکی.

وَٱقۡصِدۡ فِي مَشۡيِكَ: په خپل تګ کې منځنۍ حال غوره کړه.

وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ: خپل غږ ټیټ کړه.

وَأَسۡبَغَ: بشپړ او کامل یې کړل.

ظَٰهِرَةٗ وَبَاطِنَةٗۗ: ښکاره او پټ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

ای زما زویه! لمونځ قایم کړه، په نیکۍ امر وکړه، له بدۍ څخه منع وکړه او (که په دې لار کې هر مصیبت درباندې راشي پر هغه صبر وکړه، بیشکه دا له مهمو کارونو څخه دی، (چې پر هغو ډېر تاکید شوی دی). او له خلکو سره په مخ اړولو خبرې مه کوه، پر ځمکه په ډېر خیال او کبر مه ځه! الله ﷻ هېڅ یو متکبر، په ځان مین او ویاړ ښکاره کوونکی انسان نه خوښوي. په خپل تګ کې منځنی حال (میانه روي) غوره کړه او خپل غږ ټیټ کړه، بیشکه چې له ټولو آوازونو څخه ډېر بد آواز د خرو دی. آیا تاسې نه وینئ چې الله ﷻ د آسمانونو او ځمکې ټول شیان ستاسې لپاره مسخر (تابع) کړي دي او خپل ښکاره او پټ نعمتونه یې پر تاسې تمام کړي دي؟ (خو حال دا دی چې) له انسانانو څخه ځینې خلک شته دي چې پرته له کومې پوهې، هدایت او روښنایي ښودونکي کتاب څخه د الله په هکله شخړې کوي.

تفسیر

د خیر په لار کې صبر او استقامت

په مخکینیو آیتونو کې په الله ﷻ باندې د ایمان راوړلو، له هغه سره د شریک نه نیولو، له مور او پلار سره د نیکي کولو او د الله ﷻ پر معصیت له امر کولو پرته د هغوی د اوامرو منل، د لقمان علیه السلام د نصیحتونو په ترڅ کې چې خپل زوی ته یې کړي دي بیان شول او ددې لوست په آیتونو کې هغه خپل زوی ته د الله ﷻ په عبادت، په نیکو اعمالو او په دنیوي ژوند کې د صبر او استقامت په غوره کولو نصیحت کوي او داسې فرمایي: ای بچیه! لمونځ قایموه په نیکیو امر او له بدیو منع کوه او په هغه څه چې په دې کار کې درته رسېږي پر هغه صبر کوه چې دا په دنیوي چارو کې د عزت او ثبات له نښو څخه دي.

د لمانځه قایمول په دې معنا دی چې لمونځ په خالص نیت د فرایضو، واجباتو، سنتو، ادابو او وختونو په مراعاتولو سره ادا شي، بیا لقمان حکیم له خپل زوی څخه غواړي چې خلکو ته په نیکیو امر وکړي او له بدیو څخه یې منع کړي. څرنګه چې داعي د دعوت په لار کې له ستونزو او ربړونو سره مخ کېږي، نو ځکه لقمان علیه السلام خپل زوی ته نصیحت کوي چې د دې مسؤولیت د ادا کولو لپاره چمتو شي، په دې هکله له سستۍ او ناراستۍ څخه کار وانخلي ځکه د لمانځه ادا کول، په نیکیو امر او له بدیو څخه ژغورنه او په دې لار کې صبر او حوصله له خورا مهمو کارونو څخه دي چې الله تعالی پر هغو امر کړی دی.

بیا لقمان حکیم خپل زوی د غرور او کبر څخه منع کوي او داسې ورته وایي: ای بچیه! کله چې څوک خبرې درسره کوي یا ته ورسره خبرې کوې له هغوی څخه خپل مخ مه اړوه، بلکې عاجزي، تواضع او موسکا غوره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه په لاره تللو کې د تکبر او وياړ څخه ځان ساته، ځکه الله ﷻ متکبر انسان نه خوښوي بلکې په لاره تللو کې د اعتدال اړخ غوره کوه. الله ﷻ هغه لاره تګ خوښوي چې په ساده ګۍ ، عاجزۍ او ميانه روۍ سره وي، لکه څنګه چې الله تعالی د فرقان سورت په ٦٣ آيت کې فرمايي: ﴿ وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنًا... ﴾

او د الله خاص بندګان هغه دي چې په ځمکه کې په سادګۍ او عاجزۍ روان وي. مطلب دا دی چې په لاره تللو کې تقوی او خاکساري څرګنده کړي نه ډېر سست روان وي او نه په ټوپونو، چې انسان پرې بې وقاره معلومېږي.

د خبرو کولو آداب

لقمان حکيم خپل زوی ته د نصيحتونو په ترڅ کې د خبرو کولو آداب هم ښيي او ورته وايي چې د خبرو کولو په وخت کې مه خپل آواز دومره ټيټوه چې وانه وريدل شي او مه په ډېر لوړ آواز خبرې کوه ځکه له حد او اندازې څخه آواز جګول اوريدونکي ته آزار ورکوي او په غرور او بې عقلۍ دلالت کوي. نو له دې کبله يې له ضرورت څخه پرته د غږ جګيدل بد معرفي کړې او د خره له آواز سره يې تشبيه کړې دی چې د خره غږ په ټولو غږونو کې ډېر بد دی.

ابو هريره ﷺ روايت کړی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي:«إِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ فَسَلُوا اللَّهَ تَعَالَى مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهِيقَ الْحِمَارِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهَا رَأَتْ شَيْطَانًا».

يعني کله مو چې د چرګ غږ واوريد، نو د الله ﷻ فضل او احسان وغواړئ، ځکه چرګ پرښته ليدلې ده او که مو د خره غږ واوريد، نو له شيطان څخه پناه وغواړئ، ځکه ده شيطان ليدلی دی.

بيا الله تعالی انسانانو ته د هغو نعمتونو چې پر دوی يې پيرزو کړيدي يادونه کوي او دوی ته دا ورياد‌وي چې الله تعالی ټول هغه څه چې په آسمانونو کې دي لکه: لمر، سپوږمۍ، ستوري او څه چې په ځمکو کې دي، لکه: اوبه، بحرونه، سيندونه، مېوې، زراعتي پيداوار او داسې نور انسانانو ته مسخر کړي او نور محسوس او ظاهري نعمتونه چې په خپلو جسمونو او مالونو کې يې ګورئ پيرزو کړي دي، همدارنګه معنوي نعمتونه، لکه: اسلام، علم، يقين، رضايت، نيکمرغي او نور بې شمېره نعمتونه يې دوی ته وربښلي دي، نو دا ټول نعمتونه چې انسانان يې په خپلو نفسونو، ځمکه او خپل چاپېريال او آسمانونو کې ګوري د دې غوښتونکي دي چې بايد په مقابل کې يې د الله ﷻ شکر ادا کړي او ناشکري ونه کړي. په انسان لازمه ده چې د الله ﷻ عبادت وکړي او نافرماني يې ونه کړي.

هو! ډېر انسانان شته چې د دې نعمتونو ناشکري کوي، د مؤمنانو سره په ناحقه جګړې کوي او د الله تعالی سره شريک نيسي، په داسې حال کې چې نه دليل او برهان لري او نه کتاب او لارښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

خپل زوی ته، د لقمان حکیم هغه نصیحتونه چې په دې لوست کې مو ولوستل په لنډه توگه بیان کړئ.

د لوست گټې او لارښوونې

له دې آیتونو څخه ځینې گټې او لارښوونې ترلاسه کېږي چې په لاندې ډول دي:

۱– مسلمان مسؤولیت لري چې د خپلو مسلمانو وروڼو په مقابل کې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دیني وجیبه په سمه توگه ترسره کړي.

۲– مسلمانان چې د ستونزو او ناخوالو پر وړاندې له صبر او زغم څخه کار اخلي دا د هغوی له ډېرو سترو صفاتو څخه گڼل کېږي، او دا صفت د مؤمن داسې زیرمه ده چې د دعوت او اصلاح د مسؤولیت په ترسره کولو کې ورسره مرسته کوي.

۳– متکبر او ځان ستر گڼونکی انسان هم د الله ﷻ په وړاندې د قهر او غوسې وړ دی اوهم د خلکو په منځ کې منفور او سپک دی.

۴– مسلمان باید د مسلمان ورور سره په ښو اخلاقو، خوشحالۍ او پراخ تندي مخامخ شي.

۵– د الله ﷻ په نزد ښه او مناسب تگ متوازن او درمیانه تگ دی. ځکه سستي او تېزتگ دواړه د وقار او عزت منافي دي.

۶– مسلمان باید له اندازې څخه زیات خپل غږ لوړ نه کړي، ځکه ښه آواز هغه دی چې د ورو او جهر په منځ کې وي.

۷– الله تعالی د آدم علیه السلام اولادې لپاره اسمانونه او ځمکې مسخر گرځولي دي او د آدم علیه السلام اولاده یې د خپل عبادت لپاره پیدا کړې ده. الهي نعمتونه د انسانانو لپاره ډېر او بې شمېره دي، نو په انسانانو لازمه ده چې د الله ﷻ د ظاهري او معنوي نعمتونو شکر ادا کړي.

پوښتنې ؟

۱– د عزم الامور معنا څه ده؟ او کوم شیان چې مبارک آیت په عزم الامور یاد کړي دي، هغه کوم دي؟

۲– له درمیانه او معتدل تگ څخه مطلب څه شی دی، په دې هکله په یوه بل قرآني آیت استدلال وکړئ؟

۳– دا الهي وینا ﴿ وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ ﴾ معنا کړئ، د الله ﷻ په نزد د غږ او آواز ښه صفتونه کوم دي؟

۴– د خره آواز ولې د الله ﷻ په نزد بد او مکروه دی؟

۵– د الله ﷻ څلور ظاهري او څلور باطني نعمتونه د بنده گانو لپاره بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

له بدګمانۍ، غيبت او عيب پلټلو څخه ځان ژغورنه

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ وَلَا تَجَسَّسُوا۟ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ۝ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: ۱۲- ۱۳]

د کلمو او جملو معناوي

إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ: بيشکه ځيني ګمانونه ګناه ده.

وَلَا تَجَسَّسُوا۟: او د نورو عيبونه مه پلټئ.

وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا: او غيبت دې نه کوي ځيني ستاسې د ځينو نورو.

خَبِيرٌ: په هر څه خبر دی.

شُعُوبًا: (جمع د شعب، خيلونه او قومونه، د خلکو لويه ډله چې واحد اصل ته منسوبه وي).

لِتَعَارَفُوٓا۟: ترڅو يو او بل وپيژنئ او خپل پيوند وساتئ.

ژباړه

ای مؤمنانو! له ډېرو ګمانونو کولو نه ډډه وکړئ بيشکه ځيني ګمانونه ګناه وي، د چا پټ عيبونه مه لټوئ او له تاسې نه دې څوک د چا غيبت نه کوي، آيا په تاسې کې داسې څوک شته چې د خپل مړ ورور غوښې خوړل خوښ کړي، نو تاسو په خپله د دې نه کرکه کوئ، له ا لله ﷻ نه ووېرېږئ، الله ﷻ ډېر ښه توبه قبلوونکی او خورا مهربان دی. ای خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او ښځې څخه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وګرځولئ ترڅو تاسې يو تر بله سره وپيژنئ، په حقيقت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په نزد له تاسي نه تر ټولو زيات عزتمن هغه څوک دی چې په تاسي کې تر ټولو زيات پرهيزګاروي بيشکه اللهﷻ پر هرڅه پوهېدونکی او باخبره دی.

تفسير

د بشر ترمنځ مساوات او برابري

د دې لوست په مبارکو آيتونو کې اخلاقي او ټولنيز موضوعات بيانېږي چې ټولنه له کړکې، کمزورۍ او دښمنۍ څخه ژغوري. په دې آيتونو کې الله تعالی د بشريت په اصل ماده کې مساوات او برابري تثبيتوي او ټينګار پرې کوي او د بهترۍ او غوره والي معيار يوازې تقوی او نيک عمل معرفي کوي.

الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او هغوی له ډېرو ګمانونو څخه چې د هغوی په زړونو کې د وسوسې لامل ګرځي، منع کوي. دغه مبارک آيتونه بيانوي چې ډېر داسې ګمانونه د هغه چا په هکله چې ظاهر يې په خير، نيکۍ او امانت دلالت کوي، باطل او ناروا دي او د شيطان له وسوسو څخه دي چې انسان د ګناه او نافرمانۍ لور ته بيايي.

خو هغه بدکاران او فاسقان چې په ښکاره توګه فسق، فجور او ناوړه کړنې ترسره کوي، د هغوی په هکله بدګماني روا ده، ترڅو خلک له هغه څخه لرې واوسي او د کړو وړو پيروي يې ونه کړي، لکه: هغه کسان چې په عام محضر کې د بدکاره ښځو سره مجلسونه او ملتيا لري او يا په ښکاره او ښکاره توګه شراب او نور مخدر مواد استعمالوي او ګناهونه کوي.

له بدګمانۍ څخه ځان ساتل

عبدالله ابن عباسرضي الله عنه د پورتني آيت په تفسير کې فرمايي: «نهى الله المؤمن ان يظن بالمؤمن إلا خيرا» يعنې الله ﷻ مؤمن له دې څخه منع کوي چې پر بل مؤمن له نيک ګمان څخه پرته بل ګمان وکړي.

ابو هريرهرضي الله عنه روايت کوي چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: «إياكم و الظن، فإن الظن أكذب الحديث، و لا تجسسوا و لا تحسسوا، و لا تنافسوا، و لا تحاسدوا، و لاتباغضوا، ولا تدابروا، وكونوا عباد الله إخواناً» يعنې: له (بد) ګمان څخه ځانونه وژغورئ، ځکه (بد)ګمان ډېره دروغجنه خبره ده، جاسوسي مه کوئ، د نورو عيبونه مه څېړئ، په بدۍ کې له يو بل سره رقابت مه کوئ، له حسد څخه کار مه اخلئ، يو بل ته کينه مه ساتئ، له يو او بل څخه نفرت او لرېوالی مه غوره کوئ او د ورونو په شان ټول د الله ﷻ بنده ګان شئ.

د غيبت او عيب پلټلو بدي او ناوړتوب

دغو مبارکو قرآني آيتونو مونږ له عيب پلټلو چې د نورو د رازونو ښکاره کول او د پردو برسيره کول دي، منع کړي يو، همدارنګه له غيبت څخه يې هم منع کړي يو.

غيبت: د يوه مسلمان ورور په هکله د هغه په غياب کې د داسې شي بيانول او يادول دي چې هغه ورځني بد وړي. دغه مبارک آيت د غيبت ناوړتيا داسې تعبير او تصوير کړې ده چې ګواکې غيبت کوونکی د خپل مړه ورور غوښې خوري او دا داسې شی دی چې انساني نفس ورڅخه کرکه او نفرت لري او ځان ورڅخه ژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ابو برزه اسلمي څخه روايت دی چې وايي: نبي کريم ﷺ يوه خطبه ورانديې کړه او ويې ويل: ای هغه ډلې چې په ژبه مو ايمان راوړی! خو ستاسو زړونو ته ايمان نه دی ننوتلی، د مسلمانانو پردې مه لوڅوئ، يقيناً څوک چې د مسلمانانو پردې ښکاره کوي، الله پاک به هغه د خپل کور په دننه کې رسوا کړي.

د تقوی پر بنسټ غوره والی

دويم آيت انسانانو ته خطاب کوي او دا حقيقت ثابتوي چې الله تعالی انسانان له يوه سړي او يوې ښځې څخه پيدا کړي دي او د ټولو انسانانو اصل يو دی، نو ټول انسانان برابر دي. الله ﷻ له يوه سړي او ښځې څخه ملتونه او قبيلې پيداکړي دي، ترڅو په خپلو منځو کې پيژندګلوي او معرفت پيدا کړي، نه داچې ځينې په ځينو نورو ځان لوړ وګڼي او يا په خپلو کې جنګ او جګړې وکړي. بيا الله پاک د عزت معيار داسې ټاکي چې د خدای ﷻ په وړاندې تر ټولو زيات عزتمند هغه څوک دی چې تر ټولو زيات له خدايه وېرېدونکی وي.

دا مبارک آيت په دې الهي وينا ختم شوی چې فرمايي: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾ يعني الله د خپلو بندګانو او مخلوقاتو په هکله ښه عالم او د دوی په احوالو ښه خبر دی.

په دې هکله ډېر صحيحه احاديث روايت شوي دي چې يو له هغو څخه د حضرت حذيفه رضي الله عنه حديث دی چې له رسول الله ﷺ څخه يې روايت کړی دی چې هغه فرمايي: تاسو ټول د آدم اولاده ياست او آدم له خاورې څخه پيدا شوی دی، بايد هېڅ قوم او ډله په خپل اصل او نسب فخر او وياړ ونه کړي او که نه خو د الله ﷻ په وړاندې به د جعلان[1] څخه هم سپک او حقير وي.

همدارنګه طبراني روايت کوي چې پيغمبر ﷺ د حج په موسم په منی کې د تشريق په ورځو کې په داسې حال کې چې په اوښ سپور و خطابه ورانديې کړه او ويې ويل: ای خلکو! خبر اوسئ چې ستاسو پروردګار يو دی، پلار مو يو دی. خبر اوسئ چې عربي ته پر عجمي او عجمي ته پر عربي، تور ته پر سره او سره ته پر تور هېڅ ډول لوړتيا او فضيلت نشته مګر په تقوی سره. آيا تاسو ته مې دين ورساوه؟ ټولو وويل هو، نو بيايې وفرمايل: حاضران دې غايبينو ته ورسوي.

د دې آيت، او نورو مبارکو آيتونو او نبوي احاديثو پر بنسټ هر ډول قومي، توکمي، سمتي او ژبنی تعصب حرام دی، مسلمانان مکلف دي چې د شرعي وجيبې په توګه د جاهلي تعصباتو له ټولو ډولونو سره مبارزه وکړي او دا ويجاړوونکې ټولنيزه ناروغي له ټولنې څخه ورکه کړي.

د رسول الله صلی الله عليه وسلم د مبارک حديث پر بنسټ انسانان (د ږمنځې د غاښونو په څېر) سره برابر دي، هر څوک چې قومي، ژبني، نژادي او سمتي تعصبونو ته خلک رابلي په حقيقت کې د ناروا جاهلي عمل مرتکب شوی دی، دا ځکه چې د خوږ پيغمبر ﷺ له وينا سره سم تعصب د جاهليت د زماني له ناوړو خويونو څخه دی او په مبارک حديث کې د (ناولي او بد بويه) شي په نامه ياد شوی. پر دې اساس مسلمانان بايد دې خبرې ته متوجه وي چې تعصب د ايمان او اسلامي

---

[1] – جعلان د جيم په کسره يوه وړه حشره ده چې د حيواناتو په خوشايو کې ژوند کوي او خوراک يې د حيواناتو نجاست دی او کله چې خوشبويي ورته ورسېږي نو مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت سره په ټکر کې دی او حقیقي مومن هغه دی چې تل د هغو ناولو او بدبویه شیانو څخه چې د مسلمانانو تر منځ تفرقه رامنځته کوي او د مسلمانانو یووالي ته زیان رسوي، په کلکه ځان وساتي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ګټې او لارښوونې په لنډه توګه بیانېږي:

- ❖ الله ﷻ غیبت حرام کړی او غیبت کوونکی او غیبت شوی یې داسې تمثیل کړی چې ګواکې غیبت کوونکی د غیبت شوي غوښه په داسې حال کې خوري چې هغه مړ وي.
- ❖ له بدګمانۍ څخه د ځان ژغورنې ضرورت، ځکه دی چې بدګماني یو ناروا کار دی.
- ❖ ټول خلک برابر دي او ټول له یوه اصل څخه پیدا شوي او په دوی کې د الله ﷻ په نزد ډېر غوره هغه دی چې ډېر پرهېزګار وي.
- ❖ د مبارک آیت پر بنسټ په قومونو او ژبو کې د تنوع موخه د انسانانو تر منځ پېژندګلوي ده، نه یو پر بل لویي او ویاړ کول. په حقیقت کې پېژندګلوي د تفاهم او مرستې لامل ګرځي. که مبارک آیت ته ښه ځیر شو، نو وینو چې همدا پېژندګلوي، تفاهم او مرسته د کورنیو، موسسو، ټولنیزو بنسټونو او بالآخره د تمدنونو اساس جوړوي.
- ❖ جاهلي تعصبونه په هره بڼه چې وي د اسلام له نظره حرام او مردود دي.
- ❖ د مسلمانانو تر منځ یووالی ساتل او د تفرقې او اختلاف له عواملو سره مبارزه کول د هر مسلمان شرعي او ایماني دنده ده.
- ❖ د خلکو پټو خبرو ته غوږ نیول، د شخصي لیکونو لوستل، ټلیفوني اړیکو ته په غلا غوږ نیول، د کورنیو او افرادو د پټو رازونو پلټنه او داسې نور تجسس بلل کېږي او شرعاً حرام دي.

پوښتنې

- د مسلمان غیبت له څه شي سره تشبیه شوی دی؟
- د انسانانو ترمنځ د لوړتیا معیار او بنسټ څه دی؟
- د ګمان کولو څخه ولې منع شوې ده؟
- په مختلفو قبیلو او ډلو باندې د انسانانو د ویشل کېدو لامل څه دی؟
- آیا رنګ، توکم یا ژبه دانسانانو ترمنځ د لوړتیا معیار کېدای شي او که څوک یې معیار وګڼي د هغه په هکله څه حکم کولی شو؟
- د اسلام پیغمبر ﷺ د حج په موسم کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ اصل څه معرفي کړی دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن او حدیثو په رڼا کې د (اسلام او جاهلي تعصب) تر سرلیک لاندې شل کرښې مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

کورونو ته د ننوتلو آداب

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ
وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ۝ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ
فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ
هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ۝ لَّيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَدۡخُلُواْ
بُيُوتًا غَيۡرَ مَسۡكُونَةٖ فِيهَا مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ﴾

[النور:۲۷-۲۹]

د کلمو معناوي

تَسۡتَأۡنِسُواْ:	اجازه وغواړئ.
أَزۡكَىٰ:	ډېر پاک او سوتره
جُنَاحٌ:	ګناه.
مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ:	ستاسو د کار او ګټې سامان وي.

ژباړه

ای مؤمنانو! له خپلو کورونو څخه پرته نورو کورونو ته تر هغه پورې مه ننوځئ، ترڅو چې اجازه تر لاسه نه کړئ او پر کورنۍ (اوسیدونکو) باندې یې سلام وانه چوئ، دا کړنلاره ستاسې لپاره ډېره ښه ده، ښايي چې تاسي پند واخلئ.

نو که هلته مو څوک ونه موندل، نو مه ننوځئ ترهغه چې تاسې ته اجازه ونه شي او که تاسې ته وويل شي چې بيرته وګرځئ، نو: بېرته ولاړ شئ، دا ستاسې لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده او الله ﷻ ستاسو په کړنو ډېر ښه پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر تاسې کوم باک (ګناه) نشته چې هغو کورونو ته بې له اجازې ولاړ شئ (ننوځئ) چې هلته څوک نه اوسي او هلته ستاسې څه ګټې او اړتیاوې پرتې وي او الله ښه پوهیږي پر هغه څه چې تاسې یې ښکاره کوئ او پر هغه څه چې تاسې یې پټوئ.

تفسیر

د استوګنځي یا کور محرمیت

په دې آیتونو کې کورونو ته د اجازې اخیستلو او داخلېدلو ادبونه بیان شوي، ترڅو د مسلمانانو د کورونو د پردو او رازونو ساتنه وشي، مبارک آیت لومړی مؤمنان د ایمان په صفت چې د اسلامي لارښوونو څخه د التزام، پیروۍ او اطاعت بیانوونکی دی مخاطب کړي دي او فرمایي، چې: پرته له خپلو کورونو څخه د نورو خلکو کورونو ته چې په هغو کې دوی اوسیږي، مه داخلیږئ، ترهغه چې د کور خاوند اجازه نه وي درکړې او ستاسو په ننوتلو راضي شوی نه وي، نو تاسو د هغه کور په اوسېدونکو سلام واچوئ، ځکه ستاسې په اجازه غوښتلو او پر اوسېدونکو یې د سلام په اچولو کې ډېر خیر او ښېګڼې نغښتې دي او دا تاسو ته امرونه او لارښوونې دي چې د هغو په غوښتنو عمل وکړئ او همیشه ورته توجه ولرئ.
که کله په کورونو کې څوک ونه مومئ چې تاسو ته د داخلیدو اجازه درکړي، نو بیاهم پرته له اجازې مه داخلیږئ، ځکه د اوسېدنې کورونه د حرمت او عزت لرونکي او د آرام او مطمئن ژوند کولو لپاره دي چې باید حرمت او عزت یې وساتل شي. کله چې کور والا له ستاسو څخه د بېرته ګرځیدو غوښتنه وکړي باید پرته له ځنډه راوګرځئ او په داخلېدو ټینګار ونه کړئ، ځکه دا بیرته ستنېدل ستاسو لپاره ډېر پاک او غوره کار دی.
پوه شئ چې الله تعالی (چې په ټولو پټو شیانو خبر دی نو) ستاسو په عملونو (هم) پوهېږي، نو د الله ﷻ په امرونو او حکمونو عمل وکړئ ترڅو برې او د الله ﷻ رضا ترلاسه کړئ.

له استوګنې څخه خالي کورونو ته د ننوتلو ادب

بیا قرآن کریم هغو کورونو او ځایونو ته د داخلېدلو احکام او آداب بیانوي چې په هغو کې کورنۍ ژوند نه لري، بلکې د اړو خلکو د استفادې لپاره تیار شوي وي، لکه: مدرسې، ښوونځي، هوټلونه، تجارتي خونې او داسې نور عمومي ځایونه چې د داخلېدلو آداب او شرطونه یې آسان او د اوسیدنې د کورونو په پرتله په دویمه درجه کې دي.
الله تعالی فرمایي: داسې کورونو او ځایونو ته (د روا استفادې لپاره) چې هلته یې د کار او ګټې وړ سامانونه ایښې وي، پرته له اجازې داخلیدل روا دي، ځکه په عمومي توګه دارنګه کورونه او ځایونه د ټولو خلکو پر مخ پرانستي وي، خو بیا هم د آیت په پای کې مونږ ته لارښوونه کوي چې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو ته داخلېدل او له هغو څخه ګټه اخېستل باید د ضرورت، ګټې او روا مصلحتونو مطابق ترسره شي او الله تعالی ستاسو په ښکاره او پټو نیتونو او مقصدونو ښه خبر دی چې آیا تاسو د مشروع او روا منفعت او مصلحت لپاره دې کورونو ته ننوځئ او که د خبرو ټولولو او د اسرارو او رازونو د پلټلو یا نورو ناوړه مقصدونو لپاره ؟!﴿ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ﴾. یعني: الله پاک په هغه څه چې تاسو یې ښکاره کوئ او په هغه څه چې تاسو یې پټوئ پوهېږي.

کورونو ته د داخلېدلو ځینې آداب

- درې ځله د اجازې غوښتنه، په داسې ترتیب چې د هر ځل اجازې په غوښتلو کې مناسبه زماني فاصله په نظر کې ونیول شي، ترڅو په کور کې اوسېدونکي د خپل مشغولیت او حاجت له حالت څخه فارغ شي.
- د دروازې ټکول یا د دروازې زنګ ته فشار ورکول او داسې نور د اجازې غوښتلو حیثیت لري چې نه ښايي له درېو ځلو زيات تکرار شي او نه ښايي د اجازې غوښتل یا پرله پسې زنګ وهل یا د دروازې ټکول د کور د اوسېدونکو د خپګان او نارامۍ لامل شي.
- کله چې له داخلېدونکي څخه د هغه د نوم پوښتنه وشي، د (زه یم) په کلمه باید بسنه ونشي بلکې خپل بشپړ نوم دې ورته ووايي ترڅو د کور اوسېدونکی یې وپېژني.
- داخلېدونکی سړی باید دروازې ته مخامخ ونه درېږي چې د دروازې د پرانستلو په وخت کې یې نظر په هغه شیانو ونه لګي چې د کور خلک یې نورو ته ښودل نه خوښوي، ځکه د اجازې غوښتلو له اساسي حکمتونو څخه یو حکمت دا دی چې د سترګو له نظر څخه مخنیوی وشي.

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمايلي دي «إِنَّمَا جُعِلَ الاسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ»[1]

یعني: د اجازې غوښتنه د سترګو د نظر او لیدنې څخه د ژغورل کېدو له امله تاکل شوې ده.

- خپل کور ته د ننوتلو لپاره هم د اجازې غوښتنه ضروري ده، ځکه امکان لري په کور کې ښځینه میلمانه یا نور کسان وي او یا د کور خلک په داسې حالت کې وي چې نه خوښوي په هغه حالت کې یې څوک وویني.
- عمومي ځایونو، هوټلونو او یا داسې نورو ځایونو ته داخلېدونکی باید د هغو ځایونو پر اوسېدونکو او موجودو خلکو سلام واچوي، ځکه په داسې ځایونو کې د اجازې غوښتنه نشته، خو سلام اچول نه ساقطېږي، بلکې واجب دي.
- د (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) د الفاظو مراعاتول، ځکه چې سلام ورکول د اسلام شعار او نښه ده او په ټولو وختونو کې مناسب او ضروري ده او په محبت، سلامتیا او دوستۍ دلالت کوي.

۱- السنن الصغری

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د اجازې غوښتلو او يا کور ته د داخلېدلو په هکله د ځينو ناوړو عاداتو او کړنو په اړه له يو بل سره بحث وکړي او د علاج لارې دې ورته ولټوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست له مبارکو آيتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کېږي:

۱- هر څوک چې له خپل کور نه پرته د پرديو د استوګنې کورونو ته داخلیږي، پر هغه واجب ده چې اجازه وغواړي.

۲- د اجازې غوښتنې پر آدابو پابندي لازم ده، ځکه د داسې آدابو مراعاتول پر عالي اخلاقو او غوره آدابو دلالت کوي.

۳- که کله د کور اوسېدونکي، خپل کور ته، ستاسو له راتګ څخه معذرت وغواړي، بايد خواشيني نشئ، ځکه انسانان ځانګړې حالتونه او ضرورتونه لري او کورونه د خاصو رازونو او حرمتونو لرونکي دي چې بايد مراعات شي.

۴- عمومي ځايونو او محلونو، لکه: تجارتخانو، هوټلونو، رستورانونو او داسې نورو ته د داخلېدو لپاره اجازه غوښتنه ضروري نه ده.

پوښتنې

۱- د لوست لومړي آيت له هغه چا څخه چې د استوګنې پرديو کورونو ته ننوځي دوه خبرې يا دوه کارونه غوښتي دي، دا دوه خبرې څرګندې کړئ؟

۲- کله چې ننوتونکی د کور د خاوند له لوري ونه منل شي او يا د هغه له ننوتلو څخه معذرت وغواړي، دغه مهال ننوتونکي ته څه په کار دي، په دليل سره يې څرګند کړئ.

۳- کورته د ننوتلو اجازه څه وخت ساقطېږي، له دليل سره يې بيان کړئ؟

۴- عمومي آباديو ته ننوتل اجازې غوښتلو ته اړتيا نه لري، خو يو بل شی نه ساقطېږي، هغه څه دی؟

۵- د اجازې غوښتلو له آدابو څخه درې شيان ذکر کړئ؟

۶- هغه کلمه چې د سلام اچولو په وخت بايد مراعات شي څه ده او ولې هغه کلمه د نورو کلمو په پرتله غوره ده؟

کورنۍ دنده

د خپلوانو، دوستانو، عمومي آباديو او خپل کور ته د داخلېدو د آدابو په هکله يوه مقاله وليکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرابو او قمار وهلو حراموالی

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ۝ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ فِي ٱلۡخَمۡرِ وَٱلۡمَيۡسِرِ وَيَصُدَّكُمۡ عَن ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِۖ فَهَلۡ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ [المائدة: ۹۰- ۹۱]

د کلمو معناوې

ٱلۡمَيۡسِرُ: جواري (قمار).

ٱلۡأَنصَابُ: بتان، هغه تيږې چې مشرکانو يې عبادت کاوه.

ٱلۡأَزۡلَٰمُ: د فال غشي، هغه غشي چې مشرکانو به د هغو په واسطه خپل بختونه آزمويل (ښه او بد فال يې پرې نيوه).

رِجۡسٌ: ناپاکي، پليتي او چټلي.

فَٱجۡتَنِبُوهُ: له هغه څخه ډډه وکړئ، ځان وژغورئ.

ژباړه

ای مؤمنانو! شراب، جواري (قمار)، (درول شوي) بتان او د فال نيولو غشي دا ټول ناولي او شيطاني کارونه دي له هغوی څخه ډډه وکړئ. هيله ده چې تاسي ته به برى درپه برخه شي.
بيشکه شيطان خو دا غواړي چې په شرابو او قمار سره ستاسي په منځ کې دښمني او کينه واچوي او تاسي د الله ﷻ له يادولو او لمانځه څخه منع کړي، نو آيا تاسي له دې چارو څخه لاس اخلئ؟

تفسير

شراب او قمار د بت پرستۍ په قطار کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې آيتونو کې الله تعالی مؤمنان د حرامو شيانو له ضررونو او ناوړو پايلو څخه ويرولي او هغوی ته يې امر کړی چې ځانونه ترې وژغوري.

د لومړي آيت د شان نزول په هکله په صحيح مسلم کې له سعد بن ابي وقاصؓ څخه روايت شوی دی چې هغه وويل: د قرآن کريم دغه آيت زما په باره کې نازل شوی دی، ويې ويل: زه د انصارو يوې ډلې ته ورغلم چې هغوی زه مېلمستيا ته بللی وم، په هغه وخت کې شراب څښل نه و حرام شوي.

نو زه په يوه باغ کې له دوی سره مېلمه شوم چې هلته کباب شوې غوښې او د شرابو کوزه ايښودل شوې وه. سعد بن ابی وقاصؓ وفرمايل: ما له دوی سره ډوډۍ او شراب وخوړل، بيا د مهاجرينو او انصارو خبره ياده شوه، ما وويل: مهاجرين له انصارو څخه غوره دي. په دې وخت کې د انصارو له ډلې څخه يوه تن د اوښ په هډوکي ووهلم او پوزه يې راته وينې کړه، زه د رسول اللهﷺ حضور ته ورغلم او دا پېښه مې ورته وويله، نو دا آيت نازل شو: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ .. ﴾.

الله تعالی په دې آيتونو کې مؤمنان له څو شيانو څخه منع کړي دي:

۱- د شرابو له څښلو څخه چې عقل پټوي او د سالم فکر کولو مخه يې نيسي.

۲- الله ﷻ له قمار وهلو څخه منع کړې ده چې د هغه له لارې پيسې او مالونه د بخت يا د تصادف له مخې لاس ته راځي او کومې هلې ځلې او زيار يې په ترلاسه کولو کې رول نه لري او نه هم انسانانو ته څه ګټه رسولی شي.

۳- الله پاک د بتانو له عبادت څخه منع کړي دي چې د جاهليت د وخت مشرکانو به هغه د کعبې شاوخوا نصب کړي وو او د هغو په نومونو به يې د هغو په پښو کې قربانۍ کولې او په دې طريقه به يې په خپل ګومان الله ﷻ ته نژدې والی حاصلاوه.

۴- همدارنګه الله تعالی له هغه غشو څخه منع کړې ده چې مشرکانو به د هغو په واسطه د غيبو خبرې کولې او دې ټولو شيانو ته يې پليتي او چټلي ويلې ده چې سليم نفسونه ورته رغبت نه لري او له هغو څخه کرکه او نفرت کوي، ځکه دا ټول کارونه د شيطان عملونه دي چې د انسان دښمن دی، بناء الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی دی چې له دې شيانو څخه ډډه وکړي، ترڅو په دنيوي ژوندانه کې کامياب او په آخرت کې له الهي نعمتونو څخه برخمن شي.

د شرابو او جوارۍ (قمار) د حراموالي دليلونه

وروسته له دې چې قرآني آيتونو ډېر شيان منع او حرام وګرځول، په وروستني آيت کې يې بيا شراب او قمار ځانګړي کړل او د هغوی په حرمت يې ټينګار وکړ او د دې حرمت اسباب او دلايل يې بيان کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې مبارک آيت مؤمنان د شرابو او قمار له ناوړو پايلو څخه ويرولي او تاکيد يې کړی دی چې شيطان د منکراتو په ښايسته کولو سره غواړي ستاسو ترمنځ دښمني او بدبيني پيدا کړي.
ستاسو ترمنځ د دوستۍ اړيکې وشلوي او د شرابو او قمار په وسيله ستاسو په نفسونو کې کينې او دښمنۍ ژوندۍ کړي، ځکه کله چې شراب د شرابي پر عقل غلبه وکړي، نو د هغه د عقل او پوهې په سلامتۍ کې خلل رامنځته کوي او هغه ديته هڅوي چې د هغو کسانو په مقابل کې چې له ده سره يې نيکي کړې ده بدي وکړي او يا په خپلو خپلوانو تېرى وکړي چې دا کار د خلکو ترمنځ د سختې دښمنۍ لامل ګرځي.
همدارنګه جوارګر ډېر وختونه خپل مال او پانګه د قمار په ميدان کې له لاسه ورکوي، څرنګه چې انساني نفس له مال او سرمايې سره مينه لري، نو جوارګر د مال او سرمايې د بايللو په خاطر له هغه چا سره چې له ده څخه يې مال او سرمايه په جوارۍ کې ګټلې ده دښمني کوي او حتی کله يې وژنې ته هم اقدام کوي چې په دې سره په ټولنه کې د دښمنۍ، بدۍ او فتنې اور په شغلو راځي.

د شرابو او جوارۍ (قمار) ديني او معنوي ضررونه

هغه شيان چې مخکې ذکر شول د شرابو او قمار مادي او دنيوی ضررونه او فسادونه وو، خو د دې ترڅنګ شيطان هلې ځلې کوي چې د دې مفاسدو او پليتيو په عملي کولو سره مسلمانان د الله ﷻ له ذکر او لمانځه څخه غافله او له الله ﷻ څخه يې لرې کړي، ځکه شراب څښونکی (شرابي) په دروغجنه نشه او د عقلي سلامتيا په زوال سره، د الله ﷻ د حکمونو له پيروۍ او د فرايضو او ديني مسؤوليتونو له ادا کولو څخه لرې کېږي، همدارنګه جوارګر له دې پليتې او حرامې لارې څخه د سرمايې په حاصلولو او د روحي او ديني سالمې عاطفې د نشتوالي په سبب، نور د ديني وجايبو او مسؤوليتونو د ترسره کولو په فکر کې نه وي. چې په دې سره د الله ﷻ له عبادت او د هغه له تقرب څخه لرې کېږي.

د شرابو او قمار صحي او اقتصادي زيانونه

بايد وپوهيږو چې شراب د روغتيا له نظره د انسان لپاره ډېر ناوړه، ضررناک او بدې پايلې لري. شراب د ډېرو خطرناکو ناروغيو لامل کېږي، د زړه او ځيګر ځينې ناروغۍ د شرابو د څښلو له امله منځته راځي.
قمار وګړو او ټولنې ته ډېر زيات زيانونه اړوي او ډېر ځلې د اقتصادي ستونزو او مشکلاتو لامل ګرځي. څرنګه چې قمار کوم سم اقتصادي بنسټ نه لري، ترڅو د وګړو او ټولنې په اقتصادي وده او د پيسو په چلن او دوران کې مرسته وکړي، نو ځکه يو ناوړه او ناسم کار بلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. اسلام د فطرت دین او د الله له خوا رالېږل شوی نظام دی او ټول هغه شیان یې چې د انساني فطرت سره په ټکر کې دي حرام کړي. څرنگه چې شراب او قمار دواړه ضررناک او له انساني فطرت سره مخالف عملونه دي، نو ځکه اسلام هم حرام او ناروا بللي دي.

د لوست گټې او لارښوونې

د دې لوست له آیتونو څخه دا لاندې گټې او لارښوونې ترلاسه کېږي.

- ❖ د قمار، شرابو، بتانو، غشو او نور هغو شیانو حراموالی چې په نامشروع لارو د مال او پانگې په ترلاسه کولو کې ورځنې استفاده کېږي.
- ❖ شیطان د انسان د گمراه کولو لپاره د ډېرو لارو او چارو څخه کار اخلي، نو هوښیار انسان له دې لارو څخه ډډه کوي او ځان د شیطان په منگولو کې نه ایساروي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې او مفردات معنا کړئ:

«المیسر، الأنصاب، الأزلام، رجس، جناح».

۲. له قرآني آیتونو څخه د لاندې چارو په اړه دلیل ذکرکړئ.

- ❖ د شرابو حرمت.
- ❖ د قمار حراموالی.
- ❖ شیطان په دې هڅه کې دی چې مسلمانانو ته زیان ورسوي.

۳. د شرابو مادي او معنوي تاوانونه بیان کړئ؟

۴. (جوارگر خپل ځان او ټولنې ته ضرر رسوي) دا مقوله شرحه کړئ.

کورنۍ دنده

د (شرابو او قمار) د ضررونو او مفاسدو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي او په خپله مقاله کې له قرآني آیتونو او احادیثو څخه دلیلونه راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ويشتم لوست

په عدل او احسان امر کول

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ۞ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمۡ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا وَقَدۡ جَعَلۡتُمُ ٱللَّهَ عَلَيۡكُمۡ كَفِيلًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ﴾ [النحل: ۹۰- ۹۱]

د کلمو او جملو معناوې

ٱلۡعَدۡلِ:	انصاف ، د يوه شي ايښودل په خپل ځای کې.
ٱلۡإِحۡسَٰنِ:	ښيګڼه، په سمه توګه د يوه کار سرته رسول.
ٱلۡفَحۡشَآءِ:	بې حيايي، فاحش کارونه.
ٱلۡمُنكَرِ:	بدي، هغه چې شريعت بد ګڼلي دي.
ٱلۡبَغۡيِ:	تېرى، ظلم.
لَا تَنقُضُواْ ٱلۡأَيۡمَٰنَ:	خپلې لوړې مه ماتوئ. قسمونه مه ماتوئ.

ژباړه

بيشکه الله ﷻ د عدل، ښېګڼې او خپلوئ پالنې حکم کوي او له بدۍ، بې حيايي، زور ظلم څخه منع کوي، هغه تاسې ته نصيحت کوي، ترڅو تاسې عبرت واخلئ. د الله ﷻ ژمنه پوره کړئ که تاسې له هغه سره ژمنه کړې وي او خپلې لوړې له پخولو څخه وروسته مه ماتوئ چې کله تاسې الله ﷻ پر خپل ځان شاهد نيولی وي، الله ﷻ ستاسو په ټولو کړنو عالم دی.

تفسير

د امر بالمعروف او نهي عن المنکر په هکله تر ټولو جامع آيت

الله تعالی مسلمانانو ته امر کوي چې: ای مسلمانانو! الله تعالی تاسوته امر کوي چې په خپلو معاملو کې په عدل او انصاف عمل وکړئ، همدارنګه تاسوته د احسان امر کوي چې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه او دندې په غور، توجه او ښه توګه ترسره کړئ. همدارنګه الله ﷻ تاسې ته امر کوي چې د خپلوانو سره صله رحمي او زړه سوی وکړئ، حقوق يې ادا او نيکي ورسره وکړئ او له محتاجانو سره مرسته وکړئ.

سره له دې چې صله رحمي يا خپلوي پالنه د احسان په ضمن کې داخله ده، خو په مستقله توګه يې ذکر کول د هغه په ارزښت او غوره والي دلالت کوي.

لکه څنګه چې دا آيتونه مسلمانانو ته خطاب کوي چې الله تعالی تاسو له فحشاوو څخه چې له ناوړو کړو وړو او بدو ويناوو څخه عبارت دي، منع کوي، همدارنګه الله تعالی تاسو پر نورو باندې له ظلم او د هغوی پر حقوقو له تېرې کولو څخه هم منع کوي.

بيا قرآن کريم فرمايي: الله تعالی تاسو ته پند درکوي چې پند او عبرت واخلئ ﴿ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾ يعنې: الله تعالی تاسې ته د داسې چارو په هکله معلومات درکوي چې ستاسو ژوند ښايسته کوي او ګټې در رسوي ترڅو تاسې د الله ﷻ فضل او احسان در ياد کړئ.

ابن مسعود رضي الله عنه د دې مبارک آيت په هکله داسې فرمايلي دي چې (دا آيت په نيکيو د امر او له بديو څخه د منع په هکله) تر ټولو زيات جامع آيت دی.

فعاليت: زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د احسان او د هغه د ګټو په هکله د قرآني آيتونو په رڼا کې بحث او خبرې وکړي.

په ژمنه وفا کول

الله تعالی د دې آيتونو له مخې مسلمانانو ته د وعدې ساتلو په هکله امر کړی دی.

عهد: د وعدې او ژمنې په معنا دی او د الله ﷻ وعده هغه ده چې له انسانانو څخه يې اخيستې ده، ترڅو د الله په عبادت او پيروی ژمن واوسي او موږ دا وعده او ژمنه د لمانځه په هر رکعت کې له الله ﷻ سره کوو او وايو (اياک نعبد) يعنې ای پروردګاره! موږ يوازې ستا عبادت کوو.

په دې آيت کې ټول هغه څه چې بايد په هغه وفا وشي داخلېږي، لکه: اسلامي احکام، د الله تعالی سره وعدې او ژمنې، له انسانانو سره وعدې او يا له خپل نفس سره وعده او په دې ترتيب د دې قرآني لفظ جامع والی ثابت او روښانه کېږي. الله ﷻ له ټولو پيغمبرانو او د هغو له پيروانو څخه ژمنه اخيستې ده چې د ده عبادت او پيروي وکړي.

په دې آيت کې الله ﷻ ته د وعدې منسوبول د وعدې د تاکيد او اهميت لپاره دي، نو کله چې انسان وعده او ژمنه پرځان لازمه کړي بايد په هغې وفا وکړي ﴿ وَلَا تَنقُضُوا الْأَيْمَٰنَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا﴾ یعني: د الله ﷻ په نامه چې لوړې کوئ هغه مه ماتوئ، ځکه د مؤکدو قسمونو ماتول د الله سره ژمنه ماتول ګڼل کېږي.

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ﴾ یعني: الله تعالی په وعدو، ژمنو او د هغو په ماتولو چې له ځانه په جوړو شویو حیلو او پلمو ترسره کېږي، باخبره دی او تاسو ته د خپلو کړو وړو مطابق سزا درکوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنیو آیتونو څخه لاندې ګټې ترلاسه کېږي:

- ❖ د عدل او احسان واجبوالی او د خپلوانو د حقوقو ادا کول.
- ❖ د هر ناوړه او بد عمل حراموالی چې شریعت او عقل هغه بد او ناخوښ وګڼي.
- ❖ د ظلم او د نورو په حقوقو د تیري کولو حراموالی.
- ❖ په وعده، ژمنه او قسم باندې د وفا واجبوالی.
- ❖ په ځان کې د دې حس او شعور ژوندي کول چې الله ﷻ د ټولو اعمالو څارونکی دی.

پوښتنې

لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ:

۱- (۹۰) آیت په دریو شیانو امر او له دریو شیانو څخه منع کړې ده. دا اوامر او نواهي څرګند کړئ؟

۲- ابن مسعود رضي الله عنه د دې آیت په هکله څه فرمایلي دي؟

۳- په دې مبارک آیت کې له وعدې څخه مراد څه دی او د وعدې نسبت الله ﷻ ته د څه شی افاده کوي؟

۴- دا لاندې کلمې څه معنا لري:

الاحسان – الفحشاء – الایمان.

کورنۍ دنده

په ژمنې باندې د وفا کولو او له خپلوانو سره د نیکۍ په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ويشتم لوست:

د مور او پلار حقوق

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ
ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا
قَوْلًا كَرِيمًا ۝ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ
ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ۝ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۚ إِن
تَكُونُواْ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴾ [الإسراء:۲۳-۲۵]

د کلمو او جملو معناوي

قَضَىٰ: پرېکړه يې کړې ده، امر يې کړی او حکم يې کړی.

أُفٍّ: هغه اواز يا هغه تعبير چې د رټنې لپاره کارول کېږي.

لَا تَنْهَرْهُمَا : دوی مه رټه، دوی مه ځوروه.

وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ: د دوی دواړو د خدمت لپاره خپل د تواضع وزر (اوږه) ټيټ کړه (ځان مهربانه او عاجزي کوونکی جوړ کړه).

لِلْأَوَّٰبِينَ: د الله ﷻ لوري ته رجوع کوونکو لپاره.

ژباړه

او ستا رب پرېکړه کړې ده چې تاسي د بل هيچا عبادت مه کوئ، مگر يوازې د هغه، له مور او پلار سره نيکي او ښه تعامل وکړئ، که له تا سره د هغو نه يو يا دواړه زړښت ته ورسېږي، نو هغه ته اف قدرې مه وايه او مه رټه دوی دواړه، بلکې له هغو سره په درناوي خبرې کوه او په نرمۍ او رحم سره د هغو په وړاندې مات غاړی اوسه او دا دعا کوه چې پروردگاره! پر دوی رحم وکړه، لکه: څنگه چې دوي له زړه سوي او خوا خوږۍ سره په ماشومتوب کې زه پاللی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وم. ستاسي رب ښه پوهېږي چې ستاسو په زړونو کې څه دي. که تاسي صالحان (نیکان) یاست، نو هغه د رجوع کوونکو لپاره بښونکی دی.

تفسیر

د الله په عبادت امر

الله تعالی په دې آیتونو کې خپلو بندګانو ته یوازې په خپل عبادت امر کړی دی او د الله ﷻ امر د (قضی) په کلمه کې راغلي چې په ډېر تاکید دلالت کوي. یعني الله ﷻ په غوڅه توګه حکم کړی چې پرته له هغه د بل چا عبادت ونه کړئ، ځکه ا لله ﷻ د ټولو خالق او پیدا کوونکی دی او یوازې هغه د عبادت مستحق دی، نو ټول امر خاص هغه الله ﷻ لره دی چې د کايناتو خالق او پالونکی دی.

له مور او پلار سره په نیکۍ کولو امر

وروسته له دې چې الله تعالی په خپله بنده ګۍ او عبادت امر کوي، سمدلاسه یې د مور او پلار سره په نیکۍ او احسان کولو هم امر کړی دی، ترڅو له هغوی سره د نیکۍ ارزښت او د هغوی لوړ مقام او منزلت څرګند شي، نو کله چې مور او پلار دواړه یا یو له دوی څخه د بوډاتوب او بیوسۍ عمر ته ورسیږي، نو په دغه وخت کې دې داسې کلمه یا لفظ د دوی په وړاندې استعمال نشي چې د دوی زړه پرې وځورېږي او یا دوی د خواشینۍ او خفګان احساس پرې وکړي مثلاً (اف) کلمه که څه هم دا وړه کلمه ده، خو د مور او پلار د رنځ او درد سبب ګرځي، نو د اسلام او قرآن له مخې مردوده او ناخوښه ده.

مبارک آیت د مور او پلار د بوډاتوب او بېوسۍ عمر خاص کړی، په داسې حال کې چې د دوی خدمت په ټولو حالتونو کې واجب دی، خو دا تخصیص په دې دلالت کوي چې دوی د بوډاتوب او بېوسۍ په حالت کې تر هر وخت زیات پاملرنې او خدمت ته ضرورت لري، نو الله ﷻ انسان ته امر کوي چې د دوی خدمت ته په عاجزۍ او نرمۍ ځان تیار کړه او په مهربانۍ او خاکسارۍ له دوی سره معامله کوه.

او الله تعالی له دوی سره د نیکې معاملې تعبیر د مرغه د وزرونو له راټیټولو سره تشبیه کړی دی ځکه کله چې خپل بچیان په غیږه کې رانیسي، نو خپل وزرونه ورته ټیټوي، همدارنګه کله چې وغواړي له هوا څخه ځمکې ته راټیټېږي، نو خپل وزرونه ښکته کوي نو دا د وزرونو ټیټول د مور او پلار سره د نیکۍ او احسان، نرمۍ او مهربانۍ له معاملې څخه کنایه ده، نه یوازې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې الله ﷻ امر کړی چې انسان دې خپل مور او پلار ته دعا هم کوي او داسې دې وايي: ای زما پالونکیه! زما مور او پلار ته د خپل بې اندازې رحمت په سیوري کې ځای ورکړې، لکه: څنګه چې دوی د ماشومتوب په حالت کې په ما شفقت او مهرباني درلوده.

په دې دعا کې دې خبرې ته اشاره ده چې اولاد که په هره اندازه د مور او پلار په وړاندې وفادار او خدمت کوونکی اوسي بیاهم نشي کولای چې د دوی حق ادا کړي، نو پردې اساس باید له الله ﷻ څخه ورته د رحمت غوښتنه وکړي.

د والدینو د عاق له ګناه څخه د توبې تشویق

بیا الله تعالی فرمايي: ﴿رَّبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمۡۚ إِن تَكُونُواْ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلۡأَوَّٰبِينَ غَفُورٗا﴾

الله تعالی د خپلو مخلوقاتو په نفسونو چې د مور او پلار سره د نیکۍ او بدۍ په هکله وجود لري ښه باخبره دی، نو څوک چې له مور او پلار سره د نیکۍ او احسان اراده وکړي او له هغې کوتاهۍ او تقصیر چې مخکې یې د دوی په وړاندې یا د نورو خلکو په وړاندې کړې دی، توبه وباسي، نو الله تعالی توبه قبلوونکی دی او الله ﷻ یې ګناهونه په خپل فضل او مهربانۍ سره ببښي.

فعالیت: زده کوونکي دې دوه ډلې شي د مور او پلار د حقوقو په هکله دې خبرې وکړي. بیا دې یو یو تن د خپل ګروپ په استازۍ د ټولګي مخې ته راشي او د بحث غوره مطالب دې په دریو دقیقو کې شرح کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنیو آیتونو څخه لاندې ګټې لاسته راځي:

- د مور او پلار سره د نیکۍ واجبوالی او د دوی په وړاندې عاجزي او مهرباني، خصوصاً د هغو د بوډاتوب په حالت کې.
- دا چې مور او پلار لوی حقوق لري، نو له دې امله الله ﷻ د خپل حق څخه وروسته د دوی حق ذکر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د هغو الفاظو مراعاتول چې اولاد يې د والدينو په وړاندې وايي. بايد هېڅ داسې کلمه په ژبه استعمال نشي چې د دوی د رنځ او تکليف باعث گرځي، که څه هم پرته له قصده وي.

❖ د مور او پلار لپاره دعا، د دوی په ژوند او پس له مرگه يې.

❖ د مور او پلار د حقوقو د تقصير په صورت کې د توبې ايستلو لپاره هلې ځلې او په خپل نفس کې څه نه پېژول.

پوښتنې

١- دا چې د الله ﷻ په عبادت، د مور او پلار سره د نيکۍ امر عطف شوی دی دا په څه دلالت کوي؟

٢- د مور او پلار يا له دوی څخه د يوه په وړاندې د (اف) کلمې د منع لامل او سبب څه شی دی؟

٣- هغه چارې چې اولاد يې د والدينو لپاره ترسره کوي، په مبارک آيت کې ورته اشاره شوې ده، هغه څه دي، واضح يې کړئ؟

٤- له والدينو سره په خبرو کولو کې اولاد بايد له کوم اسلوب څخه کار واخلي، دا حکم له ذکر شويو آيتونو څخه راوباسئ؟

٥- اولاد د مور او پلار په حق کې بايد څرنگه دعا وکړي؟

کورنۍ دنده

د قرآني آيتونو او نبوي احاديثو په رڼا کې له مور او پلار سره د نيکۍ په اړه يوه مقاله وليکئ چې له پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درویشتم لوست:

د خپلوانو، مسکینانو او مسافرانو حقوق

﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا
۝ إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓاْ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا
۝ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ
قَوْلًا مَّيْسُورًا ۝ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ
ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ۝ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ
وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴾ [الإسراء:۲۶-۳۰]

د کلمو او جملو معناوې

قَوْلًا مَّيْسُورًا: نرمه، پسته او خوږه خبره.

مَغْلُولَةً: په ځنځیرونو تړلې، له بخل څخه کنایه ده.

تَبْسُطْهَا: د لاس پراخول، پرانیستل، له اسراف څخه کنایه ده.

مَّحْسُورًا: پښیمانه، بېوسی.

ژباړه

د خپلوانو، مسکینانو او مسافرو حق پوره ورکړه او بې ځایه لګښت مه کوه، بې ځایه لګښت کوونکي د شیطان وروڼه دي او شیطان د خپل رب ناشکره دی. که ته له هغو اړو خپلوانو، مسکینانو او مسافرو څخه مخ اړوې، په دې اساس چې تر اوسه د الله ﷻ د هغه رحمت (مال) په لټه کې یې چې ته یې هیله من یې، نو هغو ته ښه او نرم ځواب ورکړه، مه خپل لاس تر غاړې تړه او مه یې بېخي داسې غځولی پرېږده چې په خپله بېوسی پاتې شې، ستا رب چې چاته غواړي روزي پراخوي او چاته یې چې خوښه شي تنګوي یې، هغه د خپلو بندګانو له حاله باخبر دی او هغویویني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

له خپلوانو سره نيکي

په دې آيتونو کې الله تعالی خپلو بندګانو ته ډېرې لارښوونې کړې دي ترڅو د هغو په واسطه خپل نفسونه پاک کړي او خپله ټولنه له هر ډول بديو او ناوړو پايلو څخه وژغوري.

الله تعالی فرمايي: ﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلۡقُرۡبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلۡمِسۡكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرۡ تَبۡذِيرًا ﴾ الله تعالی په دې آيت کې په نيکۍ، احسان، صله رحمۍ او د خپلوانو محتاجانو او تش لاسو سره په مرسته امر کړی دی.

په دې آيت کې نورو مستحقينو باندې د خپلوانو مخکې کول د دې لپاره دي چې خپلوان پر نورو د لومړيتوب حق لري، ځکه له خپلوانو سره احسان او نيکي، پر هغو باندې صله رحمي او صدقه ده.

له اسراف څخه ډډه کول

الله تعالی له اسراف او زيات لګښت څخه منع کړېده، پرته له ضرورته او بيځايه د مال او پانګې مصرفولو ته اسراف يا تبذير ويل کېږي په دې آيت کې له اسراف څخه د منعې علت داسې بيان شوی دی: ﴿إِنَّ ٱلۡمُبَذِّرِينَ كَانُوٓاْ إِخۡوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِۖ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴾.

يعنې: مبذرين او اسراف کوونکي يې د ناوړو صفتونو په لرلو سره له شيطانانو سره تشبيه کړي دي، ځکه شيطانان د الله د نعمتونو په وړاندې شکر نه باسي او يو شی بيځايه او په نامناسب ځای کې ږدي، په ځمکه کې فساد خپروي او خلک ګمراه کوي. په همدې ترتيب اسراف کوونکی په دې صفتونو کې له شيطانانو سره شباهت او همغږي لري، البته په دې تشبيه کې اسراف او تبذير بد او ناوړه معرفي شوي او پرېښودلو ته يې ترغيب او تشويق ورکړل شوی دی، ځکه عاقل انسان په هېڅ صورت نه غواړي چې د شيطان په شان وي.

له تنګلاسو او مسکينانو سره خوږې خبرې کول

په تېر شوي آيت کې الله ﷻ بډايان د خپلوانو او محتاجانو سره نيکۍ او احسان ته تشويق کړل په وروستيو آيتونو کې د هغو کسانو بيان دی چې سخا يې عادت وي، خو دا مهال د نفقه کولو او مال لګولو وس نه لري او له الله تعالی څخه دا هيله کوي که چېرې ده ته څه پانګه او پيسې لاس ته ورشي، نو هغه به صدقه کوي. الله ﷻ ددوی په هکله داسې فرمايي: په داسې حالت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې له خپلوانو او محتاجانو څخه په لطف او نرمۍ ببښنه وغواړئ، ترڅو د هغوی زړونه دردمند نشي.

﴿وَإِمَّا تُعۡرِضَنَّ عَنۡهُمُ ٱبۡتِغَآءَ رَحۡمَةٖ مِّن رَّبِّكَ تَرۡجُوهَا فَقُل لَّهُمۡ قَوۡلٗا مَّيۡسُورٗا﴾

یعنې که ته له دغو خپلوانو او مسکینانو او مسافرو څخه په دې اساس مخ اړوې چې تر اوسه د خپل رب د هغه رحمت (مال) په لټه (انتظار) کې يې چې ته يې هيله من يې، نو هغوی ته نرم ځواب ورکړه، له هغو څخه ببښنه وغواړه او خوږه خبره ورته وکړه، ترڅو له تا څخه خپه او خواشينی نشي.

په دې مبارک آيت کې د هغو مؤمنانو لپاره لارښوونه ده چې د اړو کسانو سره د مرستې کولو څخه عاجز دي، نو دوی دې د الله ﷻ در بار ته دعا وکړي، ترڅو الله ﷻ ورته دولت او پراخه روزي نصيب کړي چې بيا يې د الله ﷻ په لاره کې ولګوي او د خپلوانو او بيوزلو له مرستې څخه مال ونه سپموي، خو په هغه صورت کې چې له دوی سره د مرستې لپاره څه نه وي، نو له دوی څخه دې په خوږه او نرمه ژبه معذرت وغواړي.

د مال په مصرفولو کې اعتدال او منځلاريتوب:

الله تعالی بندګان له اسراف او بخل څخه منع کوي او په لګښت کې ورته د اقتصاد او ميانه روۍ لارښوونه کوي، الله تعالی فرمايي:﴿ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا كُلَّ ٱلۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُومٗا مَّحۡسُورًا﴾

یعنې مه خپل لاس د بخل او شومتيا له وجې په خپلې غاړې پورې تينګ تړه او مه يې ډېر پراخوه چې په دواړو صورتونو کې به له پښيمانتيا او ملامتيا سره مخ شي.

مطلب دا دی چې مؤمن انسان بايد له اعتدال او ميانه روۍ څخه کار واخلي، بخيل ونه اوسي لکه د چاچې لاس په ځنځير د غاړې سره تړل شوی وي او ونه شي کولای چې انفاق او صدقه ورکړي، همدارنګه مسرف او مبذر هم ونه اوسي، لکه: هغه څوک چې خپل لاس پرانيزي او هېڅ شی يې په لاس کې پاتې نشي.

نو د بخل او اسراف دا پايله ده چې خاوند يې هم د الله ﷻ له لوري، هم د خلکو له لوري او هم د خپل نفس له لوري د ملامتۍ وړ ګرځي، نو دا دواړه (بخل او اسراف) بد او ناوړه صفتونه دي چې د الله ﷻ رضا پرې نشي حاصليدای.

په روزۍ کې پراخي او تنګي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا﴾

یعني: پوه شه، ستا پالونکی چې هر چا ته وغواړي هغه ته پریمانه روزي ورکوي او هر چا ته چې وغواړي د روزۍ دروازې يې تنګوي. هغه د خپلو بنده ګانو پر حال ښه خبر دی او هغوی ويني.

بندګانو ته د روزۍ پریماني او کموالی د الله ﷻ په ارادې او د هغه په حکمت او بشپړ علم پورې اړه لري. الله ﷻ د خپلو بندګانو په حالاتو ښه خبر او لیدونکی دی. الله تعالی ښه پوهېږي چې چا ته د روزۍ پراخي مناسبه ده او څوک دی چې فقر او تنګلاسي يې فاسدوي. همدارنګه الله ﷻ پوهېږي چې څینو بندګانو ته يې یوازې فقر او تنګلاسي مناسبه ده. کله کله د روزۍ پریماني او تنګلاسي د بندګانو لپاره آزموینه وي، نو الله ﷻ د خپلو بندګانو په ټولو حالتونو ښه خبر او لیدونکی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د مرستې او صدقې د ښېګڼو، او همدارنګه د بخل د ناوړو پایلو په هکله د آیتونو او نبوي احادیثو په رڼا کې بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- ❖ د خپلوانو د حقوقو د ادا کولو واجبوالی، له هغوی سره صله رحمي او د بېوزلو او مسافرانو مرسته.
- ❖ د اسراف او تبذیر حراموالی، له اسراف څخه کرکه او د مسرف تشبیه کول له شیطان سره.
- ❖ هغه څوک چې د انفاق او صدقې ورکولو وس او توان نه لري هغه ته په کار ده چې په نرمو او خوږو خبرو سره معذرت وغواړي.
- ❖ له الله ﷻ څخه د مال غوښتنه، ترڅو يې د الله ﷻ په لاره کې ولګوي.
- ❖ په انفاق او صدقه کې میانه روي او اعتدال، له بخل او اسراف څخه ډډه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱–هغه حقوق چې خپلوانو، تنگ لاسو، محتاجانو او مسافرانو ته يې ورکول واجب دي کوم دي؟
۲– د تبذير معنا څه ده، د هغه د نهې علت څرگند کړئ؟
۳– څوک چې سوالگر ته د ورکړې لپاره څه ونه لري، څه بايد وکړي؟
۴– د لاندنيو چارو لپاره له قرآني آيتونو څخه دليل راوړئ؟
الف– اسراف د خپل خاوند لپاره د ملامتۍ او پښيمانۍ لامل گرځي.
ب– د روزۍ کموالی او تنگ لاسي د الله ﷻ له پلوه پر خپل بنده، د قهر او غوسې په معنا نه دی.

کورنۍ دنده

– د خپلوانو، مسکينانو او مسافرانو حقوق په لنډه توگه په خپلو کتابچو کې وليکئ.
– د بخل او شومتيا ناوړې پايلې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په معاملاتو کې عدالت او مسؤوليت

﴿وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا ۝ وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا ۝ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ۝ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ۝ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا﴾ [الإسراء: ٣٥-٣٩]

د کلمو او جملو معناوې

بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِ: په عدل او انصاف، په برابره تله.

تَأۡوِيلٗا: نتيجه او پايله.

لَا تَقۡفُ: پيروي مه کوه.

مَرَحًا: په خيال او تکبر.

مَّدۡحُورًا: رټل شوی، شړل شوی، او د الله له رحمته لرې.

ژباړه

او پوره کړئ پيمانه کله چې پيمانه کوئ، او تول په سمه تله وکړئ، دا سمه کړنلاره ده او ښه پای لري، په هغه څه پسې مه ځه چې تا ته د هغه په اړه علم او پوهه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیشکه غوړ او سترګه او زړه هر یو له دغو (دریو واړو) دي له هغه څخه پوښتنه کړی شوی (په قیامت کې چې ولې دې په دنیا کې ګناه کوله) او مه ګرځه په ځمکه کې په خیال (او تکبر) بیشکه چې ته به ځمکه څیرې نه کړې او له سره به ونه رسیږې (د) غرونو (سرونو) ته له جهته د اوږدوالي. ددې ټولو کارونو بد اړخ ستا د رب په وړاندې خورا ناکاره (ناخوښه) دی.

دا هغه د حکمت خبرې دي چې ستا رب تا ته وحي کړي دی او له اللهﷻ سره کوم معبود مه نیسه، که نه نو په دوزخ کې به ملامت شوی او رټل شوی وغورځول شې.

تفسیر

په پوره پیمانه ورکولو امر

الله تعالی خپلو مؤمنو بندګانو ته امر کوي: ﴿وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا﴾.

کله چې مو نورو ته څه شی پیمانه کول نو پوره یې پیمانه کوئ او که څه مو وزن کول، نو هغه هم پوره وزن کړئ، ځکه دا کار په دنیا او آخرت کې ستاسو په خیر او ښېګڼه تمامیږي، خلک له تاسو سره معاملاتو ته تشویقیږي او اخروي ثواب هم پرې ترلاسه کیږي.

په دې ځای کې نوروته پوره ورکول ځانګړې شوي دي، ځکه دلته د پلورلو خبره ده چې زیاتره په هغه کې کمی واقع کیږي، خو د اخیستلو پر مهال انسان حریص وي او نه غواړي چې حق یې کم شي.

په مجهولو شیانو پسې نه تګ

بیا الله تعالی انسان ته امر کوي: ﴿وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا﴾ یعنې د څه شي په هکله چې علم او اطمینان نه لرې هغه شی هیڅکله مه تعقیبوه، ځکه غوږونه، سترګې او زړه ټول مسؤول دي، نو انسان باید د خپل علم په حدودو کې واوسیږي او د هغه څه په هکله چې نه پوهیږي خبره ونه کړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: څرنګه چې انسان د بې فايدې خبرې په اورېدو، دروغو او غيبت کولو د سوال او محاسبې لاندې راځي، همدارنګه به د منکراتو او عورتونو په کتلو ورسره محاسبه وشي. د انسان اعضا او غړي، لکه: غوږ، سترګې، زړه او داسې نور له پوښتنې لاندې راځي، دا ټول غړي به په قيامت کې په خبرو راشي او د انسان په ګټه يا تاوان به ګواهي ورکوي.

نو پر انسان لازم دي چې هوښيار اوسي، له ړانده تقليد څخه ځان وژغوري، کوم کار چې ترسره کوي په هغه کې د الله تعالی ويره په نظر کې ونيسي او پرته له بشپړ باور او يقين څخه دې حکم نه کوي او پر څه چې نه پوهيږي له هغه څخه دې ډډه وکړي.

له تکبر څخه ځان ژغورل

الله تعالی انسان ويروي، چې له ځان لوی ګڼلو او تکبر څخه ډډه وکړي، نو فرمايي:

﴿وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا﴾

يعنې: ای انسانه! په نخرو، کبر او بې اندازې زياتې خوشالۍ په ځمکه کې حرکت مه کوه، په خپل قوت، مال، دبدبه او چوکۍ د وياړ او لوړوالي احساس مه کوه، اې انسانه! څرنګه په ځمکه کې تکبر کوې په داسې حال کې چې نشې کولای په خپلو قدمونو ځمکه وشلوې، څرنګه د خلکو په وړاندې تکبر کوې په داسې حال کې چې په ځان لوی ګڼلو او لوړ الوتلو سره نشې کولای د غرونو څوکو ته ورسيږې، ته له کمزورې او بېوسې مخلوق څخه پرته بل څه نه يې، نو له تا سره نه ښايي چې تکبر وکړې، ته په خپل تګ او خپله راشه درشه کې له نورو سره عاجزي او خاکساري غوره کړه، الله ﷻ فرمايي: ﴿كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا﴾ يعنې له ټولو هغو کړو وړو څخه چې الله ﷻ منع فرمايلې هغه ټول د الله ﷻ په وړاندې ناوړه او ناکاره دي، نو بايد له هغو څخه ځان وژغورې، ترڅو د الله ﷻ رضا حاصله کړې.

﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا﴾. يعنې دا ځينې حکمتونه دي چې الله ﷻ درته د هغه وحې کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هېڅکله د واحد الله ﷻ سره څوک شریک مه نیسه، کنه نو ملامت به شې او دوزخ ته به واچول شې.

ددې آيت عامه معنا دا ده چې الله تعالی پيغمبر ﷺ ته خطاب کوي او فرمايي: هغه څه چې په هغه مې تا ته امر کړی او يا مې له هغه څخه منع کړی يې هغه د الله ﷻ محکم کلام دی، نو هغو کسانو ته چې له تا څخه پيروي کوي لارښوونه وکړه چې په هغو شيانو چې پرې تشويق شوي عمل وکړي او له هغو شيانو چې ورڅخه منع شوي ځانونه وژغوري.

بيا الله تعالی له شرک څخه منع کوي او دا خرګندوي چې هر څوک له الله تعالی سره شريک نيسي، نو هغه به په داسې حالت کې دوزخ ته واچول شي چې هم به د خپل نفس له لوري او هم به د نورو خلکو له لوري په ده ملامتي ويل کېږي او د الله ﷻ له رحمت څخه به لرې وي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ګټې دا ډول دي:

- ❖ د الله ﷻ په اوامرو عمل او التزام کول، ډېرې زياتې دنيوي ګټې او په آخرت کې د الله ﷻ په وړاندې انسان ته ستر اجر ورپه برخه کېږي.
- ❖ د پيمانې پوره ورکول واجب دي بايد په تللو او پيمانه کولو کې عدالت او انصاف مراعات شي او له کمولو څخه يې ډډه وشي.
- ❖ په يوه مسئله کې پرته له علم او پوهې خبرې او حکم کول، له منکراتو څخه دي چې انسان بايد له هغه څخه ځان وژغوري.
- ❖ په لاره تللو کې پر ځان وياړل، نخرې او تکبر کول حرام دي.

پوښتنې

۱- په دنيا او آخرت کې د پيمانې پوره کولو ګټې څه دي؟

۲- د هغه څه چې انسان ته پرې پوهه حاصله نه وي، د هغه له پيروۍ او عمل څخه د منع سبب څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د انسان غړي او اندامونه د قیامت په ورځ له څه شي څخه پوښتل کېږي او بیا څرنګه ځواب وایي؟

۴- متکبر انسان ته د یادونې سبب چې څمکه شلولی نشي او د غرونو لوړوالي ته رسیدلی نشي څه دی؟

کورنی دنده

په مطففین سورت کې د اندازې او تلې د کمولو کیفیت ذکر شوی، نومورې آیتونه تلاوت او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و علی آله و أصحابه أجمعین، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library